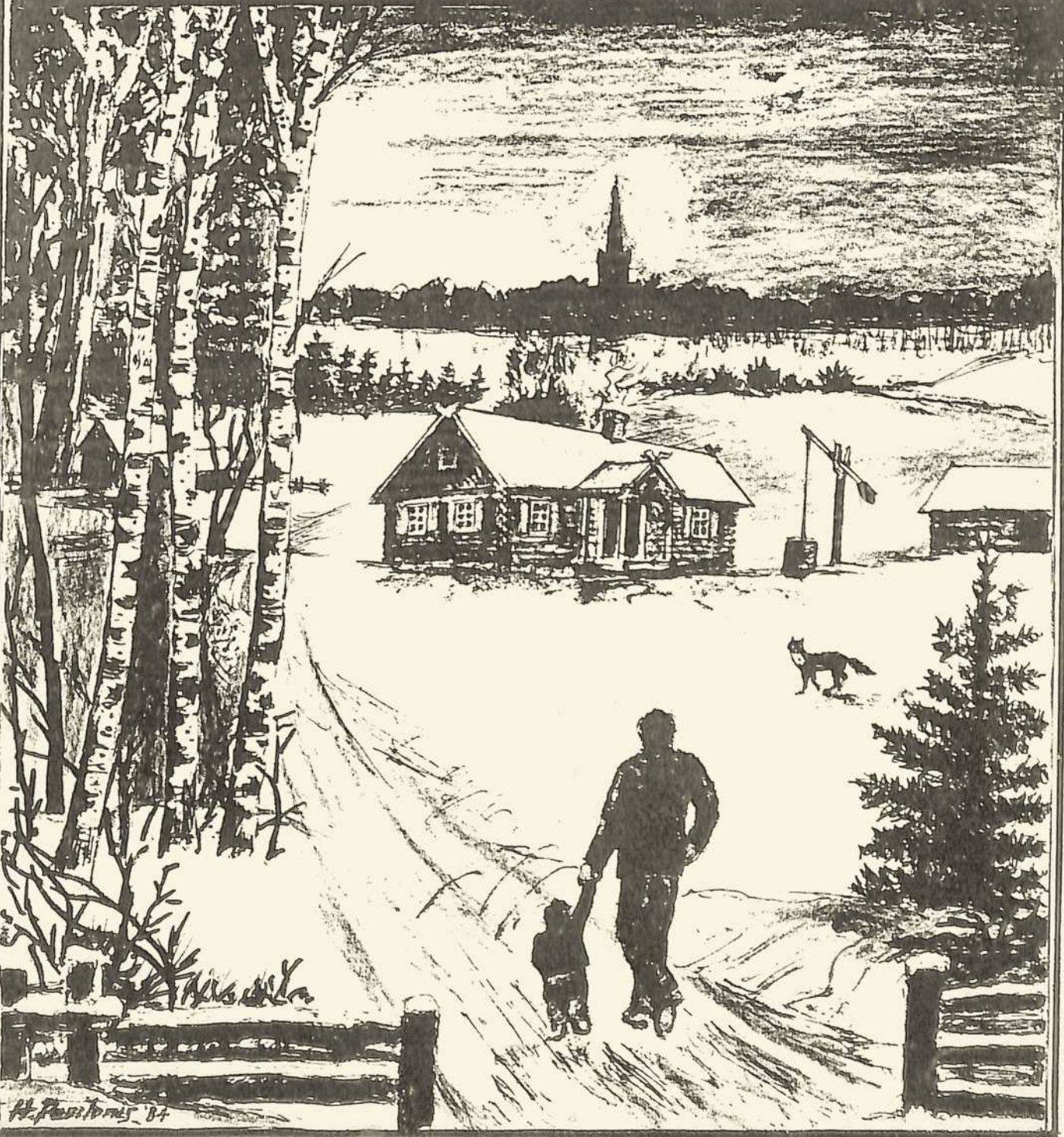

Muusu Sparnui

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
5230 So. Artesian Ave., Chicago, IL, 60632, U. S. A.

TURINYS

		Psl.
Dail. inž. H. Pavilonis	ŽIEMA BIRŽŲ KRAŠTE(viršelis ir vinjetės)	
Kun. E. Gerulis	KALĖDŲ ESMĖ	2
M. Z.	REFORMATŲ SKERDYNĖS PARYŽIUJE	8
H. Y. P.	ĪSPŪDŽIAI IŠ 1984 METŲ SINODO	20
Dail. Dagys	MENO PROBLEMAS	26
Jurgis Jašinskas	PROF. VACLOVAS BIRŽIŠKA	28
Maria Foerster de J.	APIE ĖMIMĄ IR DAVIMĄ	48
Fr. Sk.	NEPRIKLAUSOMYBĖS ŠVENTĖ RASTATTE	49
Redakcija	KUN. FR. SKĖRYS	51
Endrius Žilius	LIETUVIŠKI FORTEPIONAI	52
Jonas Kutra	REINHOJ DAS NIEBUHRAS	56
Arvydas Ramonis	BAGDADAS IR BABILONAS	59
Povilas Mieliulis	M. K. ČIURLIONIS KŪRĖJAS IR ŽMOGUS	64
Jonas Snarskis	LEDINĖS GĖLĖS	65
L. G. P.	KRIKŠTYNOS	66
Vilius Nastopka	SENELIO MEILĖ	67
***	ONA NEIMANAITĖ-YČIENĖ	81
***	ELZBIETA KLYBIENĖ	81
V. Nastopka	ANTONINA ERINGYTĖ-NASTOPKIENĖ	82
J. J.	MARTYNAS JAŠINSKAS	83
J.	W. ŠERKŠNIS	84
Kun. Fr. Skėrys	AGOTA LENGVINAITĖ	84
Fr. Šlenteris	ERNSTAS GLOŽAITIS	85
***	K R O N I K A	87

LEIDĖJAS
REDAKCIINĖ KOMISIJA

Lietuvos Evangelikų Reformatų Bažnyčios Kolegija
Petras BRUŽAS, kun. Eugenius GERULIS, generalinis
superintendentas kun. Stasys NEIMANAS, Jonas
PALŠIS, Arvydas RAMONIS, Jonas VARIAKOJIS

REDAGUOJA

Petras BRUŽAS, 4429 S. Talman Ave., Chicago, IL,
60632, U. S. A.

ADMINISTRUOJA

Jonas PALŠIS, 5718 S. Richmond St., Chicago, IL,
60629, U. S. A.

KAINA

A U K A

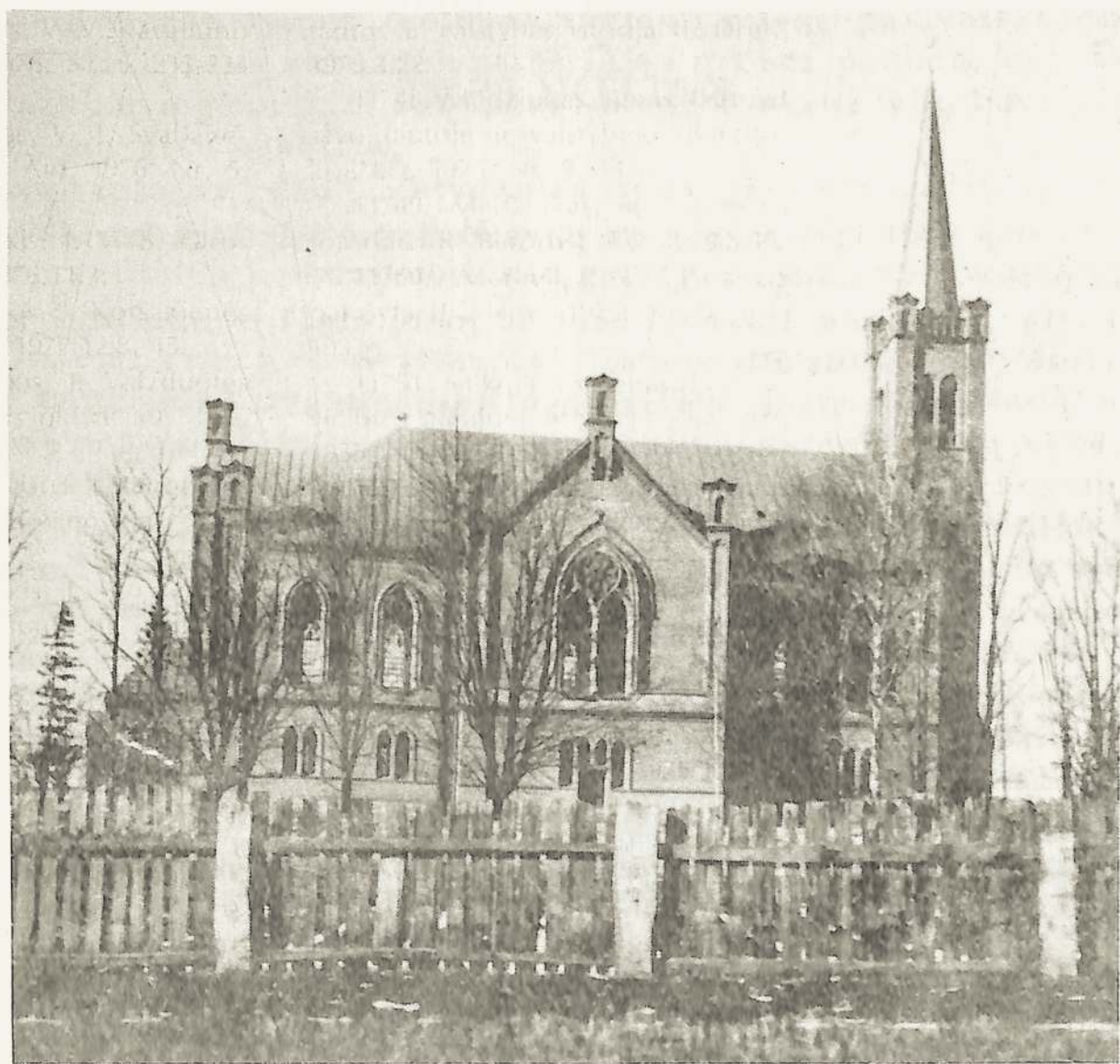
REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai gerbiami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia redakcijos ar leidėjo nuomonę.

 MŪSU SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

ĮSTEIGTAS 1951

1984 GRUODIS

Nr. 57

BIRŽŲ REFORMATŲ BAŽNYČIA

Savo šimtmetį atšventė 1974 m.

KUN. EUGENIUS GERULIS

KALĖDŲ ESMĖ

Kiekvienų Kalėdų proga mes persikeliamo į laikus, kurie buvo beveik prieš 2000 metų.

Šį kartą pasukime laikrodį bent 50 metų atgal ir mintimis persikelkime į apsnigtus Biržus...

Kūčių vakarą šaltame ore viltingai tamsoje aidi bažnyčios varpo garsas, pasiekdamas visus Biržų miesto pakraščius. Gurgždančiu sniegu renkasi Biržų reformatai į pamaldas. Pro aukštus gotiško stiliaus langus mus pasitinka šviesa. Įžengiame bažnyčion. Kairėje renkasi moterys, dešinėje - vyrai. Bažnyčia pilna žmonių. Dievo stalo šonuose stovi dvi aukštos eglės, papuoštos degančiomis vaškinėmis žvakutėmis. Prie vargonų - muz. Sprindys ir jo vedamas Biržų gimnazijos evangelikų berniukų choras. Jų tarpe ir aš. Bažnyčioje tylu. Šaltyje nuo žmonių kyla kvėpavimo garas, siekias kristalines liustras.

Įžengia kunigas. Tai visų gerbiamas prof. dr. Povilas Jakubėnas. Jis atėjo skelbti kalėdinės evangelijos - tos **L I N K S M O S I O S** naujienos, kad žmonijai ateina išsigelbėjimas! (Lk 2:10) Supagarbiu dėmesiu stebime kunigo judesius, jo veido išraišką, balso spalvą, minties dėstymą.

Nustembame! Vietoje įprastos linksmos - džiugios naujienos mums atskleidžiama dangiškoji rimtis ir žemiškoji grubi realybė. Kunigas Povilas Jakubėnas ragina mus prigožti mumyse vyraujančias lyriškas Kalėdų nuotaikas, nes pigus sentimentalumas vedas žmones į religinį lėkštumą.

Tad, Jakubėno paraginti, bent dabar, nusiėmę romantizmo akinius, pažvelkime į Kalėdas daugiau iš realistinio aspekto.

Žmonijos istorijoje Kalėdos - Jėzaus Kristaus gimimas - tai yra nepaprastai reikšmingas įvykis. Tai naujas aktas Dievo ir žmogaus dramoje. Tai žmonijos istorijos kelio posūkis. Tai naujosios epochos pradžia. Kokie nuostabūs dalykai dėjosi: Jėzaus asmenyje susijungė dangus ir žemė. Atsidarė kelias taikai tarp Kūrėjo ir kūrinio (2 Kor. 5:19).

Viso šio didingo, plataus ir svarbaus vaizdo mes nematome, jei pasitenkiname vien tik lyriškai lėkštais vaizdeliais: eglutėmis, žaisliukais, piemenėliais, gyvulėliais, Kalėdų Seneliu su pilnais dovanų maišais briedžių skriejamose rogėse... Visa tai gan gražu, bet dvasiniai nuostolinga, jei tokie vaizdeliai uždengia tikrąją Kalėdų esmę.

Kartą vienas žymus teologas, išėjęs į mišką pasivaikščioti, užtiko didžiulį seną skruzdėlyną. Priėjęs arčiau, pamatė, kad skruzdėlynas buvo skaudžiai sužalotas: daugybė skruzdėlių buvo užmušta, dar daugiau sužeista.

Tas teologas rašo: "Matydamas tų vargšių skruzdžių agoniją ir sąmyšį, norėjau joms padėti, norėjau pats tapti skruzdėle, kad galėčiau su jomis komunikuoti, kad galėčiau joms suorganizuoti išsigelbėjimą".

Panašiai yra ir su Kalėdomis: Dievas, matydamas nuodėmių jūroje beviltiškai skęstančią žmoniją, ištiesė jai savo meilingą pagalbos ranką - pats tapo žmogumi, kad nurodytų mums išsigelbėjimo kelią.

Dievo Sūnus, prieš atvykdamas gelbėti žmonijos, pilnai žinojo kas Jo laukia ant žemės (1 Pet. 1:20). Jam net gimti nebuvo vietos tarp žmonių, o teko glaustis tvarte tarp galvijų...

Nežiūrint viso to, meilės vedamas, Jėzus Kristus atvyko į okupanto slegiamą šalį būti ne tik pavergėjo pavaldiniu, bet ir kiekvieno žmogaus tarnu. Didysis visatos Valdovas išsirengė iš savo dieviško garbės ir galybės apdaro, apsirengė kukliu, menku žmogaus kūno drabužėliu - tapo bejėgiu kūdikiu (Fil. 2:7).

Anuomet angelų choro linkėta žmonijai ramybė, deja, tęsėsi vos keliolika dienų (Lk. 2:14); nespėjus trims užsienio išminčiams kūdikėlių pasveikinti, vietinė valdžia jau ruošėsi, tykojo naujagimių nužudyti.

Kristui teko slėptis užsienyje (Mt. 2:13-15). Tėviškėje, gi, siautė teroras: klykė žudomi vaikučiai, raudėjo motinos...

Žiauriajam Erodiui mirus, tremtinys Kristus grįžo tėvynėn. Bet ir čia nebuvo Jam lengvas gyvenimas. Viešpats skundėsi: "Lapės turi urvus, padangių paukščiai - lizdus, o Žmogaus Sūnus neturi kur galvos priglausti (Mt. 8:20; Lk. 9:58)".

Apmąsčius Kristaus vargo ir kančių kelią - tą grubią, žiaurią

realybę, mums suprantamesni darosi šie Šventojo Rašto žodžiai: "Dievas taip mylėjo pasaulį, jog atidavė savo vienatinį Sūnų, kad kiekvienas, kuris į Jį tiki, nepažūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą. (Jn. 3:16)

Čia ir glūdi gilioji Kalėdų esmė.

K a l ě d ų d a t o s n u s t a t y m a s

Daugelis stebisi, kad pirmieji krikščionys Jėzaus Kristaus gimtadienio nešventė. Jie neskyrė dėmesio nei Viešpaties gimimo dienai, nei pačiai Gimdytojai. Todėl mes ir nežinome, kur Marija gyveno, kada ji mirė ir kur buvo palaidota. Panašiai neturime žinių nei apie Jėzaus globėją Juozapą.

Velykos - KRISTAUS PRISIKĖLIMAS - iš karto tapo visų švenčiama šventė, net sabata buvo perkelta į sekmadienį, bet Jėzaus gimimo diena tapo užmiršta. Todėl mes dabar nežinome nei dienos, nei mėnesio, kada gimė Kristus. Gimimo metus žinome tik apytikriai. Mūsų kalendorius, kuris skaičiuoja metus nuo Kristaus gimimo, turi kelių metų klaidą. Patikslinant, reikėtų prie esamo kalendoriaus pridėti 4 ar 6 metus.

Praslinkus gal dviem ar trim šimtams metų, krikščionija ėmė rūpintis Kristaus gimimo datos nustatymu. Kalėdoms buvo siūlomos šios dienos: gegužės 20-ji, sausio 10-ji, sausio 6-ji, kovo 28-ji, balandžio 2-ji.

Rytų krikščionija mėgo Kristaus gimtadienį švęsti sausio 6 dieną, kada pagonys šventė Dionyzo šventę, susijusią su žiemos naktų trumpėjimu ir dienų ilgėjimu.

Tiek senovės žydams, tiek ir pirmųjų amžių krikščionims, kaip kad ir pagonims, nustatant šventėms datas, įtakos turėjo planetų išsidėstymo filosofija arba astrologija.

Pažvelkime, kaip komplikotai buvo samprotaujama, ieškant Kristaus gimimo datos. Nakties ir dienos ilgumas susivienodina kovo 21 dieną. Ši diena anuomet buvo laikoma pasaulio kūrimo pradžios data. Jei Senajame Testamente (Mal. 4:2) Mesijas yra vadinamas TEISYBĖS SAULE, o Naujasis Testamentas Kristų vadina PASAULIO ŠVIESA (Jn. 8:12), ir, jei pasaulio kūrime saulė buvo sutverta ketvirtą dieną, tad, prie kovo 21-mos pridėjus keturias dienas, sužinome, kad Jėzus turėjęs būti pradėtas Marijoje kovo 25 dieną, o po devynių mėnesių, tai yra gruodžio 25-tą turėjęs gimti Jėzus...

Be to, gruodžio 25 dieną anuomet visa Romos imperija oficialiai švęsdavo pagoniško Mitros kulto saulės šventę - "Sol invictus". Laikui pribrendus, krikščionims buvo paranku šių pagonių šventę perimti saviems tikslams. Taip pagonių SAULĖS šventė ėmė virs-

ti krikščioniškos ŠVIESOS švente. Tai įvyko tarp 325 ir 354 metų.

Romos liturgijoje Kristaus gimimo šventė atsirado tik 4-to šimtmečio viduryje, o Galijoje - šešto amžiaus pradžioje.

Mums, lietuviams, gal įdomu žinoti, ką reiškia žodis KALĖDOS? Senovės romėnai kiekvieno mėnesio pirmąją dieną vadino CALENDAE. Pradžią naujųjų metų vadino FESTUM CALENDARUM. Viduramžiais Naujieji Metai prasidėdavo gruodžio 25-tą, todėl ir Kristaus gimimo šventė gavo vardą CALENDAE.

Tiesa, liturgijoje Jėzaus gimtadienis buvo vadinamas NATALIS DOMINI, arba NATALE, bet liaudyje pasiliko senasis pagoniškasis terminas CALENDAE. Kol šis žodis atkeliavo per gudus iki lietuvių, tapo KALĖDOMIS.

Kaip matome, senovės krikščionys turėjo nemažai sunkumų, beišskant Kristaus gimimo datos ir besiekiant krikščionijoje bendro tos šventės šventimo.

J ě z a u s p r i g i m t i e s a p m a š t y m a s

Nemažiau vargo buvo ir Kristaus įsikūnijimo paslaptį aptariant, Jo prigimtį nagrinėjant. Vieni neigė Jėzaus DIEVIŠKĄJĄ prigimtį, kiti priešingai - neigė Jo ŽMOGIŠKĄJĄ prigimtį, o Bažnyčiai teko vis budėti ir saugotis erezijų.

Ir mūsų dienomis ne vienam kyla klausimas dėl Kristaus dieviškumo ar žmogiškumo. Kalėdos yra gera proga šią dievišką paslaptį apmąstyti ir išgirsti Bažnyčios liudijimą. Šie klausimai ne vien dabar, bet ir senovėje buvo aktualūs. Pavyzdžiui, gnostikai, žvelgdami į medžiagą kaip į blogio versmę, negalėjo įsimedžiaginusiam Jėzui pripažinti dieviškumo. Ebionitai manė, kad Jėzus buvęs tik žmogus, į kurį buvo nužengęs dieviškasis Žodis. Adopcionistai teigė, kad Jėzus buvęs tik žmogiškosios prigimties, tačiau Dievas Jį įsūnijo ir pavadino savo Sūnumi. Ir arionistai nepripažino Kristui lygybės su Dievu.

Bažnyčia, Nicėjos tarybos sprendimu, visas šias erezijas atmetė ir 325 metais paskelbė, kad Dievo Sūnus Jėzus Kristus yra tos pačios dieviškos prigimties, kaip ir Dievas Tėvas.

Apgynus Jėzaus DIEVIŠKUMĄ, teko Bažnyčiai ginti ir Jo ŽMOGIŠKUMĄ, kada apolinaristai ėmė neigti Kristaus žmogiškąją prigimtį. Ši erezija buvo atmesta Konstantinopolio nutarimu 381 metais.

Nestorianistai manė, kad Kristuje yra ne vienas asmuo, bet du atskiri asmenys: dieviškasis ir žmogiškasis; esą, dangiškasis asmuo gyvenęs žemiškajame asmenyje, kaip kokioje šventykloje. Šią ereziją Bažnyčia atmetė Efezo nutarimu 431 metais, paskelbiant Kristaus dviejų prigimčių pilną vienybę viename asmenyje.

Entichistai skelbė, kad įsikūnijęs Jėzus yra nei pilnai Dievas, nei pilnai tikras žmogus, o montažas ir Dievo, ir žmogaus. Šią ereziją Bažnyčia atmetė Chalcedono nutarimu 451 metais, pripažįstant Kristuje dvi nepažeistas, pilnas prigimtis - ir dieviškąją, ir žmogiškąją.

Karštų ginčų buvo sukėlus klausimas: ar būtų įvykęs Dievo įsikūnijimas, jei žmonijoje nebūtų nuodėmės? Tomistai, žvelgdami į įsikūnijimo paslaptį iš žmogaus pusės, teigė, kad įsikūnijimas nebūtų įvykęs. Skotistai, į reikalą žvelgdami iš Dievo pusės, teigė, kad įsikūnijimas vis viena būtų įvykęs. Jų ilgas ginčų įkarštis prablėso, ėmus suvokti, kad Dievas leidžia blogį didesniai gėriui.

K r i s t u s " e k r a n e " , a r t a v o š i r d y j e ?

Kartą, būdamas gimnazistu, atostogavau Palangoje; vaikščiojau palei Birutės kalną. Staiga matau - eina Lietuvos valstybės prezidentas, lydimas kelių asmenų. Netikėtumo nustebintas, aš spoksojau, lyg matyčiau vaizdą ne gyvenimo realybėje, o lyg kino ekrane. Net į galvą neatėjo mintis prezidentą pasveikinti. Tik, kai mano tėvas prezidentą pasveikino, aš pasijutau grįžtąs į realų gyvenimą...

Panašiai yra ir su mūsų kalėdiniu svečiu KRISTUMI. Mes stebime Jį, tarytum matytume vaizdą ekrane. Narpliojame Jo asmenį, Jo prigimtį, svarstome lyg kokiose mokslinėse laboratorijose...

Ne tokio ryšio Dievas siekia su žmogumi. Ne tam Kristus įsikūnijo, gyveno, kentėjo, mirė ir prisikėlė, kad mes visą šią istoriją stebėtume iš šono lyg kokiame ekrane. Ne tam, kad istorijos knygose rastume apie Jį tik pasiskaitymų. Kristus atėjo, kad susitiktų su kiekvienu iš mūsų a s m e n i š k a i .

Jei aną Betliejaus naktį Kristui nebuvo vietos tarp žmonių, tai bent dabar atidarykime mes Jam duris. Dievas tapo žmogumi, kad per Kristų taptų mūsų broliu, o mes - Dievo vaikais, dangaus paveldėtojais.

Tėvas myli savo vaikus. Dievas ilgisi žmogaus draugystės. Viešpats nori su mumis bendrauti. Dievas sužmogėjo, kad žmogus su dievėtų.

Todėl Kristus ir sako: "Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas. Niekas nenuėina pas Tėvą kitaip, kaip tik per mane (Jn. 14: 6). Ateikite pas mane visi, kurie vargstate ir esate prislėgti; aš jus atgavinsiu (Mt. 11: 28; 11: 4-6). Aš esu gyvybės duona. Aš esu pasaulio šviesa. Jei kas trokšta, teateina pas mane (Jn. 7: 37). Kas gers vandenį, kurį aš duosiu, tas netrokš per amžius (Jn. 4: 14; 10: 10; 1 Jn. 5: 12). Štai dabar palankus metas, štai dabar išganymo diena (2Kor. 6: 2). Pasilikite manyje, tai ir aš jumyse pasiliksiu (Jn. 15: 4)"

Anuomet Jėzus buvo apsigyvenęs iš Marijos gautame žmogaus kūne, dabar Jis gali apsigyventi tavyje, tavo širdyje. Tu gali tapti Dievo buveine. Ir tai gali įvykti dabar, nes štai stovi Jėzus Kristus prie tavo širdies durų ir beldžia...

Šventraštis perspėja: "Jei šiandieną išgirsite Jo balsą, neužkietinkite savo širdžių (Heb. 3:15; Ps. 95:7-8; 29:1). Šiandieną apsispręsk kuriam tarnausi (Joch. 24:15)".

Tegul šios Kalėdos tau tampa istorinėmis. Šiame svarbiame ir lemtingame momente tepadedą tau Dievas! Amen.

Čikagos Marquette Parko presbiterionų bažnyčioje (California Ave. prie 64 St.) 1984 m. spalio 7 d. įvyko pamaldos, skirtos taikai ir pasaulio tikinčiųjų bendrai komunijai. Pamaldose dalyvavo ir Šv. Vakarienę priėmė įvairių tautybių krikščionys: misionieriai iš Formozos, svečiai egiptiečiai, olandai, lietuviai ir kt. Pamaldas laikė ir komuniją dalino kunigė Judy E. Aukema ir reformatų kun. dr. Eugenius Gerulis. Po pamaldų buvo vaišės parapijos salėje.

REFORMATŲ SKERDYNĖS PARYŽIUJE

Kaip kiekvienas socialinio, politinio ar ideologinio pobūdžio judėjimas neapsieina be aukų, jų neišvengė ir Reformacija. Didžiausias aukas ant Reformacijos kovos aukuro sudėjo Prancūzijos reformatai - hugenotai: Šv. Baltramiejaus nakties skerdynės Paryžiuje buvo pačiu juodžiausiu ir skaudžiausiu tų kovų epizodu visoje Reformacijos istorijoje.

Truputis istorinių žinių iš Reformacijos pradžios Prancūzijoje.

Reformacijos pirmtakūnu arba, tiksliau išsireiškus, Reformacijai dirvos Prancūzijoje paruošėju buvo Picarde Jacques Lefèvre d'Étaples (Faber Stepulensis), gyvenęs 1455-1536 m. Jis studijavo Paryžiaus universitete, kur išgijo laisvojo meno magistro laipsnį. Po išventinimo kunigu, buvo paskirtas kardinolo Lemoine Kolegijon dėstyti filosofiją ir gamtos mokslus profesoriaus titulu. Dėl savo įdomių paskaitų jis išgijo daug simpatikų studentų tarpe. Būdamas humanistu, jis net keletą kartų vyko į Italiją, kur tuo laiku gyveno eilė garsių humanistų. Be pasaulietinio turinio mokslo veikalų, kaip "Įvadas ir dialogai apie Aristotelio metafiziką", jis daugiausia buvo pažįstamas savo religiniais raštais, kurių pats populiariausias "Šv. Povilo Laiškų Komentarai", 20-ties metų bėgyje susilaukė net 7 laidų. Jis intensyviai sekė ir Liuterio veiklą, ką, atrodo, darė ir Liuteris, t. y. domėjosi Lefèvre. 1885 m. Dresdeno Bibliotekoj buvo užtiktas vienas egzempliorius Lefèvres "Psalmių Komentarai", su Liuterio ranka įrašytomis pastabomis. Vėliau, 1899 m. Vatikano bibliotekoje buvo rasti originalai Liuterio paskaitų apie laiškus Romėnams, kur pasirodė, kad Liuteris savo medžiagai pasinaudojo taip pat Lefèvres veikalų textais, išverstais į graikų kalbą. Be to, abiems reformatoriams buvo gimininga mistinė dvasia: pas Liuterį ji vyravo daugiau, pas Lefèvre - šalia krikščioniško humanizmo. Todėl ir nenuostabu, kad pirmieji Prancūzijos evangelikai buvo Liuterio mokslo pasekėjai - liuteronai.

Kalvinizmas

Netrukus iš Šveicarijos į pietų Prancūziją pradėjo skverbtis Kalvinizmas. Savo energija, logika ir organizacija jis imponavo prancūzams, kiekviename žadindamas ne grynai dvasinius, bet politiniai - dvasinius jausmus, keldamas reikalą išlaikyti moralines vertybes, ko buvo jau ilgą laiką čia pasigendama. Ne paskutinėj

vietoj buvo ir tai, kad Kalvinizmas buvo prancūziškas.

Nors karaliaus rūmai naujoms idėjoms buvo priešingi, tačiau nemaža dalis didikų, princų ir kitų aukštų ir garsių asmenybių, įsijungė į Kalvino mokslo pasekėjų eiles. Reformatai išdrįso išeiti į viešumą kaip nauja bažnyčia: steigė parapijas, šaukė sinodus, generalinius sinodus, rinko kuratorius, šventino ir į naujai besikuriančias parapijas skyrė kunigus. Tikslas: organizuota bendruomenė su aristokratinio avangardu buvo numatyta kaip naujos Prancūzijos branduolys.

Henrikas de Bourbon Navarros karalius (1553-1610).

Matydami susiformuojant naują religiniai-politinę jėgą, karaliaus rūmai pateko į paniką ir negalėjo apsispręsti, ar verta prisidėti prie reformatų ir, pasinaudojant jų įtaka ir organizacija, nugalėti politinius vidaus priešus, suvienyti tautą ir su Vokietijos, Olandijos ir Anglijos protestantų pagalba, pradėti karą prieš Ispaniją ir Romą. Tačiau nebuvo tam reikiamo formato karaliaus.

Jau karaliaus Henriko II laikais didikai - Anne Montmorency ir Lothringijos de Guise giminė turėjo didelės politinės įtakos ir galingos Prancūzijoje. Ypatingai po Henriko II mirties, kai karaliaus sostą užėmė jo nepilnametis sūnus Pranas II, du broliai de Guises

praktiškai buvo paėmę valdžią į savo rankas.

Po nelaimingo akies sužeidimo, 1560 m. gruodžio 5 d. staiga miršta jaunas karalius Pranas II. Caterine de Medici tampa Prancūzijos regente, jos nepilnametis sūnus Karolis vainikuojamas karalium Karoliu IX.

Hercogas Henrikas de Guise (1550-1580).

Religinių karų pradžia

Kai katalikų pusėje buvo įtakinga de Guise giminė ir su popiežiaus palaiminimu praktiškai valdė ir karaliaus rūmus, reformatų šalininkų tarpe buvo atstovai garsios ir garbingos Bourbonų dinastijos, tačiau mažiau teturėjusios politinės galios. Taip pat reformatų pusėje buvo ir garsi Chatillon giminė, kuriai, tarp kitų, priklausė gabus, populiarus, karuose patyręs ir daug Prancūzijai nusipelnęs admirolas Gaspard de Coligny.

1562 m. Prancūzijoje buvo jau apie 2500 parapijų - apie 10 % Prancūzijos gyventojų. Atrodė, kad jau buvo atėjęs laikas, išeiti į

Caterine de Medici (1519-1589) Historia-Foto.

grynai politinę sritį - įsteigti politinę reformatų partiją ir per tai įgauti legalios teisės, rinkti ir būti renkamiems į valdines įstaigas. Atsiklausus teologų, buvo patirta, kad ne visi šiai minčiai pritarė. Taip pat nedavė sutikimo ir pats Kalvinas. Tačiau vienas iš partijos steigimui pritariančių asmenų, La Renaudie, baronas iš Perigord, su grupe pritarėjų, slaptai organizavo sukilimą prieš de Guises, tikslu juos pašalinti ir karalių izoliuoti nuo svetimų kunigaikščių įtakos. De Guises, patyrę apie šį sąmokslą, patarė karaliui persikelti į saugią Amboise pilį ir, greit sumobilizavę savo patikėtinius, miškuose apsupo sukilėlius, kur jiems vietoje buvo nukirstos galvos, o jų kūnai pakabinti didžiajame Amboise pilies bokšte.

Staiga abiejuose konfesiniuose lageriuose išliepsnojo nepermal-
daujamo keršto ugnis: katalikai kaltino reformatus kaip netikėlius,
beverčius atskaldūnus; reformatai gi, savo idėjų koncepcijoje, juos
laikė kankiniais.

1562 m. kovo 1 d. herzogas Francois de Guise, vykdamas į Pary-
žių su savo palydovais, pakeliui sustojo Vassy miestely, kur vienoj
daržinėj reformatai laikė pamaldas. Matyt, kieno nors informuoti,
de Guise su palydovais įsibrovė į tas pamaldas ir daugumą jų da-
lyvių išžudė vietoj. Tuo būdu užiebtą negailestingą kruvinų, religi-
niai-pilietinių karų virtinę, su mažomis pertraukomis rusitęsusi
iki 1598 m. - Nantes Edikto.

Pirmoji šių karų pertrauka įvyko 1570 m., kai abi partijos, pa-
vargę ir išsisėmę, nutarė padėti ginklus. Rugpjūčio 8 d. buvo pa-
siekta susitarimas ir Saint-Germain buvo pasirašyta taikos su-
tartis, užtikrinanti sąžinės laisvę, toleravimą reformatų pamaldų
ir išileidimą valdžion 4 jų atstovų į strateginiai svarbias vietas.

Tauta, išvarginta daugiau kaip 8 metus užsitęsusio karo, šią tai-
kos žinią sutiko su džiaugsmu: pagaliau susilaukė taip ilgai lauktos
ramybės!

Tačiau ši taika neturėjo tvirtesnio pamato. Karo ugnis buvo tik
laikina ir dirbtina prislopinta: tik paviršiuje jos anglis buvo pri-
gesintos ir pajuodavę, paslėpdamos giliau tebežėruojančias žari-
jas, kurios kiekvienu momentu galėjo lengvai su naujo karo lieps-
na iškilti į paviršių. Tam buvo rimto pagrindo: antagonizmas tarp
abiejų partijų buvo jau per daug giliai įleidęs šaknis; buvo sudėta
per daug aukų ant šios abejingos taikos aukuro, ypatingai iš refor-
matų pusės. Be to, antireformacinė jėzuitų veikla, trumpai perėjusi
į katakombas, buvo visu atkaklumu tęsiama ir toliau. Tą puikiai
matė ir jaunojo karaliaus motina - regentė Caterine de Medici.
Kaip didžiausia dalis prancūzų tautos, taip ir ji, be abejonės, laukė
taikos ir, dabar jos susilaukus, rūpinosi jos išlaikymu. Dėl to ji
praleido daug nemigo naktų, ieškodama būdų ir kelių šios pavojun
atsidūrusios taikos tolimesniam išlaikymui. Pagaliau jai kilo ge-
niali mintis: apvesdinti dukrą Margarete de Valois su princu Hen-
riku de Bearn, protestantu, iš Bourbonų giminės. Nors ji pati buvo
griežta katalikė, tačiau pirmoj eilėj jai rūpėjo ne tiek Katalikų
Bažnyčia, kiek jos pačios vieta ir nepilnamečiui sūnui karaliaus
karūnos išlaikymas.

Princo Henriko motina, Jeanne d'Albret, Navarros karalienė,
griežtai pasipriešino šiam de Medici planui. Būdama aukštos mo-
ralės ir vadovaudama reformatų partijai, jautė, kad tai buvo per
daug iš jos reikalaujama: abejotinos taikos išlaikymui aukoti savo
sūnų. Be to, karaliaus Karolio IX rūmų atmosfera buvo pagarsėju-

si savo žemo lygio morale, o ypatingai Margaretes palaidas ir ištaigus gyvenimas turėjo daug įtakos karalienės neigiamam apsisprendimui.

Tačiau Medicii nenuleido rankų. Matydama, kad jai pačiai vargiai pasiseks Navarros karalienės pasipriešinimą jos planui įgyvendinti palaužti, ji nusprendė ieškoti trečio asmens pagalbos, kuris turėjo būti patikimas, iš paties karaliaus rūmų ir, svarbiausia, įtakingas protestantas, kuris turėtų įtakos į Navarros karalienę ir sugebėtų ją įtikinti jos plano realumu, Tuo trečiuoju asmeniu ji pasirinko reformatų karinį vadą, admirolą Gaspard de Coligny, kuris, vos praėjus penkioms savaitėm po pasirašymo taikos sutarties Saint-Germain'e, buvo persikėlęs, kaip vienas iš tų sutartyje numatytų reformatų atstovų, į Blois karaliaus Henriko IX rūmus. Čia jis per trumpą laiką išgijo tiek daug jauno ir nepatyrusio karaliaus simpatijos, kad tapo tiesiog jo tėvišku draugu ir patarėju. Nors Coligny buvo griežtas reformatas, bet kartu ir patriotas prancūzas. Matydamas, kad taikos išlaikymui būtina rasti modus vivendi, kurį jis kaip tik Medicii plane numatė, sutiko su karalienės Medicii pasiūlymu. Po ilgesnių diskusijų su Navarros karalienne, Coligny autoritetas ir jo įtikinantis pasiūlymas sutikti su de Medicii planu, susilpnino jos pasipriešinimą ir pagaliau ji pritarė savo sūnaus vedyboms su Margarete. De Medicii planas tapo realybe.

Jeanne d'Albret (1528-1572) Navarros karalienė.

Jeanne d'Albret, jau ilgesnį laiką sirguliavusi džiova, nesulaukė savo sūnaus Henriko vestuvių dienos: 1572 m., trumpai prieš šias vestuves, ji pasimirė.

1572 m. liepos 8 d. princas Henrikas, ką tik paskelbtas Navarros karalium - Henriku IV, su 4000 aukštos kilmės reformatų - palydovų, išsirengė vestuvinėn kelionėn į Paryžių, Kaip planuota, rugpjūčio mėn. 18 d. įvyko sutuoktuvės. Tačiau sutuoktuvių nuotaika

buvo slegianti. Henrikas buvo nedidelis, lieknas, konservatyvus tiek savo pažiūrom, tiek apsiėjimu, tikras provincijos tipas, kas jaunajai, didmiestietei, pratusiai prie laisvo ir ištaigaus gyvenimo, nebuvo prie širdies: buvo prievartos sutuoktuvės. Pati vestuvių puota buvo šauniai paruošta ir pakilusioj nuotaikoj užsitęsė iki rugpjūčio 21 d. Dešimtys tūkstančių reformatų, net iš tolimiausių vietų, buvo šioms vestuvėms atvykę į Paryžių, pagerbti naujai vainikuotą karalių, Šios reformatų svečių masės didžiausia dalimi buvo apgyvendintos pačiame miesto centre, bet pritrūkus čia patalpų, likusieji buvo patalpinti priemiesčiuose ir aplinkiniuose kaimuose.

Margarete de Valois (1553-1615).

Nežiūrint tos šaunios vestuvių puotos, mieste viešpatavo neįauki atmosfera: viešas masinis iki šiol taip nekenčiamų "eretikų" pasirodymas Paryžiuje daugeliui katalikų buvo krislu akyse. Užkulisiuose buvo ruošiami slapti planai kruvinai akcijai prieš suvažiavusius reformatus. De Guise giminės nariai, kaip jau anksčiau minėta, būdami fanatiškais popiežiaus ir jėzuitų pataikūnais ir rėmėjais, slaptai siuntė savo ginkluotus patikėtinius į Paryžių, patalpindami juos į de Guise patikimų asmenų namus, paversdami juos ginkluotomis tvirtovėmis. Pačiame mieste buvo viešai demonstruojama jėga, kunigai iš sakyklų grūmojo reformatams kerštu, vienuoliai viešai reiškė prieš juos neapykantą, reikalaudami žudynių Dievo vardan. Gatvėse formavosi žmonių būriai, grasindami Dievo rūstybe atskalūnams. Popiežius Pijus V, ką tik šventuoju paskelbtas, siūlė paklydusias avis Dievo vardan išnaikinti. Mato-

mai jiems atrodė, kad ši masinė reformatų koncentracija buvo paties Dievo duota proga jų išnaikinimo akcijai.

Caterine de Medici vėl matė užeinant pavojingą audrą. Vėl reikėjo ieškoti priemonių, kaip nuo jos apsisaugoti: kaip išlaikyti savo vietą ir sūnaus karūną. Nebesurasdama kitos išeities, nusprendė pašalinti admiralą Coligny, kad tuo išsiteikti katalikų masėms. Kadangi Coligny buvo tapęs jos sūnaus Karolio artimiausiu draugu ir patarėju, ji, nieko jam neprasitarus apie jos naująją sumanyimą, susirišo su jos kitu sūnum Henriku, Anjou princu, iš kurio gavo pilną pritarimą. Tą pat padarė ir herzogas Henrikas de Guise.

Gaspar de Coligny (1519-1572). Archiv Gerstenberg.

Vėlyvą rugpjūčio 22 d. vakarą, po miesto tarybos posėdžių, Coligny su keletu savo bendraminčių grįžo į namus. Staiga pasigirsta šūvis ir kulka, nutraukdama vieną jo dešinės rankos pirštą, perveria kairę ranką. Tai buvo pirmas nesėkmingas bandymas paskutinio de Medicci plano įvykdymui.

Karalius, išgirdęs apie pasikėsinimą į admirolo gyvybę, tuojau duoda įsakymą nuodugniai atentatą išaiškinti ir skirti griežtas bausmes sąmokslininkams. Tačiau vargšas karalius nenujautė, kas tikrumoje vyko šio atentato užkulisiuose ir, kad jo motina buvo tas tikrasis sąmokslininkas.

Davęs šį įsakymą, karalius tuojau vyko aplankyti Coligny. Su juo kartu vyko ir keletas karaliaus giminių, neišskiriant ir jo motinos, kuri veidmainingai, neva apgailestaudama Coligny, smerkė atentato dalyvius.

Reformatai pradėjo grūmoti kerštu katalikams už pasikėsinimą į jų vado gyvybę.

De Medicci, stebėdama sūnaus Karolio glaudų prisirišimą prie admirolo ir jo nepalaužiamą nusistatymą pagrindinai siekti šio atentato organizatorių ir dalyvių išaiškinimo, bijojo, kad tokiai padėčiai esant, gali paaiškėti ir daugiau, didesnės apimties planų - ne vien tik apie Coligny'o pašalinimą.

Ji nutarė bandyti paveikti karalių, kad jis atsisakytų nuo Coligny draugystės ir sutiktų su jos planu, pašalinti ne vien Coligny, bet kartu ir keletą įtakingesnių jo bendraminčių.

Rugpjūčio 23 d. vakarą ji nusprendė vykti pas sūnų. Apsiginklavusi įvairiomis tikrų ir jos fantazijoje gimusių faktų kombinacijomis, ji davė jam suprasti, kad niekas kitas, kaip tik ji pati, jo motina, buvo šio atentato prieš Coligny sumanytoja, nes tautos likimas ir jo sosto išlaikymas būtinai reikalauja admirolo mirties. Karalius visai sumišo. Medicci, matydama sūnaus nesusigaudymą padėtyje, pradėjo dar impulsyviau tvirtinti, kad užtektų tik Coligny ir apie desėtką įtakingesnių reformatų paaukoti, kad išvengus masinių žudynių. Be atlaidos ir intensyviai motinai spaudžiant, karalius, pametęs nervus, sušuko: "Užmušti juos! Užmušti juos visus Nukryžiuotojo vardan!". Karalienei to ir tereikėjo.

Nors de Medicci gavo karaliaus sutikimą masinėms žudynėms, tačiau ji tesiekė tik ne daugiau kaip tuzino įtakingiausių reformatų mirties, nes masinės žudynės sukeltų daug neigiamos ir kerštingos reakcijos užsieniuose. Tuo tikslu ji pavedė auksakaliui Claude Marcel, tuometiniam miesto specialiųjų uždavinių skyriaus valdininkui, pravesti ribotas reformatų žudynes. Marcel buvo vienas iš artimiausių de Guise's draugų ir didelis reformatų priešas.

Gavęs karalienės parėdymą, tuojau davė įsakymą 16-kos miesto kvartalų viršininkams skubiai mobilizacijai paramilitarinių dali-

nių, pagal "parėdymą Jo Didenybės Karaliaus Karolio IX, kad admirolas Coligny ir jo partija būtų sunaikinti". Poros valandų bėgyje buvo sumobilizuotas jau iš anksto paruoštų 2000 vyrų dalinys.

Šv. Baltramiejaus nakties skerdynės

Ankstyvas 1572 m. rugpjūčio 24 dienos sekmadienio rytas, skirtas pagerbti vienam iš apaštalų - Baltramiejui, kuris, kaip pavyzdingas ir gabus misijonierius, buvo Romos paskelbtas šventuoju.

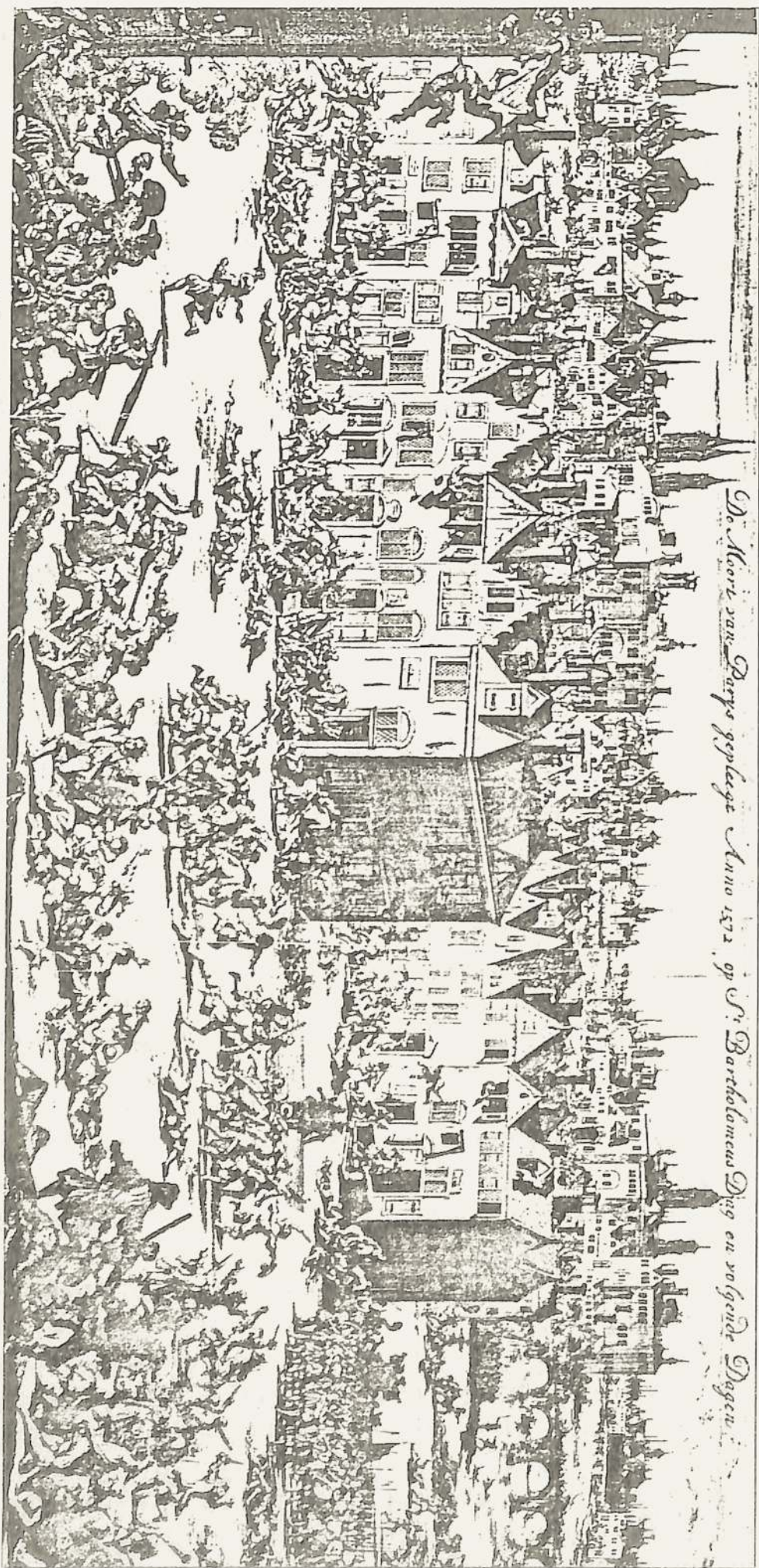
2-trą valandą ryto pasigirdo Saint-Germain l'Auxerois varpogarsai, tai buvo ženklas reformatų žudynėms. Ginkluotų banditų kolonos pasipila į gatves ir pradeda baisų puolimą ant beginklių, nieko nekaltų žmonių. Medicii, išsigandusi prieš jos norą vykdomų masinių žudynių, duoda įsakymą tuojau jas sustabdyti. Buvo per vėlu: Reformatų kraujas jau plovė Paryžiaus gatvių grindinį... Toliau leiskime kalbėti studentui Lukas Geizkofler, kuris pripuolamai buvo tos skerdynių nakties liudininku: "Pirmame puolime pasirodė herzogas de Guise su ginkluota paauglių grupe, kurie įsibrovę pas Coligny, smeigė į jį durtuvais ir, įsakius jų vadui de Guise, jį per langą išmetė į gatvę; po dar kelių smeigimų durtuvais, jam buvo nukirsti pirštai ir galva". Taip nužmogintas admirolo kūnas buvo velkamas per miesto gatves į Montfaucon kartuves. Kruvinas, durtuvais subadytas, be galvos, jis buvo kartuvėse už kojų pakabintas. Tai tokio negailestingo likimo susilaukė aukštos moralės žmogus, Karaliaus Karolio IX draugas, prancūzų tautos didvyris, reformatų vadas - admirolas Gaspard de Coligny.

3-čią valandą ryto vėl pasigirsta to paties Saint-Germain varpogarsai. Tai ženklas "Kraujo atnašų malda". Miesto milicija, su baltais raiščiais ant rankovių ir baltu kryžium ant kepurų, pradeda naujas reformatų skerdynes.

Visi, kurie jų manymu atrodė kaip reformatai - dėvėjo paprastus juodus drabužius ir gyveno jiems, kaip svečiams, skirtose patalpose, turėjo būti be išimties nužudyti. Vieni jų buvo pasmaugti, kiti nudurti, dar kiti užmušti, į gabalus sukapti, per langus į gatvę išmesti ar Seine's upėje paskandinti.

Karaliaus rūmų gydytojas Fillipo Cavriana, savo pranešime karalienei tarp kitko rašė: "... Girdėjosi tik šauksmai: Užmuškite juos! Užmuškite juos!... "Chevalier de Gomicourt, atstovaudamas hercogą Alba Paryžiuje, vulgariškai išreiškia savo džiaugsmą: "... Jie buvo stebėtinai greit užklupti ir per trumpą laiką daugiau kaip 3000 jų buvo sunaikinta... "

Nors šiose skerdynėse pačiame Paryžiaus mieste žuvo visi čia buvę žymiausieji reformatų vadai su jų pasekėjais, tačiau priemiesčiai, ypatingai buvę antroje Seine's upės pusėje, ne taip greit

De Noord van Darys gevelde Anno 1672 op St. Bartholomeus Dagh en volgende Dagen

Baltramiejaus nakties vaizdas Paryžiuje. Olandų dail. Casper Ruyken paveiks las.

buvo apsupti sufanatizuotų katalikų ir mažiau nukentėjo. Taip pat kaimuos ir aplinkiniuose mažesniuose miesteliuose, nors nebuvo išvengta teroro, reformatai mažiau nukentėjo.

Tuo tarpu kituose Prancūzijos miestuose reformatų skerdynės, Paryžiaus pavyzdžiu, buvo tęsiamos ištisas tris dienas, pareikalavusios apie 25,000 nekaltų žmonių gyvybių.

Karalius Karolis IX, bijodamas iš užsienio represijų už šias masines reformatų skerdynes, skubiai pranešė užsienio valstybėm ir, formalumo dėlei, pačiam popiežiui, kad reformatai ruošė sukilimą prieš karalių ir katalikų tikėjimą, todėl ir buvę nubausti.

Baltramiejaus nakties skerdynės. Historia-Foto.

Baigiamos išvados

Reformacijos istorija turi daug daugiau šių ir panašių reformatų skerdynių liudininkų, pradedant paprastais to laiko piliečiais ir baigiant popiežiais. Tačiau jau iš čia paduotų vaizdų pilnai matome, kaip viduramžinė katalikų Bažnyčia, savo garbės, turtų ir valdžios siekimui, sugebėjo sufanatizuoti katalikiškąsias žmonių mases, kad jie, "Dievo vardan", virto plėšriausiais žvėrimis.

Šiandien, turėdami prieš akis ano laiko žmonių mases su žvėries instinktu, nepamirškime, kad mūsų Bažnyčios pirmtakūnų - reformatorių kelias buvo sunkus aukų ir pasiaukojimo kelias, ir kad jų alga už grynos Evangelijos skelbimą dažnai buvo kankinio mirtis, ar tai ant laužo, kaip Jonas Husas, ar Paryžiaus skerdynėse, kaip Gaspard de Coligny.

Paskutiniu laiku plačiai propaguojamas taip vadinamas Ekumeninis judėjimas, bandant įtraukti nekatalikus glaudesniai bendradarbiavimui su katalikų bažnyčia. Paviršutiniai atrodo, kad tai visai nekalta ir net reali idėja, ji dalinai randa teigiamo atgarsio net mūsų tarpe. Tačiau čia kaip tik šio straipsnelio proga tenka priminti, kad Ekumeninio judėjimo idėja gimė Romoje, ir kad anų laikų katalikų Bažnyčia, nors buvo priversta naujųjų amžių padiktuotai civilizacijai prisitaikyti, atsisakant daugelio anuomet jos vartotų būdų ir priemonių, tačiau principu, pačiame branduolyje, likosi ta pati: viena, šventa, neklystanti tikroji krikščionių Bažnyčia, Nepripažindama kitų įsitikinimų ir tikėjimų, ji, ekumeninio judėjimo formoje, bando žvejoti drumstame vandenyje, kviesdama kitatikius grįžti taip vadinamos motinos - katalikų Bažnyčios - prieglobstin, iš kitų reikalaujama aukų - išsižadėjimo savo tikėjimo principų, kai tuo tarpu pati nesirengia paaukoti nė vienos savo dogmų raidės.

Jonas Husas, Gaspard de Coligny ir daugelis kitų, ant Reformacijos aukuro sudėtų aukų, išpėja mus, ištikus abejonei, prisiminti juos!

M. Z.

ISPŪDŽIAI IŠ 1984 m. SINODO

Metiniai Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios suvažiavimai jau visa eilė metų vyksta Chicago, IL nuosavose patalpose S. Artesian Ave. Šis 1984 m. sinodas buvo iš eilės trisdešimt septintas išeivijoje. Kaip visada, susirinko gražus būrys Bažnyčios veikėjų, dvasininkų, vadovų ir svečių. Tie, kurie gyvena toliau (kaip ir šių eilučių rašytoja) ne kiekviename suvažiavime gali dalyvauti. Taigi ir vėl buvo ypatingas džiaugsmas susitikti su bendraminčiais ir įsitikinti, kad mūsų Bažnyčia gyva - sveika ir gerai tvarkosi. Nors laikui bėgant darbuotojų eilės retėja, bet vis atsiranda kitų, kurie perima jų pareigas, ir lyg laivas, jei taip galima išsireikšti, iškėlęs būres ryžtingai plaukia toliau. Dalyvių tarpe buvo tokių vadovų, kurie per eilę metų nepraleidžia nė vieno sinodo. Jie užsitarnauja mūsų meilės ir pagarbos už tokią sąžiningą ir tvarkingą mūsų bendro reikalo vedimą.

Susirinkome birželio viduryje toje pat vietoje, bet ne visai tuo pat laiku - ne per pačias Jonines, bet visą savaitę anksčiau. Kai kas pranašavo, kad dėl laiko pakeitimo bus liūdnos pasekmės. Tačiau dalyvių buvo ne ką mažiau, kaip paprastai (25 kuratoriai ir dar kiek su kaupu svečių). Gal tik vienas kitas sveikinimas laiku

nepasirodė (pavėlavo ar gal pašte užkliuvo). Posėdžiai praėjo sklandžiai ir buvo išspręsta visa eilė svarbių klausimų.

Pagal prigijusį įprotį, "reti paukščiai" (dalyviai iš toliau atvykę) uoliai gaudomi ir užkinkomi svarbesnėms pareigoms. Štai kalifornietė, žinoma visuomenės veikėja, kurt. Alena Devenienė-Grigaitienė išrenkama sinodo direktore. Kurt. Dalia D. Bobelienė iš Floridos renkama rezoliucijų ir mandatų komisijon (kartu su kun. E. Geruliu ir kurt. V. Variakoju). Sekretoriais tapo kurt. D. Y. Kregždienė iš Ohio ir kurt. H. Y. Petkienė iš Kalifornijos. Trečias sekretorius - vietinė (ir nepamainoma) chikagietė kurt. Rita Neimanaitė. Sekretoriai visada būna trys (jei vienas užsnūs ar nenugirs, kiti jam gali bakstelėti į šoną!) Sinodo cenzorium išrinktas ilgametis chikagietis, bet dabar jau "užsienietis", iš Kanados, superintendentas kun. P. Dilys.

Dalis 1984 m. reformatų Bažnyčios Sinodo vadovybės narių, iš d. į k.: kun. P. Dilys, kun. St. Neimanas, Kolegijos prezid. M. Tamulėnas, Sinodo direktorė A. Devenienė-Grigaitienė ir kun. E. Gerulis. Foto M. Nagio.

Sinodas buvo atidarytas Gen. Superintendente S. Neimano pamaldomis gražioj gėlėmis išpuoštoje bažnyčioje. Po direktoriato rinkimų buvo mirusiųjų pagerbimas. Minutės tylą pagerbti 1983-84 m. mirę: J. Bernšteinas, Gloucester, Mass.; V. Šarkienė, Detroit, Mich.; A. Šernas, Australija ir A. Tamošiūnas, Chicago. Sekė sveikinimai žodžiu. Liet. Ev. Liuteronų vyskupas A. Trakis sveikino savo Bažnyčios vardu; kun. K. Burbulys - liet. metodistų ir savo vardu; V. Žiobrys - Mažosios Lietuvos Rezistencinio Sąjūdžio; kun. J. Juozapaitis sveikino savo Siono liuteronų parapijos vardu.

Jis taip pat kvietė visus į bendrą liet. evangelikų renginį - iškylą į gamtą - "Pasiuntinystės Šventę" miške netoli Chicagos sekmdienį per Jonines (paaiškėjo, kad dėl šio įvykio šįmet pakeistamūsų sinodo data). Direktorė A. D. Grigaitienė perdavė sveikinius nuo Liet. Protestantų Sąjungos Kalifornijoje.

Kitų sveikintojų tarpe buvo tokių, kurie prijungė didesnę ar mažesnę auką Bažnyčios ar jos organo "Mūsų Sparnų" labui. Buvo jų iš New Mexico, Kalifornijos, Massachusetts, Texas, Arizonos, iš Kanados, Anglijos, Vokietijos, Naujosios Zelandijos. Pažymėtina, kad 500 dol - auka atėjo iš Dr. A. Šabanienės - Wells iš Arizonos. Kun. F. Skėrys (buvęs 1983 m. sinode svečias ir paskaitininkas) evangelikų kapelionas Vasario 16 gimnazijoje Vakarų Vokietijoje, raštiškai pasveikino tos gimnazijos ir savo vardu.

1984.VI.17 d. sinodinių pamaldų dalyviai. Foto M. Nagio

Supt. kun. Dilys patiekė įdomią paskaitą apie didįjį Šveicarijos reformatorių Ulrich Zwingli jo 500 metų gimimo sukakties proga. Jo svarba yra tai, kad jis paruošė dirvą J. Kalvinui veikti. Prele-gentas papasakojo, kad jam Zwinglio gyvenimas ir darbai darę iš-pūdžio nuo pat jaunystės (jam su šeima atsidūrus Sibire prieš I Pas. karą, į rankas pateko knygelė "Žymių Žmonių Gyvenimas". Šis kovotojas už tikybą turėjo giliai žmogiškų savybių: būdamas dvasininku, griebėsi kardo irėjo į mūšį. Savo idėjų moderniškumu jis prilygsta XX amžiaus žmogui, nors gyveno XVI amžiuje. Jis dalyvavo kare tarp katalikų ir protestantų, kuris tada siautė Švei-

carijoje, ir žuvo 1531 m. mūšyje prie Kappel'io. Liuteris tai išgirdęs, šaltai pastebėjo: "Kas pakelia kardą - nuo kardo ir miršta".

Bažnyčios valdomojo organo - Kolegijos - Prezidentas M. Tamulėnas pranešė apie jos veiklą ir patiekė narių sąstatą 1982-85 m. Viceprezidentas Gen. Supt. kun. S. Neimanas, nariai - dvasininkai P. Dilys ir E. Gerulis; kuratoriai - J. Dagys, R. Pipynė, J. Indriūnas (Naujasis reikalų vedėjas) ir Erika D. Brooks, narė. Iš išdininko raporto paaiškėjo, kad kasa yra gerame stovyje. Kolegijos nariai atskirai pranešė apie darnią veiklą ir vaisingą darbą.

1984 m. Sinodo dalyviai ir svečiai prie pietų stalo, iš d. į k.: vysk. A. Trakis, dr. A. Trakienė, kunigai: E. Gerulis, St. Neimanas ir P. Dilys, Sinodo direkt. A. Devenienė-Grigaitienė, Kolegijos prez. M. Tamulėnas ir kt. Foto M. Nagio

Dvasininkai - Neimanas, Dilys ir Gerulis patiekė pranešimus apie parapijų veiklą. Chicagoje pamaldos dabar vyksta vieną kartą į mėnesį, kunigams viens kitą pavaduojant. Išgirdome kiek žinių iš Lietuvos: Biržuose religinis gyvenimas pagyvėjęs, nes ten dabar kunigauja ev. liuteronų diakonas R. Moras. Kun. Neimanas taip pat pranešė, kad Pėpily neseniai buvo paminėta kun. M. Franko 15 m. mirties sukaktis. Savo veiklą Toronte ir jungtinės evangelikų Išganytojo parapijos gyvenimą nušvietė kun. P. Dilys. Bene veikliausia reformatų šeima Toronte yra Šernai, ypač Gytis Šernas ir sesuo Irena S. Meiklejohn. Jungtinė parapija ir jos vadovai uoliai dalyvauja lietuviškame gyvenime ir ekumeniniuose parengimuose.

Pav. buvo bendros pamaldos su latviais ir estais birželio mėn. išvežimų minėjimo proga (1941 m. į Sibirą). Šįmet planuojamas Elzės Jankutės (Mažlietuvų patriarcho Martyno Jankaus) gimtadienio minėjimas.

Iš kun. Dilio pranešimo matyti, kad yra atgarsiai iš mūsų Bažnyčios atstovų dalyvavimo 1982 m. W. A. R. C. (World Alliance of Reformed Churches) suvažiavimo Ottawoje. Mūsų Bažnyčios dovana (J. Dagio medžio skulptūra) tapo Ženevoje giliai įvertinta. Šįmet sausio mėn. įvyko W. A. R. C. suvažiavimas Kuboje. Prof. J. Slavėnas (Buffalo, N. Y.) ten mus reprezentavo ir turėjo progos pasireikšti ginant lietuvių reformatų reikalus. Kun. E. Gerulis pranešė apie veiklą Chicagoje (mūsų reformatų bažnyčioje ir Liet. liuteronų Tėviškės parapijoje) skaitant paskaitas, Voice of America transliacijas ir kt. Iškėlė reikalą susirūpinti brošiūra anglų kalba apie mūsų Bažnyčią. Kolegija yra pavedusi Geruliui, su savo pasirinktais pagelbininkais, paruošti II laidą knygelės "Introducing the Lithuanian Reformed Church", išleistos Ottawos suvažiavimo proga.

Kurt. P. Bružas sulaukė dalyvių pagyrimo ir ypatingos Sinodo direktorės padėkos už jo redaguojamą žurnalą "Mūsų Sparnai". Kaip jis pats sakė: "Nors talkininkai gerokai įbridę į metų skaičių ir ne visad turi sveikatos", ištikimiems A. Ramoniui ir J. Palšiui padedant, žurnalas išėjo ir vėl laiku. Naujai "iškeptas" Nr. 56 visus džiugino savo itin vykusiu viršeliu - dail. V. Igno medžio raižiniu M. Liuterio sukakties proga. Žurnalas pats save išlaiko iš laisvų aukų ir finansiniai gerai stovi.

Sekė kurt. D. Bobelienės pranešimas apie Devenių Kultūrinį Fondą. Sekantis veikalas numatomas spaudai esąs skulp. J. Dagio (Toronto) kūrybos albumas. Prašymų knygoms spausdinti netrūks ta. Norima gauti fondui nepriklausomą I. R. S. numerį. Vyksta pasitarimai dėl Fondo statuso pakeitimo, paliekant jį ir toliau L. Ev. Ref. Sinodo žinioje. Fondo pirmininkė Bobelienė reiškė padėką talkininkams R. Neimanaitei, R. Pipynei, P. Bružui. Prašė pagalbos knygų platinimo darbe.

Apie Liet. Evangelikų Tarybą ir jos darbus išgirdome iš vysk. Trakio. Norima padidinti mokestį nariams - bažnyčioms iki 150 dol. metams. Kalbėjo apie rūpesčius suieškant ir remiant liet. evangelikus, norinčius studijuoti teologiją - tai visų mūsų gyvybinis reikalas. Kun. Dilys smulkiau paaikškino apie Toronto įsteigtą Liet. Ev. Teol. Studijų Fondą - visi susirūpinkime ir padėkime ne tik sutelkti lėšų, bet ir surasti tinkamų kandidatų!

Chicagos parapijos pirmininkė kurt. H. Dilienė apžvelgė jos veiklą, dėkodama ypatingai Moterų Dr-jos pirmininkei kurt. K. Neimanienei ir jos padėjėjoms. Pažymėtina, kad šįmet sulaukėme

puikios talkininkės - viešnios iš Toronto, jaunos ir grakščios Loretos Yčaitės, prof. Jono Yčo anūkės.

Pasibaigus formaliems pranešimams, sekė gyvos diskusijos. Tarp įdomesnių temų buvo kurt. J. Kutros sumanymas (praneštas raštu iš St. Monica, Ca.) apie kultūrinių vertybių išsaugojimą. Laikui bėgant, žūsta mūsų istoriniai raštai, nuotraukos, žemėlapiai, meno darbai, archyvai. Ar turime tinkamų patalpų - muziejų juos išsaugoti ateities kartoms? Sinodas tam reikalui išrinko komisiją: pirm. kun. Dilys, nariai A. D. Grigaitienė, H. Y. Petkienė, J. Kutra ir kun. Gerulis. Daug kalbėta ir apie tinkamą Kunigaikščių Radvilų įvertinimą amerikiečių literatūroje, pagal kurt. V. Variakojo sumanymą. Taip pat gyvo susidomėjimo susilaukė ir klausimas apie toliau gyvenančius kuratorius ir jų informavimą apie sinodus. Bažnyčios vadovai pažadėjo ir toliau siuntinėti sinodų protokolus visiems kuratoriams, kurių adresai žinomi, neaplenkiant nei tokių, kurie čia pat vietoje gyvena. Pagal senus nuostatus kuratoriai renkami ligi gyvos galvos; deja yra tokių, kurie nekreipia dėmesio į savo kilnias bažnytines pareigas.

Kaip paprastai, posėdžius sekė skaniai šeimininkių pagaminti pietūs. Direktorė A. D. Grigaitienė trumpu žodžiu uždarė sinodą ir pakvietė vysk. Trakų sukalbėti maldą. Dalyviai ilgai nesiskirstė, dalinosi išpūdžiais ir žadėjo sekančiais metais ir vėl susitikti tokioje pat pakilioje ir darbingerioje nuotaikoje. HYP

Lietuvių reformatų bažnyčia Kėdainiuose. Jos statyba pradėta 1626 m. Čia palaidoti kunigaikščiai Radvilos. Didž. kultūrinio ir ekonominio klestėjimo Kėdainiai pasiekė 17-ame amžiuje, kai jie pateko galingųjų Radvilų rankose, ypač Jonušo Radvilos laikais. Dabar šią bažnyčią sovietų valdžia pavertė sporto sale.

Foto 1984 m.

Aukos tėvynei Lietuvai

DAGYS

DAIL. DAGYS

MENO PROBLEMOS

Buvo laikai, kada aukštasis menas (t. y. vaizduojamasis, ne dekoratyvinis arba, kaip dabar jis vadinamas, abstraktiniu - bedaikiu) buvo retenybė, kada jį sugebėjo pagaminti tik talentingi ir daugiau prityrę dailininkai. Jie privalėjo būti gerai išsilavinę asmenys. Tada dailininkas buvo gerbiamas ir ne vienas jų buvo vadinami pirmaisiais vardais, kaip Rafaelis, Mykolas Angelas ir kt. Tada net kai kuriam karaliui buvo malonu dailininkui patarnauti, paduodant jam teptuką ar kt.

Dabar yra kitaip. Dabar besivadinančių dailininkais asmenų yra labai daug ir jų pasiruošimas tai specialybei bei sugebėjimai yra labai įvairūs, dažnai net abejotini. Todėl šiais laikais ir publika apie juos yra labai įvairios nuomonės. Vieni dailininkai stebisi, laiko juos ypatingais asmenimis, sugebančiais sugalvoti ir padaryti nepaprastus vaizdus, o kita publikos dalis galvoja apie dailininkus su tam tikra panieka, kaip nieko rimto nesugebančius padaryti, todėl begaminančius beverčius niekniekius. Daugeliu atvejų šitokia nuomonė turi rimtą pagrindą.

Taip tikrumoje ir yra, nes ir patys dailininkai tarpusavyje nesutaria. Jie net nebesutinka dalyvauti bendrose parodose, o turi atskirose patalpose rodyti savųjų darbų vaisius. Todėl nestebėtina, kad čia Am. Jungt. Valst. yra leidžiami skirtingi meno žurnalai tiems darbams reprezentuoti. Aišku, jie turi ir savo publiką, kuri yra skirtingų pažiūrų apie meną.

Vieni nori matyti atvaizduotus daiktus tokiais, kokius mato aplinkoje. Kiti tai vadina fotografija, seniai visiems žinomais nudėvėtais vaizdais. Šitie pageidauja matyti ką nors neregėto-negirdėto. Tatai jie liaupsina ir vadina avangardu. O gaminimas naujų dalykų, kaip ir naujos tvarkos įvedimas, neapsieina be klaidžiojimų. Tie avangardistai, besistengdami kuo labiau žiūrovus nustebinti, prigamino keisčiausių dalykų, net įvairių šlykštynių, nieko bendro su menu neturinčių. Mat ir jų tikslas yra padaryti ką nors sensacingo, kad spauda juos paminėtų. O ji tikrai to ieško ir uoliai aprašo. To autoriams ir užtenka: jie tuomi greitai išgarsėja.

Nuo avangardistų neatsiliko ir rimti valstybiniai muziejai - meno galerijos. Jos, bijodamos būti apšauktomis atsilikusiomis - nesuprantančiomis naujybių, pradėjo sudaryti jų kolekcijas. Klaidos visur pasitaiko. Mat, praeityje jos rinkdavo kūrinius tik labai pagarsėjusių ar jau mirusių autorių, kada jų darbus būdavo sunku besugaudyti. Todėl dabar jie griebia, ką tik keistesnio pamato. Kai kartais tie galerijų kuratoriai gauna priekaištų už tų keistų niekniekių rinkimą, jie aiškinasi: jei dalykas randasi meno muziejuje - jis yra menas. Čia tenka pastebėti: jei tas dalykas būtų šiukšlyne - jis būtų atmata. Taip negalima kalbėti apie tikrąjį meną, nes kur jis bebūtų, jis visur pasilieka menu. Sunkumas yra tas, kad tarp vertingų ir beverčių gaminių negalima išvesti aiškios jų skyrimo linijos. Tarp jų viduryje būna bespalviai darbai.

Kartą vienas tokių sensacingų keistenybių "išradėjas", atvykęs iš New Yorko į Torontą su savo "kūriniu", buvo žurnalistų paklaustas: ar jis uždirbęs su savo išmislais, atsakė, kad ne, bet jis esąs tuom patenkintas, nes spauda jį padariusi žinomą, iškėlusį iš "obskuriti". Kaip matome, spauda, begaudydama sensacijas, daugeliui žmonių supainiojo supratimą apie tikrą meną ir beverčius ga-

minius.

Kaip viskas pabosta ar išeina iš mados, taip ir kai kieno žavėjimasis panašiomis sensacijomis atsibodo. Į tą "avangardą" pradėta žiūrėti kritiškiau. Dabar jų triumfavimas baigiasi. Nėra aiškių datų, kada prasidėjo šios štukos, bet jos labai aktyviai reiškėsi apie 20 - 30 metų.

PROF. VACLOVAS BIRŽIŠKA

(Tęsinys)

1955 metų vasarą, pas mus apsigyvenus prof. Vac. Biržiškai, savaitgaliais atsilankydavo mano prietelių iš stovyklinių pokario laikų V. Vokietijoje ir naujų pažįstamų Bostone. Juos traukdavo ne tiek mūsų artima bičiulystė, kiek noras arčiau pažinti profesorių ir su juo pabendrauti. Juk dar ir po metų, kai profesorius buvo atleistas iš L. Enciklopedijos vyr. redaktoriaus pareigų, jis tebebuvo "magnetas", traukęs lietuvių intelektualus su tikslu arčiau jų pažinti. Juk ne veltui ne vien Bostone, bet ir visoje Amerikos lietuvių spaudoje jis buvo sukėlęs "šurmulį". Ne tiek jis asmeniškai, kiek raštingi jo užtarėjai, o iš kitos pusės - jo kaltintojai dėl jo atleidimo. Toji "šurmulinė" audra dar ir po metų nebuvo nurimusi. Tų profesoriaus lankytojų buvo įvairių profesijų asmenų: kompozitorius Julius Gaidelis, biochemijos mokslų daktaras Bronius Baškys (abu jau mirę), inž. ir eilėraščius mėgęs rašyti (Draugo dienraščio konkurse laimėjęs premiją už eilėraščių "Sula") Zigmąs Gavelis. Į jų tarpą kai kada įsijungdavo poetai: Stasys Santvaras ir Antanas Gustaitis.

Tai buvo savotiškos vasaros naktų vakaronės, užsitęsiančios kartais net iki ankstyvų rytmečių. Tose vakaronėse, pamažu tuštinant stipresnio gėrimo bonką, kurią nusipirkdavome solidariai sudėję reikiamą sumą, būdavo aptariamai ir diskutuojami įvairūs politinio, mokslinio, meninio ir drauge kasdieninio pobūdžio klausimai. Tiek vakaronių organizavime, tiek ir diskusiniuose pokalbiuose profesorius būdavo pats judriausias ir aktyviausias dalyvis. "Pania, po velniam, negalime šnekėtis sausais liežuviais. Va, dedu savo dalį, o jūs sudėkite, kiek reikia".

Kol vienas iš dalyvių nueidavo atnešti liežuvius atlaisvinančio skysčio, profesorius sudėliodavo lošimui šachmatus, pakartotinai pasakodamas, kaip jis kartą Kaune tame lošime suplikė Lietuvos šachmatų čempioną Vaitonį. (Tas šachmatų ir kitų sporto šakų aktyvus dalyvis mirė Kanadoje). Tą čempioną kartą nugalėjęs, pro-

profesorius niekada jo nebekvietė "revanšo", pats pasilaikydamas nugalėtojo titulą. Jis buvo vidutiniško pajėgumo to lošimo mėgėjas, kaip ir dauguma tų vakaronių dalyvių. Kuriam nors pralaimėjęs, kitą kartą būtinai kviesdavo "revanšuotis", o laimėjęs partiją, jo "nebepažindavo" ir į dvikovą leisdavosi su kitu "priešu". Mudu, būdami vieni, tame lošime "susikirsdavome". Kai kada man net atsibosdavo tas lošimas, aš tyčia pralaimėdavau, norėdamas turėti ilgesnę pertrauką. Šis jo elgesio būdas, laimėjus lošimą "priešininką" palikti ramybėje, buvo jo charakterio bruožas: mušk priešininką iki pergalės, o jį "pribaigęs", palik ramybėje ir gardžiuokis savo pajėgumu. Negalėdamas kuriame dalyke su priešininku viešai susikibti arba pats to susikibimo vengdamas, tam "priešininkui" keršydavo jį pravardžiuodamas. Dar ir dabar viename jo redaguotos enciklopedijos tome tebeturiu jo ranka įrašytus pravardžiavimus jo priešininkams, jį puolusiems ir kaltinusiems dėl jo atleidimo iš vyr. redaktoriaus pareigų: "Kapuci" - žydas, "Blecheris" - Skardžius, "Puzdras" - Puzinas ir kt. Dar ir dabar tebesigailiu dėl tų įrašų pabaręs profesorių. Jis tą pabarimą labai skaudžiai pergyveno: nuėjo pas ištikimiausią jo užtarėją - poetą ir dramaturgą Stasį Santvarą ir jam pasiguodė: "Nebenoriu gyventi... Nebenoriu. Noriu mirti..." (Tą pasiskundimą pats St. Santvaras man atpasakojo). Santvaras, nepritardamas įrašams enciklopedijoje, patarė jam su manim susitaikinti. Profesorius, nieko man nesakydamas ir, tur būt, tą padaryti gėdindamasis, kitą dieną salionėlyje ant stalo padėjo barzdai skusti elektrinę mašinėlę, be laido įjungti į "šstepselį". Ji ten prastovėjo kelias dienas. O profesorius per tą laiką man visai nesirodė. Sėdėjo savo kambarėlyje. Iš St. Santvaro sužinojęs profesoriaus rūpestį, skutimosi mašinėlę iš salionėlio paėmiau ir pasidėjau savo darbo kambarėlyje. Ji ir šiandien nenaudojama ten tebestovi. Po šio apgailėtino įvykio profesorius vėl ateidavo į salionėlį ir mudu, kaip niekur nieko nebuvę, šnekėdavomės įvairiausiai klausimais.

Ne vien pravardžiavimus profesorius naudodavo. Tur būt pavadinimus keisti kitaip, buvo jo charakterio bruožas, reiškias tam tikrą sąmojų ar juoką. Pvz., lietuviškų laikraščių pavadinimus šitaip pakeisdavo: Dirva - Derva, Draugas - Ne draugas, Naujienos - Be jienų, Keleivis - klajoklis ir pan. Net ir minėtų vakaronių kai kuriuos dalyvius užsipuldavo: "Koks, pania, tu Gaidelis? Esi tikras su skiautere Gaidys. Taip ir vadinkis". Arba: "Gavelis. Juokai. Ne Gavelis, bet Galva. Jeigu toks nebūtumei, negalėjai pasidaryti inžinierium".

Ne visą laiką būdavo vakaronėje. Šneka, aiškina ar pasakoja ką nors, ir, staiga atsistojęs, nieko nesakęs, nueina į savo kambarėlį. Iš ten girdėti rašomosios mašinėlės tarškėjimas. Profesorius ką

nors, pokalbių metu jam galvoje kilusias, gal būtų, iš Aleksandryno, kuri tuo metu visu įkarščiu rašė, mintis klosto. Po keliolikos minučių vėl grįžta į kompaniją ir tęsia ką nors anksčiau pradėtą. Pvz.: "Pania, jeigu gudrūs, atspėkite mįslės: "Ką matydamas nematai, ir ką nematydamas matai? Ir: Ateina ponaitis, pasipuošęs raudonu apsiaustu šaukdamas: "Laikykite vištas, - šunų aš nebijau"? Niekada tų mįslių negirdėję, nė bandyti nebando jų atspėti. Pats jų užminėjas pateikia įminimą: pirmosios mįslės - naktis, o antrosios - sliekas. Gražios ir sąmoningos mįslės, tik profesorius nepasakė, kada ir kur tas mįslės įsiminė.

Kartais pokalbis nukrypavo į nepriklausomos Lietuvos laikotarpį. Ir vienaip ir kitaip tas laikotarpis būdavo aptariamas. Čia profesorius kiekvieną kartą būdavo pagrindiniu referentu, ypatin- gai apie A. Smetonos valdymo laikotarpį. Didžiai pasipiktinęs kalbėdavo apie 1926 metų gruodžio 17 dienos perversmą. Jį smerkdavo, prisipažindamas: "Po to perversmo, pania. iki bolševikinės okupacijos, nesu skaitęs nė vieno Lietuvos Aido numerio. Melagiai, sukčiai"... O kitu atveju pasakodavo apie kortavimą prezidentūroje. Tame kortavime dalyvaudavo ir jis. Ten susirinkdavo žymieji Kauno statybos kontraktoriai ir kiti didžiūnai. Tą kortavimą labai mėgdavo prezidentienė Sofija Smetonienė. Gal ir dėl to, kad ji visada laimėdavo ir gan dideles sumas. Laimėjusi, ji tyčiodavosi iš pralaimėjusių: "Jeigu nebegali, tai ko lendi prie moteriškės?... " Smetona tuose kortavimuose nedalyvaudavo. Čia dėl tokio profesoriaus prisipažinimo jį užpuldavo vakaronės dalyviai: "Profesoriau, kodėl taip nekęsdamas Smetonos valdžios, patsai liūdavai į prezidentūrą ir ten kortuodavai?"

Į tą priekaištą profesorius atsikirsdavo:

"Pania, į ten kortuoti eidavau politiniais ir materialiniais sumetimais. Žinote, pania, kad vieneriais metais Švietimo ministerija Kauno universitetui paskyrė labai mažą sumą, dėl kurios universitetas negalėjo atlikti net svarbiausių uždavinių. Viename universiteto profesorių posėdyje, kuriame buvo svarstomas ir tas varganas biudžetas, pasiūliau susirinkusiai profesūrai pakviesti į universitetą asistentu - dėstytoju Smetonos sūnų, neseniai tame universitete baigusį teisės mokslus. Profesoriai, mano pasiūlymą ap-svarstę, nutarė Smetonos sūnų pakviesti. Apie tai ir spaudoje buvo plačiai paminėta. Po to, pania, Kauno universitetas gavo papildomą biudžetą ir be vargo galėjo tvarkyti savo finansinius reikalus. Pania, aš nesuklydau ir dėl Smetonos sūnaus, paskirto į universiteto lektorius. Jis buvo neblogas savo dalyko dėstytojas, kuklus savo laikysenoje, niekada nereiškęs kokių nors pretenzijų, nors jo tėvas buvo Lietuvos valdytojas. Va, pania, kodėl aš eidavau kortuoti į prezidentūrą".

Čia pat buvo iškilusi ir profesoriaus laikysena 1919 metais Kapsuko vyriausybės Lietuvoje buvimo reikalu. Juk profesorius toje vyriausybėje, kaip Kapsuko asmenišką pažįstamas, buvo paskirtas Švietimo ministru - komisaru. Tas pareigas eidamas, profesorius į įvairias švietimo tarnybas paskirdavo pačius aršiausius komunistinės santvarkos priešus. Jų tarpe buvo ir žymusis Lietuvos rašytojas kanauninkas Vaižgantas. Po kurio laiko Kapsuko vyriausybės nariai apsižiūrėjo ir pastebėjo profesoriaus Vac. Biržišką, tada Švietimo komisaro, daromas komunistinei santvarkai šunybės. Profesorius buvo išmestas iš eity pareigų ir jam grėsė areštas ir atitinkama bausmė, kurios jam pasisekė išvengti. O su kunigu Tumu-Vaižgantu jiedu, belektoriaudami Kauno Vytauto Didžiojo universitete, tiek susidraugavo, kad tas baltaplaukis rašytojas ir dvasiškis kunigas Tumas-Vaižgantas profesorių Vac. Biržišką paskyrė savo pomirtinio testamento vykdytoju. Apie tą paskyrimą profesorius ne kartą yra išsitaręs: "Įsivaizduokite, ponia, padėti. Šis garsusis Lietuvos dvasiškis ir rašytojas savo testamento vykdytoju pasirinko ne kurį aukšto rango dvasiškį, bet ateistą prof. Vaclovą Biržišką".

Vienas čia paminimų pobūvių - "vakaronių" buvo pats iškilmingiausias. Nebeprisimenu nei mėnesio (rugpjūčio ar rugsėjo?) nei dienos. Tai buvo profesoriaus V a c l o v o vardadienis. Niekieno nekviesti susirinko ne tik ankstesnių vakaronių dalyviai, bet prie jų buvo prisijungę dar du: Keleivio redaktorius Jackus Sonda ir istorikas Pranas Čepėnas. Vardadienis buvo atšvęstas, vaišinantis šeimininkės pagamintais užkandžiais, specialiai tai dienai iškeptu "tortu", tuštinant svečių atsineštą kilnaus gėrimo bonką ir jausmingais žodžiais išreikštais sveikinimais bei linkėjimais solenizantui. Profesorius dar jausmingesniais žodžiais visiems padėkojo, pasižadėdamas būti labai darbingas: pabaigti rašyti įpusėtą Aleksandryną, po to parašyti dr. Jono Šliūpo monografiją, kuriai jau turįs apščiai prisirinkęs medžiagos. Ta biografija būsianti visiškai skirtinga nuo kitų apie tą Lietuvos žadintoją ir kovotoją parašytų raštų. Baigęs rašyti paminėtus veikalus, jis imsiąsis kitų mokslinių darbų. Tai buvo profesoriaus užsibrėžtų darbų planas. Deja, tik patį pirmąjį, ir tą ne visą jis suspėjo įvykdyti. Jo didžiausias mokslo veikalas Aleksandrynas (lietuvių rašytojų biografijos ir bibliografijos) apima seniausių laikų lietuvių rašytojus iki "Aušros" gadynės. Nesuspėta parašyti apie vėlesniųjų laikų lietuvių rašytojus, k. a. dr. Joną Basanavičių, dr. Vincą Kudirką, Maironį-Mačiulį ir visus kitus po jų rašiusius. Toji profesoriaus vardadieninė šventė buvo pats šviesiausias pragiedrulis jo kasdienybėje ir po to sekusiame, gana trumpame jo gyvenimo laikotarpyje, kuris buvo vis labiau skaudžių pergyvenimų lydymas. Vis labiau

temstančios sutemos...

Ne visą laiką profesorius kiutodavo savo kambarėlyje, rašydamas, "pasiansą" - kortas dėliodamas ar susisvajojęs rūkydamas. O rūkė jis labai daug. Vieną cigaretę po kitos. Gal dėl to be pertraukos rūkymo nuolat kosėdavo. Kasdien, palankiam orui esant, pasiėmęs portfelių ir pasiramščiuodamas lazda, išeidavo pietauti. Prie pietų kartais išgerdavo po stikliuką. Šį jo įprotį žinojo ir valgyklos patarnautojas - valgių padavėjas. Jį profesorius buvo išmokęs ir tuo kartais pasigirdavo: : Gavęs pensininko čekį ir jį iškeitęs, tik pirštu parodau valgių padavėjui ženklą ir jis, pania, tuojau atneša man reikalingą "porciją". Už tai jam niekada nelieku skolingas. "Papietavęs, o kartais ir vakaro metu aplankydavo Stasių Santvarą. Juos abu rišo ne vien užsimezgusi prietelystė, bet ir bendra nuoskauda: L. Enciklopedijos leidėjas buvo atleidęs ne tik vyr. redaktorių - prof. Vac. Biržišką, bet ir pasamdytą tos enciklopedijos sekretorių - Stasių Santvarą. Abu buvo bendro likimo prieteliai.

Antroji profesoriaus dažnai aplankoma vieta buvo savaitraščio K E L E I V I O redakcija ir administracija. Keleivis, seniausias lietuvių savaitraštis Amerikoje, per ilgus savo gyvavimo metus buvo sukaupęs daugybę įvairaus turinio lietuviškų knygų, kurias leidėjai ar autoriai redakcijai atsiųsdavo paminėjimui ir parencenzavimui. Greta tų knygų Keleivyje buvo įvairiausių perijodinių leidinių ir brošiūrų archyvas. Atsilankydamas toje Keleivio įstaigoje, profesorius jausdavosi, kaip Vytauto Didžiojo Universiteto bibliotekoje, kurios organizatorium ir vedėju buvo profesorius. Ši biblioteka buvo didžiausia nepriklausomoje Lietuvoje, turėjusi senoviškų leidinių, kurių nebūdavo nė kitų Europos universitetų bibliotekose. Profesorius Vac. Biržiška tuo didžiūdavosi ir pagrįstai kitiems apie tai girdavosi.

Iš K E L E I V I O bibliotekos ir archyvo profesorius nuolat parsinešdavo jam reikalingų knygų ar kitokių leidinių. Griždavo, prisikimšęs portfelių, kaip medumi ratuota darbininkė bitelė. Laikui slenkant tie profesoriaus vizitai į K E L E I V I O įstaigą pradėjo retėti. Kartą man pasisakė: "Vis rečiau užeinu į Keleivį. Ten jo redaktorius ir kiti tarnautojai nuolat užimti savo darbais. Pasišnekėti su jais beveik neįmanoma. Ir man nebėra reikalo ten lankytis: viską, ką ten atradau man reikalingą, pasivogiau (taip ir pasakė) ir, va, čia turiu savo lentynoje susidėjęs..." (Tuos visus leidinius Keleivio redaktorius Jackus Sonda, būdamas mirusio profesoriaus Vac. Biržiškos palikimo sutvarkymo komisijos narys, vėl susigražino į to savaitraščio archyvą).

* * *

Profesorius Vaclovas Biržiška turėjo labai gerą atmintį. Apie tai užsimena ir jo simpatija (taip jis ją vadindavo) istorikė Vanda Daugirdaitė-Sruogienė. Ne vien ta atmintimi jis stebindavo artimus jo pažįstamus. Buvo nuostabus jo laikraščių ir knygų skaitymo būdas. Kasdien, jau iš ryto, jis laukdavo laikraščio, atnešančio jam laikraščius ar knygas. Vis iš trečio namo aukšto lipdavo žemyn patikrinti, ar tie leidiniai jau yra atnešti. Ir labai pykdavo, jeigu laikraščys nepasirodydavo. Tiesiog jį bardamas: "Pania, tinginys, miegalius" ir pan. Gavęs laikraščių pluoštą, kiekvieną labai trumpai peržiūrėdavo ir, mesdamas į šalį, bardavosi: "Et, nieko gero ir įdomaus tuose laikraščiuose!" Toks priekaištas man būdavo nesuprantamas, nes kiekviename laikraštyje, jį skaitydamas, rasdavau ką nors įdomaus, vertingo, įsidėmėtino. Ne vien vedamuosiuose, bet ir kitose vietose, visai nuošaliuose. Ne vieną kartą apie tokias žinias užsimindavau profesoriui, norėdamas patikrinti jo pastabumą. Viską iki smulkmenų, kas laikraštyje, kurią jis prabėgomis peržiūrėdavo, atsimindavo ir buvo įsidėmėjęs. Turbūt jis turėjo keleriopai didesnę pastabumą.

Panašiai būdavo ir su knygų skaitymu. Apie jų turinį, atrodo, galima kalbėti ir jį komentuoti tegalima ištisai ir atidžiai visą perskaičius. O profesorius mane mokė knygų skaitymo būdo: "Jorgi, (jis taip mane vadindavo), nereikia knygos ištisai perskaityti. Užtenka perskaityti keletą puslapių iš pradžios ir keletą pabaigoje. Ir visas turinys aiškus. Kam gaišinti laiką visą knygą skaitant".

Tik retkarčiais išeidamas pas pažįstamus, jis, tarytum viduramžių vienuolis darbo celėje, daugumą laiko praleisdavo savo kambarėlyje vis ką nors skaitydamas ar rašydamas. Net ir pasi-vaikščioti, kad ir labai giedriomis dienomis, neišeidavo. Namas, kuriame gyveno, buvo prie pat Atlanto pakraščio; gamtos vaizdai gražūs: aplinkui vandenyno salos, pakraštyje įrengti paplūdimiai. Tiesiog kurortinė aplinka. Visa tas profesoriaus neviliojo. Jis mėgo vienišumą ir įtemptą rašymo darbą. Kartais išeidavo į balkoną ir, atsirėmęs į turėklinę tvorą, stebėdavo pajūryje nutiestu plentu automobilių judėjimą. Tas plentas nusitęsėdavo į Atlanto pakraštyje esančią tvirtovės salą. Toji sala buvo tik apie vieną mylią at-

je esančią tvirtovės salą. Toji sala buvo tik apie vieną mylią atstumo nuo profesoriaus gyvenvietės. Mašinų sriautas nuo tos salos tuo pačiu plentu grįždavo atgal. Užtat profesorius, rymodamas balkone, kartais skaičiuodavo tas mašinas ir stebėdavosi jų gausumu: "Nesuprantu aš tų amerikony. Važiuoja be jokio tikslo. Per vieną valandą suskaičiau apie 300 pravažiuojančių mašinų. Dyka-duoniai".

Pamažu atslenkantis ruduo dar labiau apgaubė profesorių vienišumu. Prasidėjo Bostono lietuvių rengiami įvairūs minėjimai ir kultūriniai bei pramoginiai parengimai. Jie paviliojo ir visus buvusius profesoriaus lankytojus su buvusiomis vakaronėmis. Poetas Bernardas Brazdžionis, persikeldamas gyventi į Kaliforniją ir žadėdamas pagloboti į Čikagą vykstantį profesorių, tyliai išslinko į tuos tolimuosius Vakarus, Profesorius pasiliko sėsliu gyventoju pas šeimininkus, jį tik laikinai prigladiusius. Jis, pas juos apsigyvenęs, pirmosiomis dienomis džiaugėsi brolio Mykolo Biržiškos ir jo šeimos geromis įsikūrimo sąlygomis Kalifornijoje. Profesoriaus Mykolo duktė buvo ištekėjusi už biržiečio ir Biržų gimnaziją baigusio šaunaus vyro Barausko. Jį Biržuose pažinojo šiuos atsiminimus rašantis, nes abu kartu mokėsi to miesto gimnazijoje. Apie tai sužinojęs, profesorius Vaclovas džiaugėsi to vyro sumanumu ir apsukrumu. Girdi, jis per trumpą laiką buvo įrodęs savo darbovietės savininkams turimus gabumus ne tik darbe, bet ir tų darbų vadovavime. Užtat jis buvo paaukštintas į "formanus" ir gaudavo gerą atlyginimą. Ne po ilgo laiko profesorius Vaclovas gavo iš brolio Mykolo skaudžią žinią: jo žentas Barauskas staiga mirė širdies liga. Tą žinią gavęs, profesorius Vaclovas niekada nebeužsimindavo apie tą vyrą ir prof. Mykolo šeimos narių. Savo skausmą dėl brolio šeimą ištikusios nelaimės jis užsklendė savyje, niekam to skausmo nebeminėdamas.

Retkarčiais profesorių aplankydavo katalikai kunigai: Stasys Yla ir lietuviškų knygų bei įvairių leidinių rinkėjas kun. Jūras, tada gyvenęs ir kunigavęs Lowelyje, Mass. Su jais supažindinęs ir mane, ilgai kalbėdavosi. Tuose pokalbiuose nedalyvaudavau, nes tai buvo jų privatūs pasišnekėjimai. Dabar, tuos tų garbingų kunigų vizitus atsiminęs, spėliuju, kad jie profesorių aplankydavo turėdami vienokią ar kitokią tikslą. Kun. Stasys Yla, iškentėjęs nacių koncentracijos stovykloje baisųjį terorą, parašė knygą apie tuos baisumus - "Žmonės ir žvėrys", o po to rinko medžiagą naujai knygai apie atsivertusius į katalikų tikėjimą bedievius ir indiferentus. Tame kun. St. Ylos veikale yra paminėtas ir profesorius Vac. Biržiška, kaip atsivertėlis. Į tai, gerai žinodamas to profesoriaus pažiūras į religiją, parašiau į mūsų spaudą ilgoką pasisakymą, įrodydamas, kad prof. Vaclovas, tada dėl tam tikrų priežasčių pasikrikštijęs reformatu ir net būdamas išrinktas reformatų Bažnyčios kuratorium, kaip buvo anksčiau, taip ir pasiliko ateistu, ne kartą mudviejų pašnekesiuose tą patvirtinęs. Kun. St. Yla į tą mano viešą paliudijimą neatsiliepė ir jo neužginčijo. Prelatas Jūras buvo nepaprastai stropus lietuviškų leidinių rinkėjas. Jo surinkti leidiniai ir mums, lietuviams, lietuviškos spaudos labai vertingos retenybės sumestos pelyja Putnamo vienuolyne, kur tas garbingas

kunigas mirė. Profesorius Vac. Biržiška turėjo ir man parodė didžiojo Lietuvos vyskupo Motiejaus Valančiaus graždanka parašytą atsišaukimą į 1863 metų sukilėlius prieš tuometinę Rusijos caro vyriausybę. Tame atsišaukime minėtas vyskupas ragina sukilėlius liautis maištauti ir paklusti caro valdžiai. Tuo atsišaukimu remdamasis, prof. Vac. Biržiška parašė straipsnį, teigdamas, kad vyskupas Motiejus Valančius buvo Rusijos caro bendradarbis. Į tai atsiliespė istorikas Ivinskis, įrodydamas, kad profesorius Vac. Biržiška yra suklydęs. Tą istoriko Ivinskio argumentaciją peržiūrėjęs, prof. Vac. Biržiška prisipažino suklydęs. Ir po to abu tie lietuviai mokslininkai susidraugavo, rašydami vienas antram draugiškus laiškus. Visi čia paminėti lietuviai jau yra Amžinybėje. Tikrinant prof. Vaclovo pomirtinį palikimą, buvo rastas istoriko Ivinskio jam rašytas laiškas, gal būt 1956 metų sutikimo proga. Tas laiškas neatidarytas buvo nusiųstas profesoriaus Vaclovo broliui Mykolui kartu su visais kitais Vaclovo raštais ir knygomis į Kaliforniją. Vienok vyskupo M. Valančiaus graždanka parašytas atsišaukimas į 1863 m. sukilėlius, tikrinant profesoriaus Vac. Biržiškos pomirtinį palikimą, nebuvo surastas. Spėju, kad tą archyvinę retenybę profesorius atidavė prelatui Jūriui. Tas atsišaukimas, nežinia koku būdu prof. Vaclovo rastas, kaip minėta, pelyja Putnamo vienuolių vienuolyno rūsyje. Būtų labai gaila, jei toji retenybė ten visai supelytų. Tas reikalas yra to vienuolyno gyventojų ir vyriausybės valioje. Apie apverktiną kun. Jūro archyvo laikymą ir nesirūpinimą jį padoriai sutvarkyti, esu girdėjęs ne iš vieno kataliko, turinčio ryšį su tuo vienuolynu ir jame esančiu prelatu Jūro archyvu.

* * *

Profesorius Vaclovas turėjo daug pažįstamų žurnalistų, rašytojų ir mokslininkų tarpe. Vienus labai vertindavo, o apie kitus paniekinančiai atsiliespdavo. Jo vertinimai ar paniekinimai būdavo išreiškiami trumpais ir kaskart tais pačiais pasakymais: "Šviesus, gabus vyras", "šviesi moteris", o apie kritikus ar polemienio pobūdžio raštus rašančius sakydavo - "Anas, pania, moka gerai kirsti per blauzdas", o apie jo nevertinamus didžiausias paniekos išreiškimas būdavo - "paskutinis brudas", "brudas ir daugiau nieko" ir pan. Prisimindamas prof. St. Šalčiauskį ir jo vaikystę, sakydavo: "Tas išdykėlis vaikas, daužęs kaimynų langus, matote, į kokį rimtą mokslininką išaugo. Šviesus ir gabus vyras". Panašiai apie kitus.

Yra žinių, kad Biržiškos motina buvo kilusi iš bajoriškos Kosčiuškų giminės. Iš tų Kosčiuškų, kurių vienas buvo garsusis kovotojas už Lenkijos-Lietuvos laisvę, o vėliau dalyvavęs Amerikos

laisvės kovotojų gretose, būdamas generolu. Gal būt ir prof. Vac. Biržiška iš savo motinos buvo paveldėjęs bajorų ir aristokratų tarpe vyravusį įprotį: vėlai ar anksti rytą atsikėlęs ir sutikęs kurį nors buto gyventoją, niekada su juo nesisveikindavo. Tik apsišvarinęs ir nusiprausęs, mandagiausiai pasisveikindavo, linkėdamas labo ryto ar dienos. Apie tą aristokratišką elgesį kartą nuoširdžiai pasiaiškino mano žmonai Lydijai, primindamas ir kitokius senovės laikų bajorų vyrų ir moterų įpročius ir tradicijas.

Rudens vakarais, ypatingai savaitgaliais, kai mus pamiršdavo aplankyti buvę vasaros "vakaronių" draugai, su profesorium šnekėdavomės įvairiausiai reikalais, nuklysdami į mūsų jaunystės laikus. Jis buvo geras ir atviras pasakotojas. Jo vaikystės dienos, praleistos Žemaitijos miestelyje Vieکشniuose, kupinos rimtų ir kai kur juokingo atspalvio sakmių. Jo tėvas buvo tame miestelyje ir plačioje apylinkėje pagarsėjęs gydytojas. Jis galėjo persikelti į kurį nors didesnį miestą ir ten, kaip gabus bei sąžiningas gydytojas, būtų turėjęs labai geras ir pelningas pragyvenimo sąlygas. Tačiau jis tomis galimybėmis nepasinaudojo dėl to, kad nenorėjo palikti be medicinos pagalbos savo žemaičius-Vieکشnių miestelėnus ir apylinkės varganus kaimiečius. Jis buvo idealistas gydytojas, nesiekiąs iš savo pacientų praturtėti. Nežiūrėdamas laiko ir nuotolio, kad ir bjauriausiai orui esant, neatsisakydavo važiuoti pas ligonį ir suteikti jam reikalingą pagalbą. Matydamas aplankyto ligonio ir jo šeimos skurdžią padėtį, už vizitą neimdavo mokesčio, o kartais tokiam ligoniui veltui ir vaistų palikdavo. Toksai buvo trijų savo sūnų, vėliau patapusių profesoriais, tėvas.

Visus šeimyninius reikalus tvarkė ir vaikus auklėjo motina viena. Iš profesijos ji buvo muzikos mokytoja, bet ir kituose mokslo dalykuose ji buvo pakankamai išsilavinusi. Užtat mažamečiams savo sūnums - Viktorui ir Vaclovui ji suteikė pradinį mokslą, įdiegdama jiems ir reikalingą drausmės jausmą. Vyresnysis sūnus Mykolas jau buvo išvykęs kitur aukštesnio mokslo tęsti, o abu išdykėliai jaunikliai buvo įsimanę savo motiną ir kartu mokytoją apgaudinėti. Kai jie neišmokdavo užduotų pamokų, motina juos smarkiai išbardavo dėl tokio apsileidimo ir negabumų, ir išvydavo juos į lauką: "Eikite nuo mano galvos prasivėdinti. Ir negrįžkite nepasiryžę išmokti užduotų pamokų. Kitą kartą dar labiau būsite nubausti. . . "O išdykėliams to ir tereikėdavo: įsimanę kurią dieną pabėgioti ir pasiausti lauke, jie tyčia pasakydavo motinai neparuošę pamokų. Už tai ir vėl bausmė - pabūti lauke, nors ir biaurus oras būtų. . . Kartais tuos išdykėlius pasivaikščioti po sodą išvedavo jų auklė. Ji dėvėdavo tais laikais įprastą, ilgą ir platų sijoną. Vieno tokio pasivaikščiojimo metu juos užpuolė smarkus lietus. Berniokai buvo aprenkti plonais, vasariškais drabužėliais. Kadangi

aplinkui nebuvo saugios vietos nuo staiga prapliupusio lietaus, auklė jiems paliepė: "Lįskite po mano sijonu!" Prisiminęs tą nuotyki, profesorius Vaclovas juokdamasis baigdavo: "Pania, po tuo auklės sijonu, kaip viščiukai po motinos sparnais, pratupėjome, kol užėjęs lietus pasibaigė..."

Atrodo, kad iš trijų brolių išdykiausias vaikystėje buvo Vaclovas. Be kitų įvairių išdaigų, jis nuolat mėgdavo prieš veidrodį ar prieš kuri suaugusių visaip kraipytis ir veido grimasomis įvairius juokus krėsti. Už šitoki jo šposavimą, motina jį kartais vadindavo "apike" - beždžioniuku. Gal dėl tokio išdykėliško būdo jis gimnazijos antroje klasėje iškrėtė mūsų spaudoje pagarsėjusį pokštą. Tai buvo Šiaulių gimnazijoje. Vieną kartą tos gimnazijos vyresniųjų klasių mokiniai išėjo iš klasių, protestuodami prieš įvestą rusų kalba maldos kalbėjimą. Apie tai iš anksto sužinojęs antrosios klasės gimnazistas Vaclovas Biržiška irgi išėjo iš pamokos vienas. Apie tą žygį jis šitaip man papasakojo: "Tada dar gerai nesuvokiau, kodėl vyresnieji sustreikavo ir išėjo iš klasių. O kas man? Jeigu kiti iš savo klasių išeina, tai ir aš galiu prie jų prisijungti",

Pirmame šio rašinio tęsinyje paminėjau istorikės Vandos Daugirdaitės-Sruogienės ilgą straipsnį (DRAUGO kultūrinis priedas 1981 m. lapkričio mėn. 14 dienos) apie prof. Vaclovą Biržišką. Iš to straipsnio pacitavau trumpą ištrauką, kurioje, mano nuomone, istorikė suklydo. Šiaip tas V. Daugirdaitės-Sruogienės straipsnis yra nepaprastos vertės. Jame, nors ir labai suglaustai ir kai kur su spragomis, pateikta visa to didžiojo bibliografo ne tik biografija, bet kartu teisingai nušviesti jo charakteris ir asmenybė. Būtų labai gerai, kad istorikė, tą straipsnį reikiamai praplėtusi ir kai kurias vietas paryškinusi, išleisdintų atskiru veikalėliu. Be jo tas darbas ir liks užmirštas minėtame laikraščio priede.

Tolesniame šio mano rašinio tęsinyje pateikiu ką-ne-ką, ko nėra paminėta istorikės V. Daugurdaitės-Sruogienės rašto darbe. Ji vienoje vietoje apie profesorių sako: "Tremtyje nemokėjo prisitaikyti prie sąlygų. Retai kas taip giliai kentėjo emigracijos panieką, netikrumą, kaip Vaclovas. Jaunystėje romantikas, toks liko ir pražilęs, tik nebandė jau rašyti eilėraščių, kuriuos kadaise pasirašinėjo S m ū t k e l i o s l a p y v a r d ž i u".

Jaunystėje retas kuris moksleivis vyriškis nebuvo romantikas. Reta, kuris nerašė eilėraščių, kuriuose vyrauja romantiškai jausmai moteriškajai lyčiai ir meilės dūsavimai. Tuo tarpu profesoriaus jaunystėje rašytuose eilėraščiuose tas romantinis požymis beveik visai nepastebimas. Jo, Svyrūnėlio, eilėraštinėje kūryboje vyrauja gamtos vaizdai, kuriuose nėra garbinama įsimylėtoji mergaitė, lyg būsimasis profesorius tokių meilės jausmų spinduliavi-

mo nebūtų buvęs nušviestas. O vienok tie vyriški polinkiai moteriškai lyčiai jį vėlesniame jo gyvenime dvejopai palietė ir turėjo nepaprastai didelės įtakos jo moksliniame darbe, drauge ir visame jo gyvenime. Pirmasis potyris buvo skaudus nusivylimas moteriške, kuria vispusiškai pasitikėjo ir su kuria buvo sukūręs šeimos židinį. Po to sekė dvi moteriškės, kurias jis iki pat mirties atsiminė ir tiesiog garbinte garbino.

Biržų reformatų bažnyčios rytinė siena. Matosi vargonai. Bažnyčia naujai dekoruota 1983 m. Foto 1984 m.

Apie tas tris moteris, turėjusias labai didelės įtakos profesoriaus gyvenime ir jo moksliniame darbe, niekur, kurio nors rašiusio apie profesorių, neužsimenama. Net ir jis pats savo paties rašytoje autobiografijoje, atspausdintoje L. Enciklopedijos III tome, psl. 25-27, apie tai neprasitaria. Tik mudu, gyvendami po vienu stogu, apie jas esame išsikalbėję. Jis man tų pokalbių metu apie tai yra plačiau pasipasakojęs. Manau, nenusikalsiu Čikagos lietuvių kapinėse besiilsinčiam profesoriui, pakartodamas tą jo pasisakojimą.

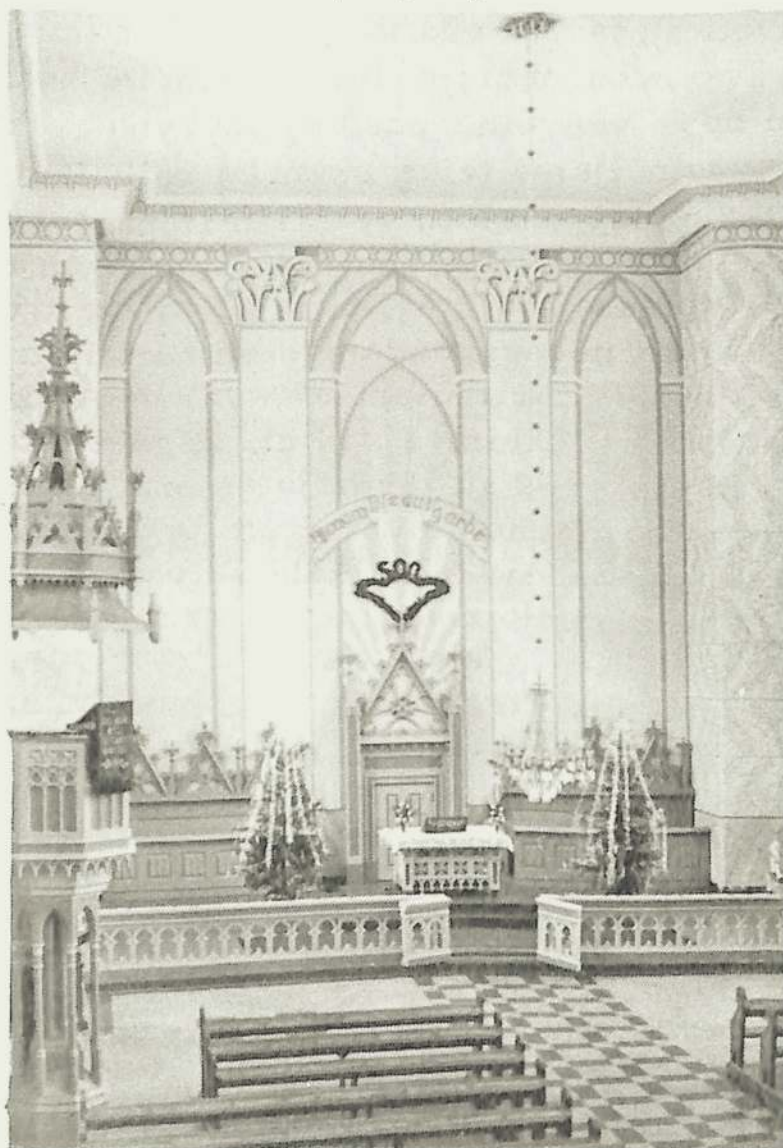
Pirmoji moteris, su kuria jis susipažino Kaune gyvendamas ir ją ten vedė (nėra pasakęs man nė jos mergautinės pavardės, vardo, nei profesijos bei kitokių duomenų), ji, anot istorikės V. Daugirdaitės-Sruogienės pasakymo, "kristalinės moralės" vyriškį visiškai apvylė: ji, romansuodama su Lietuvos Banko bene aukščiausiu pareigūnu (jo pavardė figūravo lietuviškų popierinių litų banknotuose), pastojo nėščia. Profesorius, apie tai išgirdęs, pasiuto. Būdamas karštakošiško būdo, ją išgrūdo iš buto, nebenorėdamas jokių reikalų turėti su ja. Jis užsimojo išsiskirti, nors Romos katalikų Bažnyčia skyrybų nepripažįsta, nežiūrint kokiais motyvais remdamosi kuri nors vedybinė pusė tų skyrybų reikalauja. Profesorius turėjo neužginčijamą teisę skyrybų reikalauti: žmona jam buvo neištikima, susidėjo su kitu vyriškiu ir pastojo nėščia. Nusikaltimo įrodymas buvo gydytojo konstatavimas, kad tikrasis žmonos vyras - profesorius yra sterilus, t. y., negalintis apvaisinti moterį. Po kurio laiko, nebegyvendamas su neištikima žmona, profesorius susipažino su kita moteriške, vardu Aleksandra, tačiau norėdamas su ja sukurti šeimos židinį, negalėjo to padaryti, nes nebuvo formaliai išsiskyręs su pirmąja žmona. Kartą apie tą savo padėtį jis pasipasakojo Kauno universiteto profesoriui kunigui Povilui Jakubėnui. Šis pažadėjo tą reikalą sutvarkyti. Jis profesorių Vaclovą Biržišką pakrikštijo reformatu ir sutuokė jį su Aleksandra.

Ta moteris, gyvendama su profesorium, buvo jo ne tik "angelas sargas", bet ir jo mokslinių darbų skatintoja bei jo karšto būdo tramdytoja. "Šviesi ir sumani moteris buvo. Ne kartą ji mane, įsikarščiausiai, sugebėdavo atšaldyti. Atsimenu, nežinau dėl ko supykęs, pradėjau svaidyti ir daužyti virtuvėje esančius indus. Įsivaizduok, Jorgi, ji stovėjo virtuvėje tylomis, stebėdama mano įsiutimą. Paskiau ramiai pasakė: Vaciuk, čia dar yra likusi viena lėkštė. Gal ir ją nori sudaužyti?" Tarytum šaltu vandeniū perlietas, tuojau nusiraminau. Argi galima su tokia moterim vaidytis?"

Kada ir kokia liga ji mirė, nepasisakė. Bet, išvažiuodamas iš Lietuvos, kartu su jam reikalingiausiais ir brangiausiais daiktais, pasiėmė tamsiai rudą, juodais dryžiais išmargintą, vilnonę skarą. Ta skara užklota, mirė jo mylimoji ir visų jo mokslinių darbų rėmėja bei skatintoja Aleksandra. Jis tą skarą, tarytum brangiausią relikviją, gražiai suklostytą, laikydavo po savo pagalve ir tik šaltomis 1955 metų žiemos dienomis kai kada ją užsiklodavo pasišildyti. . . Atsidėkodamas jai už jos jam suteiktą visą gerą ir jo darbų skatinimą, profesorius savo pagrindinį ir didžiausią mokslinį darbą "Senųjų Lietuvių Rašytojų, Rašiusių prieš 1865 M., Biografijos, Bibliografijos ir Biobibliografijos" pavadino A L E K S A N - D R Y N U .

Tas kapitalinis trijų tomų veikalas, po maždaug 450 psl., Lituanistikos Instituto pastangomis ir rūpesčiu išleistas: I t. - 1962, II t. - 1963 ir trečias tomas - 1965 metais Čikagoje. Juos spaudai paruošė jo broliai Mykolas (peržiūrėdamas ir pataisydamas kalbą bei kai ką papildydamas) ir Viktoras Biržiškos. Pats autorius nebesulaukė to veikalo išleidimo. Aleksandryną savo lėšomis išleido JAV LB Kultūros Fondas.

* * *

Biržų reformatų bažnyčios vakarinė siena.
Matosi sakykla, Dievo stalas. Foto 1984 m.

Vaclovas Biržiška, profesoriaudamas Vytauto Didžiojo universitete Kaune, savaimė aišku, pažinojo visus kitus profesorius ir visą mokslinį personalą. Tačiau juos atsimindamas ir pasakodamas apie juos, dažniausiai prisimindavo ir plačiausiai papasakodavo apie prof. Balį Sruogą. Su šiuo žymiuoju rašytoju ir dramaturgu prof. Vaclovas buvo tiesiog susibičiuliavęs, dažnai pas jį buvodavo, šnekėdavosi įvairiais moksliniais klausimais ir svarstydavo visokias mokslines problemas. Tarytum kokie vienos šeimos

nariai, jie disputų metu nevengdavo ir pasivaišinti. Apie tai prisiminęs, vis pakartodavo Balio Sruogos nuolatinį išsireiškimą: "Sunki girtuoklio tarnyba, ale "honorava". Šviesus vyras ir didelių gabumų rašytojas buvo Sruoga. Aš jam įpiršau mintį rašyti draminius veikalus iš Lietuvos senovės. Vienam tokiam veikalui (Algirdas Izborske) ir istorinės medžiagos parūpinau... " Abu buvo teatralai ir abu rūpinosi lietuviškam teatrui duoti didelio meniškumo scenos veikalų. Juk Balio Sruogos draminis veikalas "Milžino Paunksmė" buvo ir visam laikui pasiliks lietuviškos dramaturgijos pažiba.

Manau, kad tuose abiejų mokslininkų ir rašytojų draugiškuose pašnekesiuose dalyvaudavo ir prof. Sruogos žmona Vanda Daugirdaitė. Prof. Vaclovas Biržiška nuolatos ją prisimindavo, vaizduodamas ją ne tik kaip rimtą mokslininkę - istorikę, bet ir kaip išmanią ir kilnią moterį. Jis jos netituluodavo kitaip, kaip posakiu: "Mano simpatija Vanda". Susidariau įpūdį, jog šią moteriškę jis gretino su savo brangiausia žmona Aleksandra ir buvo ją išsimylėjęs. Tos dvi moterys, Aleksandra ir Vanda, yra buvusios pagrin-diniais ramsčiais jo vidinio gyvenimo ir mokslinio darbo tam tikruose perioduose. Pirmoji, Aleksandra, būdama jo žmona, o antroji, Vanda, po Aleksandros mirties ir visame niūriame tremties gyvenime. Meilę Vandai buvo galima pastebėti, klausantis paties profesoriaus dažnų užsiminimų apie ją. Tuose prisiminimuose profesorius tiesiog švytėdavo kilniais, romantiškais jausmais, lyg būtų buvęs pirmą kartą išsimylėjęs jaunuolis. Tą patį galima išžiūrėti ir tai kilniajai moteriškei rašytuose profesoriaus laiškuose, kurių ne vieną ištisai ar jų ištraukas viešumai yra paskelbusi pati tų laiškų gavėja. Iš jų spindėte spindi vyriško visiškas atvirumas ir vidinių pergyvenimų pasipasakojimas. Žinoma, ten nėra saldžių dūsavimų, nėra meilės jausmų spinduliavimo, bet pats atvirumas apie laiškuose minimus dalykus tą akivaizdžiai įrodo. Kodėl to viso nėra jo laiškuose ir privačiuose su juo atviriausiuose pašnekėjimuose, galima suprasti iš jo charakterio ir savotiš-

se pasišnekėjimuose, galima suprasti iš jo charakterio ir savotiškų pažiūrų į vyro ir moters tarpusavio santykius. Jis buvo romantikas ir absoliutus idealistas meilės reikaluose. Tikėjo tuo pats ir ją troško matyti antrojo partnerio-moters- elgesyje bei ištikimybėje: jeigu suėjai į šeimynišką porą, pasilik visam laikui pagarbus ir ištikimas antrajai pusei; jeigu išsimylėjai kitam priklausančią moteriškę, o ypatingai, jeigu toji moteriškė yra tavo artimo pažįstamo ir net draugo žmona, gerbk ją, garbink savo širdyje, tik niekada neliesk jos ir nesistenk ją kaip nors pakreipti sau. Net ir tada, kai tos moteriškės partneris būtų pasišalinęs ar net numi-

ręs. Tokia buvo kraštutinė profesoriaus Vaclovo pažiūra ir jis jos laikėsi iki pat mirties. Tokios pažiūros liudininku man pačiam teko būti.

Kambarėlio, kuriame profesorius gyveno, langas buvo į šiaurę. Nors dvigubais stiklais, pro jį išiverždavo vėlyvo rudens vėjai. Namų mūrinė siena į rytus taip pat šalčio prisisunkusi. Nupirktas elektrinis šildymo pečius neištengia reikiamai kambarėlių apšildyti. Dėl to kartą pusiau rimtai, pusiau juokais pasiūliau: "Profesoriau, matai kokios sąlygos. Jų pakeisti negaliu. Ar nevertėtų jums persikelti į Čikagą? Juk ten brolis Viktoras, apstu jūsų draugų, kurių tarpe ir jūsų simpatija Vanda Sruogienė. Ji vieniša. Jos vyras, grįžęs iš nacinės Vokietijos koncentracijos stovyklos į Lietuvą, ten mirė (1947. X. 16. Vilniuje). Ji jus globotų ir galėtumėte kartu gyventi".

Profesoriaus atsakymą labai gerai pažodžiui įsidėmėjau: "Jorgi, juk ir ten mano priešų pilna. O mano simpatija Sruogienė juk buvo mano geriausio prieteliaus žmona. Ne, aš taip negaliu padaryti ir gyventi jos globoje... "(autentiška). Po to niekada nebepatariau profesoriui kraustytis į Čikagą. Jis pasiliko gyventi pas mus iki 1955 metų gruodžio mėn. 23 dienos...

Tą dieną grįžau iš darbo vakare. Profesorius pasitiko mane pasipuošęs savo turėtu nauju kostiumu. Tarytum būtų pasiruošęs eiti į kokią iškilmingą pobūvį ar kokią nors svarbų prieškalėdinių susirinkimą. Jo ūsais ir ilgoka barzda papuoštame, pailgame ir išbalusiam veide spindėjo pasitenkinimas ir džiaugsmingų jausmų išraiška. Tokioje nuotaikoje pasitikęs mane, pasigyrė: "Ponas Jorgi, šiandien aš būsiu "kidnepintas" (pagrobtas).

"Profesoriau, kas gi prieš pat Kalėdas ir čia pat esančius Naujuosius Metus išdrįstų jus pagrobtį ir kokiam reikalui?"

"Pania, turiu daboti mano "kidnepintoją". O apie viską jums pasakys jūsų Lydija ar mano ūsų pešiotija ir mano mylimoji mažoji Giedrė. Jos visą mano "kidnepinimo" reikalą gerai žino", tą pasakęs, profesorius nusisuko į langą, iš kurio buvo matomas pėsčiųjų ir mašinomis važiuojančių gatvė judėjimas. Rodėsi, kad pro tą langą žiūrėdamas, profesorius laukė jo "pagrobėjų" pasirodymo. Virtuvėje mano Lydija paaiškino apie to "pagrobimo" misteriją: "Šiandien rytą telefonu paskambino ponia Devenienė ir paprašė leisti pasikalbėti su profesorium. Ji profesorių pakvietė atvykti pas juos praleisti Kalėdų šventes ir sutikti Naujuosius Metus. Pasakė, kad popietiniu laiku savo mašina atvyks jos sūnus ir atveš profesorių pas juos, Devenius. Dabar matai: nuo pat ryto profesorius nesitraukia nuo lango, laukdamas atvykstant jo "pagrobėjo". Nė pietauti į valgyklą nėjo. Prikepiu jo mėgstamų bulvinių blynų, kuriuos juodu su Giedre suvalgė".

"Pagrobėjas", turėjęs reikalų Bostone, pasiimti profesorių te- atvyko apie 7-8 val. tos dienos vakare. Atsisveikinome, linkėdami profesoriui jaukiai sutikti Kalėdas ir N. Metus. Jis buvo labai ge- ros ir pakilios nuotaikos. Jokių ligos žymių jame nebuvo, ir jis, nieko nenujausdamas, išvyko pas savo "sponsorius", padėjusius jam atvykti į šį kraštą, numirti...

1956 metų sausio 1-mą ar 2-rą dieną profesoriaus artimiausias bičiulis So. Bostone, Stasys Santvaras pranešė man telefonu, kad Waterburyje, Mass., pas Devenius būdamas ir čia leisdamas šven- tes, profesorius labai pavojingai susirgo. Tuoju pat susisiekęs telefonu su Deveniais ir pasiteiravęs apie profesoriaus sveikatos stovį, iš ponios Alenos Devenienės sužinojau, kad profesoriaus pa- dėtis beviltiška. Yra sprogusi jo širdis. Jis mirė 1956. I. 3.

Apie paskutines profesoriaus gyvenimo ir mirties dienas jo my- limoji - simpatija istorikė Vanda Daugirdaitė-Sruogienė pasako- ja: "... Pagaliau pavargęs, persidirbęs ir suskaudęs nuvyko į Wa- terburį pas Devenius, pakviestas ten praleisti Kalėdų šventes. Tuoju po Naujųjų Metų, 1956. I. 3, vėl ištiko smūgis - plyšo širdis. Tą reiškinį patvirtino gydytojai post mortem".

Profesorius Vaclovas Biržiška buvo savo moksliniais darbais senovės ir naujųjų laikų lietuvių rašytojų raštų tyrinėtojas ir jų gvildentojas. Jis tais savo darbais yra įėjęs į žymiųjų lietuvių mokslininkų gretas. Apie jo atliktus mokslinius darbus ir jo paties asmenybę bei jo gyvenimo svarbiausius trapius Lietuvos istori- kai pateiks išsamius duomenis, taip pat ir apie jo paskutines gyve- nimo dienas bei mirtį. Apie pastaruosius istorikė V. Daugirdaitė-Sruogienė kai kur suklydo.

Jau ankstesniame šio rašto darbe paminėjau, kad profesorius kadaise yra turėjęs galvos smegenų, bet ne širdies priepuolį, to- dėl netikslu sakyti "vėl ištiko smūgis (atseit, širdies) - plyšo šir- dis". Žodelį "vėl" reikėtų išmesti. O širdies plyšimo ir profeso- riaus mirties priežastis buvo keleriopų veiksmų pasėka, būtent:

1. profesoriaus prievartinis (komunistinės santvarkos į Lietuvą grįžimo siaubas) išbloškimas iš gimtojo krašto ir ten turėtų mok- slinių sąlygų netekimas;

2. karo siaubiamoje ir pokarinėje V. Vokietijoje turėtų pragyve- nimo ir mokslinio darbo ribotumo pasėka;

3. slegianti emigracinė padėtis ir ne savo specialybėje įsikūri- mas, atvykus į USA;

4. didžiausias moralinis smūgis, pašalinimas jo iš L. Enciklo- pedijos vyr. redaktoriaus pareigų ir kai kurių lietuvių intelektualų, net tos enciklopedijos skyrių redaktorių, nepagrįsti puolimai lie- tuvių spaudoje;

5. brolio Mykolo šeimą ištikusią smūgių pergyvenimas. (Staiga

mirė jo žentas Barauskas, o kiek vėliau Pacifike nuskendo prof. Mykolo žmona). Tuos brolių Mykolą ištikusius smūgius prof. Vaclovas nepaprastai skaudžiai pergyveno. Dėl to labai jaudinosi ir kentėjo;

6. pats skaudžiausias, profesorių į visišką neviltį išstūmęs, buvo lietuvių visuomenės, ypač inteligentijos, abuojumai ir jo ignoravimas. Pradžioje, kai pas mus profesorius apsigyveno, jį aplankydavo ir su juo draugiškai pabendraudavo Bostono lietuviai inteligentai ir profesionalai. Palaipsniui jie visi profesorių pamiršo, net jo gimtadienio dieną. 1955 m. gruodžio mėn. 2 dieną (savo gimtadienį) iš ryto apsirengė puošniausiu savo drabužiu, laukdamas atvykstiančių jį pasveikinti žymesniųjų bostoniškių. Deja, nė vieno nesulaukė... Nežinia, ar toliau gyveną jo pažįstami ir prieteliai atsiuntė jam raštiškus sveikinimus. Jis tą paskutinį savo gimtadienį labai kukliai atšventė, pasveikintas tik buto šeimininkų. Nesiskundė, nedejavo ir niekam nepriekaičtavo. Tik vieną kartą, tarytum pats sau, liūdnai ištarė: "Šiandien mano gimtadienis"...

Po to gimtadienio profesorius beveik visiškai užsidarė savo kambarėlyje. Nebuvo girdimas jo rašomosios mašinelės tarškėjimas; nebekviesdavo manęs palošti šachmatais, nebesidalindavo laikraštinėmis naujienomis ar naujai gautų knygų aptarimu. Pavalgęs pusryčius, kai kada pažaidęs su mažąja Giedre, tyliai sėdėdavo salionėlyje arba savo kambarėlyje, ranka parėmęs galvą, tyliai prie rašomojo stalo rymodavo rūkydamas ar dėliodamas "pasiansą". Ir taip beveik išstisęs dienas. Vieną vieną sudidžiausiu širdies skausmu. Bet niekad nesiskundė kokiais nors kūno skausmais ar patirtomis dvasinėmis nuoskaudomis. Anksčiau buvęs nepalyginamo dydžio mokslininkas, tą didingumą išlaikė, kentėdamas dvasines kančias ir nostalgišką vienatvę. Nenuostabu, kad po kurio laiko jo širdis nebeišlaikė visų patirtų kančių bei nuoskaudų.

Apie paskutines profesoriaus merdėjimo valandas autentišką liudijimą laiške, rašytame 1956 m. rugpiučio mėn. 11 dieną, yra pateikusi prof. Mykolo Biržiškos duktė Marija Biržiškaitė-Zymantienė: "...Ponia Devenienė, neseniai pravažiuodama pro Londoną, papasakojo man apie jo ligą ir mirtį. Prieš galą, kai jis jau pradėjo kliedėti ir turėjo aukštą temperatūrą, nesuvokė, kad guli ligoninėje ir jam atrodė, kad yra pas Jus Bostone ir vis norėjo keltis ir šachmatais su Jumis lošti. Dieną prieš mirtį pusiau sąmonėje kliedėjo, kad ryt turi keltis ir su jaunučiu Deveniu vykti į Bostoną, kur jo laukia Enciklopedijos redagavimas. Prieš mirtį jam visą laiką atrodė, kad jį kviečia Enciklopediją redaguoti ir jis vis skubėjo ir norėjo greičiau vykti. Tad, vargšas ir išvyko, tiktai ne į Bostoną... Gal, jeigu mūsų tautiečiai nebūtų jam tokie žiaurūs, laimingai teberedaguotų tą savo numylėtą enciklopediją. Skrodi-

mas parodė, kad jo širdis buvo visai per pusę plyšus. Taip skausmas moka užmušti žmogų. . . "

PABAIGA

Išeivijos lietuviškoje spaudoje pasklidus žiniai apie profesoriaus Vaclovo Biržiškos mirtį, į mane laiškais pradėjo kreiptis iš įvairių vietų lietuviai intelektualai: tuometinis Rašytojų Draugijos pirmininkas B. Babrauskas prašė globoti ir niekam neišduoti profesoriaus palikimo; Ružancovas, "Knygų Lentynos" redaktorius, prašė jo leidiniui parašyti mano atsiminimus apie profesorių, iš San Francisko dr. Jono Šliūpo sūnus Vytautas prašė gražinti jam jo nusiųstą profesoriui medžiagą apie jo tėvą, apie kurį profesorius buvo pasižadėjęs parašyti išsamią monografiją; Lietuvių Enciklopedijos leidėjas Juozas Kapočius prašė gražinti jam visus leidinius, kuriuos profesorius buvo iš tos leidyklos pasiskolinęs, ir daugiau panašių prašymų buvau gavęs. Į tuos visus prašymus atsakiau pranešimu mūsų periodinėje spaudoje: "Niekam jokių raštų ar knygų negražinsiu. Profesoriaus palikimą saugosiu pas save, iki profesoriaus broliai - Mykolas ir Viktoras paskirs įgaliotinius velionio pomirtiniam palikimui sutvarkyti". Aš parašiau pranešimą, kuriame buvo pažymėta, kad pretendentai į mirusio profesoriaus palikimo dalį raštu praneštų man sąrašą knygų ar kitokių leidinių, kuriuos profesorius iš jų buvo pasiskolinęs, o aš tokius sąrašus perduosiu paskirtajai komisijai. Tą pranešimą atspausdino tik vienas lietuviškas laikraštis - Naujienos. Visi kiti nesiteikė jį paskelbti. Gal dėl tos mūsų laikraščių ignoracijos vėliau spaudoje susilaukiau priekaišto iš kun. Stasio Ylos, pakaltinusio mane kažin kur nudėjus Putnamo vienuolyno leidinius, kadaise velionio iš ten pasiskolintus. Į šį priekaištą vėl turėjau atsiliepti lietuvių laikraščiuose, paaiškindamas, kad visi mirusio profesoriaus turėti leidiniai yra persiųsti jo broliui Mykolui, gyvenančiam Kalifornijoje. Tą savo užuominą gerb. kun. buvo paskelbęs keliuose lietuviškuose laikraščiuose, ir vėl tik Naujienos tą mano paaiškinimą atspausdino, o kiti - nutylėjo. Tame mano rašte buvau pažymėjęs, jog kun. St. Yla ne kartą buvo apsilankęs pas profesorių ir tuo pačiu palaikė su juo artimus ryšius, užtat jis ir galėjo žinoti, kokius leidinius pas save profesorius turėjo pasiskolinęs iš paminėto vienuolyno. Tuo ana byla ir pasibaigė.

Profesoriaus Vaclovo broliai Mykolas ir Viktoras pakvietė trijų asmenų komisiją jų mirusio brolio palikimui sutvarkyti. Nevardindamas nei knygų, nei kitokių leidinių, buvusių prof. Vaclovo žinioje, pateikiu tik pagrindinę tos komisijos sudaryto akto dalį:

Brolių Mykolo ir Viktoro Biržiškų įgaliotiniai iš k.: Stasys Santvaras, Jackus Sonda ir Jurgis Jašinskas tikrina prof. Vaclovo Biržiškos pomirtinį palikimą jo buv. kambary.

A K T A S

"Mes, žemiau pasirašiusieji, Jurgis Jašinskas, Jackus Sonda ir Stasys Santvaras, prof. Mykolo ir prof. Viktoro Biržiškų įgalioti, peržiūrėjome velionio prof. Vaclovo Biržiškos palikimą ir visiškai tvarkoje radome:

- a) Prof. Vaclovo Biržiškos spausdintus raštus ir rankraščius,
- b) Velionio biblioteką - kitų autorių knygas,
- c) Drabužius, baltinius ir kitus daiktus.

Vykdydami velionio brolių valią, atlikome šiuos veiksmus:

- a) Vartotą rašomąją mašinėlę, firmos Royal, už 60 dol. (šešiasdešimt) pardavėm komp. Juliui Gaideliui Bostone, Mass.
- b) Velionio pasiskolintas knygas atrinkom ir savininkams grąžinom,

c) Drabužius ir baltinius, išvardintus Palikimo sąrašo C skyriuje (Drabužiai ir daiktai), perdavėm Bostono Balfo skyriui, o jų dalį pasiuntėm p. Žymantienei į Londoną, Anglijon.

Palikimo sąrašo surašyta 3 egzemplioriai, kurių originalas su velionio raštais ir rankraščiais, o taip pat kitų autorių knygomis ir vertingais daiktais, siunčiamas prof. Mykolui Biržiškai į Los Angeles, Calif., dublikatas prof. Vaclovo Biržiškos vardo komiteto

pirmininkui prof. Pranui Čepėnui į Chicagą, Ill., ir trečiasis nuorašas paliekamas gerb. Jurgio Jašinsko namuose, kur velionis profesorius Vaclovas Biržiška prieš savo mirtį gyveno.

Palikimo sąrašas, mūsų trijų pasirašytas, yra neatjungiamo šio akto dalis.

Aktas surašytas Bostone, Mass., 1956 m. birželio 3 d., t. y. praėjus lygiai penkiems mėnesiams po didžiojo lietuvių tautos bibliografo ir mokslininko prof. Vaclovo Biržiškos mirties.

Į G A L I O T I N I A I :

Jackus Sonda, Stasys Santvaras, Jurgis Jašinskas.

Bostonas, Mass., 1956 m. birželio 3 d. "

Ištrauka iš velionio paliktų raštų ir rankraščių bei jo turėtų kitų autorių knygų sąrašo:

" Velionio raštai ir rankraščiai :

a) Spausdiniai :

1. Bibliografijos Žinios ;
2. Bibliotekos (knygos) ;
3. Senųjų liet. knygų istorija (Defektuotas egz.) ;
4. Iš mūsų laikraščių praeities ;
5. Lietuvių Bibliografija - I, II, III, IV d. - 1 ir 2 tomai ;
6. Knygos, 1926 m ;
7. Anuo metu, 1938 m ;
8. Iš lietuvių spaudos istorijos ;
9. Abraham Kulvietis ;
10. Vysk. Mot. Valančiaus biografijos bruožai ;
11. Liet. Rašytojų Kalendorius , 1946 m ;
12. Liet. Bibliografijos istorija ;
13. Liet. Knygos Augimo etapai ;
14. Kaip buvo uždrausta ir atkovota liet. spauda ;
15. Kryžiuočių keliai į Lietuvą XIV a. ;
16. Liet. Slapyvardžiai ir slapyraidės, 1943 m ;
17. Senųjų liet. knygų istorijos korekt. nuotraukos ;
18. Kisininas: Prof. V. B. Bibliografija ;
19. Martin Mažvydas und seine Mitarbeiter, 3 egz., von V. B.

Rankraščiai :

1. Aleksandrynas (3 kartoninės dėžės) ;
2. Lietuviškoji Bibliografija I, II, III, IV, V d. - 2-sis iš pagrindo perredaguotas leidimas ;
3. Tarp mirusiųjų žmonių ir gyvųjų knygų (str. rinkinys) ;

4. Praeities pabiros (str. rinkinys iš liet. praeities) ;
5. Rašytojų kalendorius (dėžė su užrašu) ;
6. Kartoninė dėžė su prof. V. užrašais ir laiškais ;
7. Užrašų knyga (tik pradėta rašyti) ;
8. Užrašai, 8 bylos ;
9. Užrašai (ilgas bloknotas) ;
10. Užrašų knyga ;
11. Užrašai (kartoninė dėžė) ;
12. Užrašai ir laikraščių ištraukos (byla) ;
13. Medžiaga dr. J. Šliūpo monografijai (byla) ;
14. Studentai iš Lietuvos užsienio universitetuose XV-XVIII a. ;
15. Bibliografijos foto nuotraukos ;
16. Užrašų kortelės (keli popieriniai maišeliai) "

Pagal profesoriaus V. Biržiškos pasiskolintų knygų savininkų pateiktus sąrašus, sugrąžinus tiems savininkams knygas, sąrašė liko įvairių autorių knygos ir veikalai viso 375 egzemplioriai. Tai profesoriaus Biržiškos išeivijoje turėta biblioteka. Ji, kartu su kitais kitais leidiniais, buvo nusiųsta jo broliui prof. Mykolui

kitais leidiniais, buvo nusiųsta jo broliui prof. Mykolui Biržiškai, gyvenusiam Kalifornijoje. Ji, kartu su visais prof. Vaclovo Biržiškos rankraščiais, ten tebėra jo brolio Mykolo Biržiškos įpėdinių globoje.

Jurgis Jašinskas

1984 m. birželio 4 d.
So. Boston, Mass.

OOOOO

Maria Foerster de J.

APIE ĖMIMĄ IR DAVIMĄ
(Vertimas iš vokiečių kalbos)

Vieni gyvenime vis bando
Kam nors padėti, kiek išmano;
Kiti-lyg gėdis, bet pripranta
Per greit prie to ĖMIMO meno.

Geriausia tiems, kurie nedaug galvoja:
Mielai sau IMA-mielai dovanoja...

Vertė M. Z.

NEPRIKLAUSOMYBĖS ŠVENTĖ RASTATTE

Rastattiškiai ir apylinkės lietuviai atšventė Lietuvos nepriklausomybės atstatymo šventę 1984 m. vasario mėn. 11 d. Dvylikos Apaštalyų bažnyčioje ir parapijos salėje. Bendras pamaldas laikė kun. A. Bernatonis ir kun. Fr. Skėrys. Tai dienai pritaikytą pamokslą "Kas išters iki galo, tas bus išgelbėtas" (Mato Evangelija 24, 13 skirsnelis) pasakė kun. Fr. Skėrys. Šv. Mišias celebravo kun. A. Bernatonis. Pasimelsta už Lietuvos savanorius, atstatant laisvą ir nepriklausomą Lietuvą, kurie žuvo kovų lauke su bolševikais, lenkais ir bermontininkais; už dabartinius kankinius Lietuvoje, Sibire bei kalėjimuose ir psichiatrinėse ligoninėse. Visi darniai giedojo evangelikų ir katalikų giesmes.

Parapijos salėje Rastatto apylinkės Liet. Bendruomenės pirm. Povilas Gustainis trumpai pasveikino visus dalyvius. Į šventę atsilankė per šimtas žmonių. Ypač daug buvo atvykę iš Pforzheimo ir Karlsruhės. Pasigedome brolių ir sesių iš Freiburgo ir apylinkių.

Vasario 16-tai pritaikytą paskaitą dviem kalbom skaitė kun. Fr. Skėrys. Jis pasakė: "1918 m. vasario 16 d. buvo paskelbta Lietuvos valstybės nepriklausomybė. Vadinasi, šiais metais švenčiame jau 66-tąsias to istorinio įvykio metines. Visų pirma, savo Nepriklausomybės Dienos proga, mes turime prisiminti, kaip mūsų mažytė tauta kėlėsi nepriklausomam gyvenimui. Mes esame istorijos įpareigoti neužmiršti tų išdidžių širdžių ir minčių, kurios nebijojo išstatyti savo gyvybių pirmose fronto linijose, idant Lietuva galėtų vėl atgauti savo nepriklausomybę. Tie mūsų tautos didvyriai absoliučiai buvo tikri ir bekompromisiniai įsitikinę, kad tautos atbudimo valanda atėjo ir, kad jie yra vieninteliai, kurie tą tautą gali vėl prikelti.

Mūsų atgimimo didvyriai išdrįso pasipriešinti ne vienam okupantui, ne vienam mažam priešui, jie drąsiai stojo kovon prieš daug gausesnius ir stipresnius priešus. Jie atrėmė bolševikų, bermontininkų ir lenkų užmačias sunaikinti tautą, kuri daugel dešimtmečių buvo svetimųjų naikinama ir niekinama. Vasario Šešioliktosios diena turėtų būti iškilmingos priesaikos atnaujinimas. Mes turėtume jausti, kad šią dieną mes vėl drąsiai ir atvirai stojame į tų tautiečių gretas, kurie nedviprasmiškai ryžtasi visiems okupantams - buvusiems ir esantiems pasakyti aiškų - Ne. Lietuva nėra mirusi - Lietuva yra gyva ir kovojanti. Nesvarbu, kur mes bebūtume, nesvarbu, koks skaičius mūsų susirinktų - mes esame sąmoningos tautos vaikai, mes esame Lietuva.

Šiandien Lietuva yra plati, jos vaikai išblaškyti po visus pasau-

lio kontinentus - nuo šaltųjų Sibiro taigų iki Madagaskaro miškų, nuo neapbrėpiamų Australijos dykumų iki tolimųjų Argentinos džiunglių. Lietuva savo plotu šiandien yra didelė, lietuvių užtiksi visur, tačiau dar diesnė ji yra savo kovos dvasia ir nepalaužiamu ryžtu gyventi.

Tauta yra gyva, tauta yra kovojanti. Tokios tautos ištvermė ir kovos dvasia glūdi ne skaičiuje, bet dvasiniame pasiryžime ir žūtbūtniame nore kovoti ir laimėti. Tik tos tautos ir civilizacijos istorijos vyksme buvo sunaikintos, kurios nesiryžo ilgai bekompromisinei kovai išlikti. Žydų tautos nesunaikino didžiausios invazijos, nesunaikins Lietuvos ir komunistinis rusų imperializmas. Užtat mes galime drąsiai su poetu Baranausku ir vėl kartoti "Kad tu, gude, nesulauktum, nebus kaip tu nori. . ." Užtat nevalia mums, atplėštai tautos šakai, pasiduoti abejonėms ir pesimizmui. Nevalia suabejoti mūsų įsipareigojimų reikšmingumu.

Nėra abejonės, kad nūdieninis okupantas sėja skaldymo sėklą mūsų tarpe. Gerai žinome, kad išėivijos tarpe yra daug sovietinių agentų ir išverstskūrių, kurių tikslas yra labai aiškus ir permatomas: skaldyti užsienio lietuvių vienybę, sėti neapykantos ir nesantaikos sėklą įvairiose lietuvių organizacijose. Šmeižti pasiryžėlius spaudoje, diskredituoti juos visuomenės tarpe.

Mūsų gyvybinis tikslas šitame fronte turėtų būti aiškus: mes pramatome visas okupanto užmačias ir mes ginsimės visomis leistinomis priemonėmis. Organizacijos ir institucijos bei Vasario 16 gimnazija turi nepaprastai budėti, idant jų vadovybių tarpe nebūtų infiltruoti okupanto agentai ir išverstskūriai. Diena iš dienos turėtų būti organizaciniai pasitikrinimai, ar infiltravimas jau neįvyko ir, ar jau koks nors agentas ar išverstskūris, prisidengęs pseudo - patriotizmo skraiste, nekiršina mūsų organizacinės ir gimnazijos veiklos.

Neretai spaudoje girdime veikėjų apšmeižimus, mūsų atsakomingosios spaudos vadovybės turėtų labai stropiai ir atsargiai perskaityti tų bendradarbių rašinius, kurie nuolat apšmeižinėja laisvinimo veiksmų darbuotojus. Nepaslaptis, kad faugeliu atvejų ne vienam tokiam rašeivai Okupuota Lietuva jau tapo tik "Dabartinė Lietuva". Tikslas panašių išsireiškimų yra labai aiškus: tai okupanto bandymas sušvelninti pasaulio nuomonę apie okupantą, kuris pavogė tautai laisvę ir dabar jau nori, kad niekas nevadintų jo vagimi, bet kreiptųsi į jį kaip į padorų dabartinių lietuvių.

Krikščioniškasis pasaulis tvirtina, kad tikslas nepateisina priemonių. Kaip krikščionis kovoja, jo galutiniame tikslu ir atsiekimė nuolatos žėri tiktai viena tobula tiesa ir neribotas gėris. Lietuva yra krikščioniška tauta, tai matome ir iš pogrindinės spaudos aprašymų. Lietuviuui absoliutinis tikslas gyvenime yra pasiekimas

tiesos, gėrio ir laisvės.

Iš kitos pusės, mes stovime prieš priešą - bedieviškąjį komunizmą, kuriam tikslas pateisina visas priemones. Susidūrę su tokiu priešu, mes neturime išsigąsti. Tvirti mūsų tautos didvyriai komunizmo niekada neišsigando. Tik bailiai ir išdavikai bei išverstskūriai nuėjo su mūsų tautos priešu. Tautinis sąmoningumas ir tvirtas tikėjimas krikščioniškais principais mūsų tautą apvalys nuo išgamų ir išsigimėlių.

Lietuva turi teisę į nepriklausomą ir laisvą gyvenimą. Todėl prisimenant visus mūsų tautos didvyrius ir jų pralietą kraują, mes esame tvirti. Lietuvos laisvės kova nėra beprasmė. Lietuva bus laisva, nes ji ne veltui tiek daug iškentėjo" - Baigė kun. Fr. skėrys savo paskaitą.

Fr. Sk.

KUN. FR. SKĖRYS

Apie kun. Fr. Skėrį reikia pasakyti, kad jis buvo ir yra veikliausias ir kruopščiausias asmuo ne vien evangelikų, bet ir lietuvių visuomeninėje veikloje.

1984 m. liepos 2 d. jis atšventė savo 65 metų amžiaus sukaktį. Šia proga žurnalo redakcija jam linki sveikatos ir sėkmės tolimesnėje veikloje.

Tenka stebėtis jo energija ir ištverme. Džiugu, kad jis, kaip klaipėdietis lietuvis, bekompromisiniai reiškiasi mūsų tautiniame darbe. Jo nesugundė kaimyno peršama gerovė ir jo kultūra, jis likosi tuo, kuo jis yra. Garbė jo ryžtui. Jis liko "Drūts ažuols prie Nemunėlio... " Dieve, duok daugiau tokių vyrų!

Jis įmynė gana galias pėdas, kaip mokytojas, Vasario 16 gimnazijoje per 30 mokytojavimo ir auklėjimo metų. Nors būdamas silpnos sveikatos, vienok pajėgia aplėkti visą pietinę Vokietiją kaip kunigas ne vien tik su pastoraliniais, bet ir visuomeniniais reikalais. Nepriklausomybės Dienos minėjimo progomis stipriai pasisako dėl mūsų tautą ištikusios grubios nelaimės - prieš jos okupaciją ir žiaurų okupantą.

Gimtadienio proga "Mūsų Sparnų" redakcija nuoširdžiai sveikina ir dėkoja už ligšiolinę gausią paramą ne vien informacija, bet ir straipsniais.

Redakcija

ENDRIUS ŽILIUS

LIETUVIŠKI FORTEPIONAI

(LITAUISCHE CLAVIERE, Roman von Johannes Babrowski.
Union (VOB) Verlag Berlin, 1966m)

Skaitė ir paaiškinimus rašė Endrius Ž I L I U S .

Prieš nekurių laiką, pripuolamai, pateko į mano rankas ir suidomino mane viršui paminėtas, vokiečių kalba parašytas romanas, kurį aš pavadinau "Lietuviški fortepionai".

Mano supratimu šiame veikale jausminga autoriaus plunksna nepaprastai būdingai aprašytas Mažosios Lietuvos kultūrinio gyvenimo kelias iki 2-jo pasaulinio karo pradžios. Po to, kai aš šią knygutę antrą kartą skaičiau, prisiminimų globstyje nutariau pasidalinti trumpu turinio atpasakojimu su išeivijoje gyvenančiais tautiečiais.

Autorius J. Babrowskis skiria savo romaną "Lietuviški fortepionai" rytų Vokietijoje (DDR) gyvenantiems skaitytojams, be abejo, norėdamas supažindinti su prūsų Lietuvos lietuvių religiniu-kultūrinio ir politiniu bei tautiniu gyvenimu iki Hitlerio diktatūrai pavyko nuslopinti ir paskutinę tuo metu dar šviečiančią "žvakutę". Išeivijoje gyvenantis tautietis, pratęs žiniomis iš viso pasaulio

laisvai informuotis, ras knygos paskutiniame puslapyje pastabą: "Der Vertrieb nach Westdeutschland, Westberlin, Osterreich und der Schweiz ist nicht gestattet". Gaunasi išspūdis, kad tokiu būdu sovietų hegemonijoje gyvenantiems piliečiams, draudžiamas draugavimas su kitų šalių vokiškai kalbančiais "kapitalistais". Kodėl taip yra? Nesunku suprasti, nes pokarinių ginčų aukomis tapo ne tik Pabaltijos valstybės, bet ir kitų kontinentų gyventojai: Afrikoje, Amerikoje ir Azijoje.

Atidžiai nagrinėdamas šio romano literatūrinę-istorinę vertę, radau trumpai suglaustai atpasakotą mažlietuvių stengimąsi per šimtmečius atgauti laisvę ir nepriklausomybę. Babrowskio stilius vaizdingas, poetinė išraiškos forma pasikeičia su epiniais epizodais, kartais net primindamas laikraščio žinučių ištraukas. Jo dėmesys skirtas Tolminkiemio kunigui poetui Kristijonui Donelaičiui (1714 - 1780), kuris ne tik klasine hegzometro forma parašė idilinę, didaktinę poemą "Metus", bet kaip gabus mechanikas išgarsėjo savo termometrais, barometrais ir muzikiniais instrumentais. Jis pagamino vieną fortepioną ir du pianinus. Dėl to autorius Kr. Donelaičio garbei pavadino savo knygą "Litauische Clavierre". Nemažiau pagarbos vertas mažlietuvis Dr. Wilhelm Storost - Vydūnas (1868 - 1953). Baigiamajame žodyje autorius pastebi, kad visi knygos veikėjai laisvai sukurti, išskyrus tas citatas, kurios remiasi Donelaičio ar Vydūno kūriniais ištraukomis. Donelaičio veikalo "Metai" vertimą į vokiečių kalbą atliko 1894 m. Louis Passarge, Halleje.

Turinio trumpa santrauka.

Babrowskio veikalo veikėjai: Tilžės - Ragainės miestų ir apylinkės bei Klaipėdos krašto lietuviai ir vokiečiai. Kalendorius rašo 1936 metus. Romano veikėjai priklauso tuometiniai šviesuomenėi. Gerieji žmonės rūpinasi prūsų-lietuvių praeities kultūrinių pėdsakų rinkimu ir konservavimu. Jie renka lietuvių dainas ir pasakas, ruošia dainų vakarus ir šventes. Tyrinėja Tilžės - Ragainės apskrityje lietuvių kalbamas tarmes, nagrinėja jų skirtumų ypatumus. Netgi, Kr. Donelaičio idilinės poemos "Metai" garbei komponuojama opera.

Autorius leidžia mokytojui Počkai papasakoti mokiniams apie kunigaikščių valdomą Lietuvą, kuri Vytauto Didžiojo laikais siekė nuo Baltijos krantų iki Juodosios jūros. Vytautas mirė 1430 m. spalio mėn. 27 d. Počkos lūpomis, autorius primena lietuvių-lenkų santykių vystymąsi nuo Jogailos-Jadvygos vestuvių dienos iki Vilniaus krašto pagrobimo, Suvalkų sutarties sulaužymo. Tuolaikinė politinė padėtis reiškiasi Tautininkų sąjungos veikloje anapus ir hitlerininkų sustiprėjimu šiapus Nemuno. Hitlerininkai piktinasi, kad Klaipėdos kraštas "... dem litauischen Staat zugeschlagen ...

und noch immer den Schutz des Reiches entbehren muss. . . "

Lietuvių menas, tautosaka, dainos ir kalba "von gró'sster Schönheit" ne tik Herder ir Goethe pradžiugino, bet Giseviaus, Kuršaičio, Bezzenbergerio, Storostos, Rézos ir Čiurlionio dėka, kartą iš snaudulio pažadinti, gali lygintis su kitų tautų kultūriniais paminklais ir išmybėmis. 1825 m. Réza išleidžia pirmąjį lietuvišką dainyną.

Kelionę traukiniu nuo Ragainės per Tilžę Šilutės link, panaudoja autorius ne tik pasidalinti mintimis su bendrakeleiviais apie "Deutsch-Litauische Gesellschaft" likimą, nes naciams 1933 m. užėmus valdžią, nežinia, ar "Altertumsgesellschaft Prussia" ir panašios įstaigos galės toliau veikti. Mociškiai, Pilkalnis, Rambynas, Vilkiškiai, Pagėgiai, Šakenininkai, Bitėnai vietovardės, kurias traukinys greitai palieka tolumoje. Abipus geležinkelio žalios pievos su besiganančiomis karvėmis, avių ir žąsiukų būreliais. Vienur kitur triūsia ūkininkai, kaupdami bulves. Apie vienkiemių pastatus žaidžia vaikai.

Bitėnuose keleiviai iš Ragainės pasistiprinti apleidžia traukinį ir greitai žengia Plattnerio svetainės link. (Martyno Jankaus šeimos gyvenvietė neminima nei vienu žodžiu). Pro atvirus svetainės langus skamba linksmai: "Kur bėga Šešupė. . . , Plaukė žąselė per Nemunėlį. . . , O tai dyvai, didi dyvai buvo. . . "Dainininkai ruošiasi Joninių šventei ant Rambyno. Tai viena medalio pusė. Ką rodo antroji? Laikas pažinti nedorus žmones, mano autorius. Jis supažindina skaitytojus su advokatu Neumann. Šis atvažiavęs su dviem automobiliais dabar svetainėje vaišina degtine ūkininkus: Urbschat, Kairies, girininką Schwill, Raiffeisenbank direktorių Motzkus, vargonininką Kankelat ir Klaipėdos seimelio narį Skambraks. Neumann, "Führer einer neulich in Berlin gegründeten memelländischen Partei, treudeutsch und grossdeutsch", kalbės rytojaus dieną apie dar didesnę "Führerį", kuris anuomet žadėjo darbuotis taikos labui, kuris šiandien, žinome visi, išsirašė istorijos puslapiuose "mariomis" nekaltai nužudytų žmonių krauju. Neumann ir jo kumpanai iš Klaipėdos agituoja klaipėdiečius prieš žydus, rusus, lenkus ir lietuvius už "Heim ins Reich" parolę. Skaniai papietavę ruošiasi keleiviai iš Tilžės vaikštynei pievakeliu. Visur pievos, pievos. Šienapjūtės pradžia reiškiasi sauso šieno ir pievažolių aromatiniu kvapumu. Kažin kada čiaudulys ir mane nučiups, galvoja ne vienas. Vakarui artėjant, netoli horizonto - kolkas silpnai kurkia varlyne varlės. Varnų pulkas triukšmingai renkasi skristi nakvoti pamiškėn. Iš vandeningų griovių pakyla varmai tūkstančiais, stropiai skrendančių kregždūčių džiaugsmui.

Panašiai įdomiai piešia autorius Kuršių marių ir Neringos gamtovaizdžius. Nepamiršta papasakoti pasaką apie Neringos atsi-

radimą: "Žiloje senovėje, sakoma padavimuose, užtvenkė mergaitė Neringa Kuršių mares, supildama beveik 100 km ilgumo pylimą. Tuomi ji apsaugojo pamario žvejus ir jūreivius nuo žiauraus Baltijos jūros slibino užpuolimų. Galutinai slibiną nugalėjo iš Žemaitijos atvykęs drąsuolis medžiotojas Naglys. Lietuvoje dar šiomis dienomis kalbama apie Neringos ir Naglio vestuvių iškilmių puikumą. Jau tada pylimas gavęs Neringos vardą".

„R. Kalantos auka“

„Ir tokioj tamsioj naktelėj
bijau eiti per lieptelį“ . . .

P. Laurinavičius (medis).

Rašytojas Babrowskis, lyg atsiprašydamas už lietuvių skriaudimą šimtmečių bėgyje vokiečiams valdant, lyg norėdamas sumokėti skolą, pakartotinai iškelia lietuvininkų taurumą, drąsą, ištvermingumą ir tikėjimą. Žmonių religingumas kiekvienoje šeimoje reiškiasi ypač vakare, kada tėvas besirengiančius miegoti šeimos narius, atleidžia, sukalbėdamas poterius ir "Tėve mūsų, kurs esi danguje" (lietuv. atspausdinta).

Vieną pastraipą (Kapitel) skiria autorius savo knygoje Vydūno filosofijai ir jo kūrybos veikalų atminimui. Vydūnas tęsia Donelai-

čio, Rėzos ir kitų Maž. Lietuvos rašytojų moralinę tradiciją. Jis puoselėja lietuvių dvasinę kultūrą, diriguodamas chorus, rengdamas koncertus ir rašydamas bei režisuodamas dramines komedijas ir tragedijas. "Prabočių šešėliai", "Amžina ugnis", "Gaisras" ir kiti veikalai pilni žmoniškumo, tėvynės meilės ir idealizmo. Kumetis Indra Budrius - naudojamas Vydūno kūrybos realistiškumui pabrėžti.

Baigdamas savo knygą, autorius nepamiršta paminėti Klaipėdoje spausdinamą "Lietuvos Keleivį", o "Tilžės Keleivį" - Tilžėje. Abiejų laikraščių tikslas supažindinti skaitytojus su nepriklausomos Lietuvos žmonių bėdomis ir džiaugsmais, nusivylimais ir viltimis.

Lietuviškų vestuvių įpročių ir papročių aprašymu Tominkiemiuose 1791 metais, "... dem Kgl. Vorwerk und Sitz des Domainentes nebst Kirche". Šiam valsčiui priklausė 27 kaimai su 309-nyomis ugniavietėmis, baigia autorius savo kelionės maršrutą Nemuno žemupyje 1936 metais.

Pastaba: Vaizdingumo dėliai, perėmiau į mano aprašymą keletą citatų vokiečių kalba. Ypač užjūryje gyvenančius tautiečius, kurių vaikai, tų laikų nepažįsta, prašau su praeitimi prieš kuone 50 metų supažindinti.

REINHOLDAS NIEBUHRAS

(Teologas, filosofas, politikas)

Reinhold Niebuhr, kurį lietuviškai vadinsime Reinholdas Niebuhras, yra vienas iš žymiausių Š. Amerikos 20-jo šimtmečio teologų, kuris taip pat žymiai pasireiškė šio krašto politiniame gyvenime. Jis yra taip pat žymus religinės etikos reformatorius.

R. Niebuhras gimė 1892 metais Wright City, Missouri. Jo tėvas, kun. Gustavas Niebuhras, buvo vokiečių imigrantas. Jis priklausė Š. Amerikos Evangelikų Sinodui (jungė liuteronus ir kalvinistus). Pasižymėjo savo energija, turėjo didelę įtaką Sinode.

Sūnus Reinholdas lankė Elmhurst kolegiją, Edeno Teologinę Seminariją ir Yale Divinity mokyklą. Turėdamas tik 20 metų buvo iššventintas Evangelikų Sinodo (dabar United Church of Christ) kunigu.

Nuo 1815 - 28 m. gyveno Detroite, kur buvo Bethel Evangelikų Bažnyčios pastoriumi. Smarkiai susidomėjo socialinėmis problemomis ir politine veikla. Dvasininkas turįs dalyvauti kultūriniame ir politiniame gyvenime, ne tik įdomautis moraliniais ir religiniais klausimais. Detroite sekė ir rūpinosi darbininkų reikalais, ypač tuo laikotarpiu, kai dar nebuvo darbininkų unijų. Savo veikla

atkreipė platų dėmesį, kaip rašytojas ir paskaitininkas.

1928 m. įstojo profesoriauti į Union Teologinę Seminariją New Yorke. Didžioji depresija paaštrino jo visuomeninės santvarkos kriticismą, ir 1930 m. jis kandidatavo į kongresą iš socialistų partijos. 1931 m. R. Niebuhras įsteigė krikščionių socialistų draugiją. 1935 metais pradėjo leisti draugijos trimėnesinį žurnalą - "Radikali Religija", vėliau pavadintą "Krikščionybė ir Visuomenė".

R. Niebuhras

Besiplečiant nacizmo grėsmei, R. Niebuhras daugiau susidomėjo, kaip sulaikyti totalitarizmą. Atsisakęs nuo savo ankstyvesnių antimilitarinių pažiūrų, jis pasitraukė iš socialistų partijos ir "Fellowship of Reconciliation" pacifistų organizacijos, kurios jis buvo pirmininkas. 1941 m. jis įsteigė dvisavaitinį "Krikščionybė ir Krizė" laikraštį ir tapo pirmasis Demokratų Akcijos Unijos pirmininkas.

R. Niebuhras buvo gerbiamas kaip žymiausias Amerikos politinis filosofas, moralistas ir savo laiko teologas, nors jis save daugiau laikė politiniu ir socialiniu filosofu, bedėstančiu krikščionišką etiką Union Teologiniame Seminare.

Jis pasiliko ištikimas protestantiškoms tradicijoms, nors jo rašymas dažnai buvo pasaulietiškas. Jo svarbiausias dėmesys buvo nukreiptas ne tiek į pačias teologines problemas, kiek į religijos socialines ir etines funkcijas. Giliai tikėdamas į religijos socialinę reikšmę techninio amžiaus reikalams, jis nesvyravo atsikratyti kai kuriais mitais ir performuluoti krikščioniškas tradicijas, kad jos galėtų atlikti moderniško pasaulio žmogiškas problemas.

Savo gyvenimo ilgiausią laiką R. Niebuhras buvo socialinės etikos profesorium Union Teologiniame Seminare. Nors jau 1952 metais jį ištiko keli paralyžiaus smūgiai ir jo sveikata susilpnėjo, bet jis pasiliko seminare ligi 1960 m., kada pasitraukė į pensiją.

R. Niebuhras parašė šešias ilgesnes studijas, kuriose nagrinėja socialinės etikos pagrindus. Socialinė etika turinti prisidėti prie protestantų teologinio auklėjimo. Krikščioniškas tikėjimas turįs pagerinti socialinių gyvenimą.

Kada R. Niebuhras buvo State Departamento patarėjas prie George F. Kennan, daugiausia jis rašė tarptautinės politikos klausimais, mažiau besidomėjo religiniais reikalais. Jis analizuoja modernios valstybės santykius su politine filosofija. Iš jo rašinio "Laisvė ir Lygybė" matyti, kaip jo mintys yra giliai surištos su liberalinės demokratijos teorijomis. R. Niebuhras nagrinėja dabartines kovas, pabrėždamas jų ryšį su tarptautinės politikos filosofija, žvelgia į jas istoriko žvilgsniu. Politinis mokslininkas Hans Morgenthau pavadino jį "Didžiausias Amerikos gyvenantis politinis filosofas".

New Deal ir Franklino D. Roosevelto pragmatinė užsienio politika įtikino Niebuhrą apie JAV-ėms gresiančius pavojus. Po II-jo Pasaulinio karo jis pasidarė žymiausias krikščioniško pragmatizmo eksponentas. R. Niebuhras įtaka, valant protestantizmą nuo absoliutizmo socialinėje etikoje, yra jo didžiausias laimėjimas Amerikos gyvenime.

R. Niebuhras buvo pagrindinis "Americans for Democratic Action", ne komunistinės, bet kairios organizacijos, steigėjas. Jis buvo išrinktas Amerikos Akademijos "Arts and Letters" nariu, 1964 m. buvo jam suteiktas prezidento Laisvės medalis, Mirė 1971 m. birželio 1 d. Stockbridge, Mass.

Per visą savo gyvenimą R. Niebuhras pasiliko uolus protestantas, nors ir artimai palaikė ryšius su Romos katalikais, žydais ir pasauliečiais humanistais. Atrodo, net keista, kad toks žymus teologas turėjo tokios gilios įtakos socialiniame pasauliečių gyvenime.

Savo kritiškas mintis R. Niebuhras išdėstė 20 knygų, parašė apie 1000 įvairių straipsnių. Jo ankstyvesnis veikalas "Moral Man and Immoral society" (1932) rodo, kad jis buvo linkęs priimti, nors ir kritiškai, Markso pažiūras. Žymiausias teologinis veikalas "The Nature and a Destiny of Man" (2 tomai) yra lyg reformacijos teologijos sintezė, atskleidžianti nuodėmės ir malonės supratimą, renesansą, kultūrinių laimėjimų viltis.

R. Niebuhras nagrinėjo krikščioniškos tradicijos aspektus, kurie buvo atmesti liberalinės teologijos. Jis labai įdomavosi šv. Augustino istorine filosofija ir Kierkegaardo savęs pažinimo kritika.

Skatindamas, kad Biblijos mitai turį būti priimami "rimtai, bet ne pažodžiui", naujai aiškino senųjų doktrinų reikšmę dėl pasaulio sukūrimo, paklydimo ir nuodėmės. Dėl šios priežasties jo teologija kartais buvo vadinama - neo-ortodoksinė. Žmogiškos prigimties širdyje jis matė laisvę ir baimę, kurios yra sąlygos kūrybingumui ir nuodėmei. Malonė - tai pamirštanti ir aktyvi meilė, randa ant Kristaus kryžiaus.

Jonas Kutra

ARVYDAS RAMONIS

BAGDADAS IR BABILONAS

Vėlyvą popietį išskrendu iš Beiruto į Bagdadą. Lėktuvas skuba į rytus, o vakaras artėja greitu tempu. Pagaliau ir visai sutemsta. Kurį laiką vien tik tamsa ant žemės ir žvaigždės dangaus skliaute, Pagaliau tolumoje pasirodo didelio miesto šviesos, Tai Bagdadas. Išlipus iš lėktuvo, pirmiausia į akis krinta ant aerodromo pastato didelėmis spalvotomis neono raidėmis anglišką užrašą: "Welcome to Baghdad". Čia ir pagalvoju sau: "Kas gi manęs čia laukia? Pasijuntu visai vienišas ir net trumpai paabejoju, ar man iš viso reikėjo čia dangintis. Viskas atrodo labai svetima: svetimi žmonės, svetima jų apranga, svetima kalba. Tačiau turiu čia paminėti, kad visi irakiečiai, su kuriais teko turėti reikalų, buvo labai mandagūs, draugiški ir paslaugūs.

Atlikęs visus formalumus imigracijos įstaigoje ir muitinėje ir iškeitęs keliasdešimt amerikoniškų dolerių vertės kelionės čekių į Irako valiutą, skubu į turistų informacijos įstaigą, nes reikia susisiekti viešbutį. Čia prie manęs prisistato vienas šiek tiek angliškai kalbąs taxi šoferis ir siūlosi man padėti. Jis žinąs pačiame miesto centre mažą, labai ramų ir nebrangų viešbutėlį. Pradžioje lyg ir abejoju, ar su tuo pasiūlymu sutikti. Tačiau greitai apsisprendžiu ir pasiduodu savo šoferio vadovybei. Dairausi iš mašinos į svetimo miesto nakties vaizdus. Po maždaug pusės valandos mašina sustoja prie geležinė tvora nuo gatvės atitverto sodo, kuriame stovi balta vila, kurios kiemas gražiai išgrįstas ir papuoštas kliombomis, prisodintomis visokių rūšių kaktusais, pats sodas gi pilnas medžių ir krūmų. Viešbučio savininkas - pusamžis, dalinai paralyžuotas, iš profesijos - advokatas, tačiau daugelį savo darbingų metų praleidęs mokytojaudamas Bagdado gimnazijose. Jis, o taip pat ir dažnai pas jį atsilankantis jo brolis, dirbąs vienoje įmonėje buhalteriu, abu kalba gana laisvai angliškai ir yra krikščionys. Mano trumpo ten buvojimo metu, vakarais mes visi trys sėdėdavome sode ir turėdavome malonias diskusijas įvai-

riais klausimais.

Iš aerodromo važiuojant į miestą, aš savo šoferiui prasitariau, kad būtinai norėčiau aplankyti Babilono griuvėsius. Jis, žinoma, tuoj pasisiūlė mane ten rytojaus dieną nuvežti. Kadangi Irake turizmas beveik neegzistuoja, tai pasidaro sunkumai su transportacija ir pačiam turistui viskuo tenka pasirūpinti. Todėl viešbučio savininko padedamas, padarau susitarimą su savo šoferiu, kuris mane sekančią dieną pasižada už tam tikrą iš anksto sutartą sumą, kuri yra juokingai žema pagal Amerikos ir Europos kainas, nuvežti į Babiloną.

Tahrir gatvė Bagdade.

Sekančios dienos rytą atsikeliu anksti ir ruošiuosi kelionei į tą stebuklingą gilios senovės miestą - Babiloną. Nors dar tik ankstyvas rytas, saulė jau kaitina, o dangaus skliaute nė vieno debesėlio. Dar prieš šešias mano šoferis jau laukia už vartų.

Išvažiavus iš miesto, kelių sankryžoje privažiuojame eismo nelaimę: sunkvežimis susidūręs su arkliniu vežimu. Žmonių aukų nebuvo, bet abu arkliai užmušti guli griovyje mūsų apsėsti, vežimas apdaužytas, o jo savininkai stoviniuoją nuliūdę nelaimės vietoje ir apžiūri padarytus nuostolius.

Pasukame į plentą, vedantį į Babiloną, o toliau į Hillą ir dar toliau į Basrą. Kelias dviejų linijų, asfaltuotas ir tiesus kaip styga. Kelio grioviuose ganosi daugybė asilų ir ožkų. Visi laukai kaitroje nurudavę, nors dar tik gegužės pabaiga. Šen bei ten nuobodžioje lygumoje matosi molinių lūšnėlių kaimeliai, apsupti aukštų palmių sodais. Pagal Senąjį Testamentą čia, tarp Tigro ir Eufrato upių, buvęs rojus. Dabar gi ši lyguma visai nepanaši į rojų.

Mano šoferis labai greit važiuoja, o aš jį vis raginu sulėtinti

greitį, nes, jei koks asilas arba ožka, mums pravažiuojant, susigalvotų prieš mašiną pereiti į kitą kelio pusę, tai tokiame greityje nelaimė būtų neišvengiama. Ir taip mane vis persekioja nelaimės vaizdas prie Bagdado, o mano šoferis užsimiršęs vėl pradeda skubėti.

Pagaliau pasukame nedideliu keliu į dešinę ir privažiuojame Babiloną ir deivės Ištar vardo vartus, vedančius į miestą. Tainėra originalūs vartai, o tik sumažinta jų replika. Jie padengti mėlynos spalvos žibančiomis plytelėmis ir papuošti įvairiomis bulių bei kitokių Babilono mitologinių gyvulių bei žvėrių baltomis reljefinėmis figūromis. Už vartų stovi palmių ir įvairių krūmų sodelis bei nedidelis muziejus, kuriame galima matyti įvairių įdomių iškasečių iš Babilono garsios praeities. Ten taip pat yra nedidelė iš medžio padaryta replika viso Babilono iš Nebuchadnezero laikų.

Apsirūpinęs miesto planu ir muziejaus prižiūrėtojo patarimais bei nurodymais, išeinu pavaikščioti po garsiojo Babilono gatves ir aikštes. Atrodo, kad aš esu vienintelis lankytojas, nes niekur nėra gyvos dvasios. Griuvėsių laukas labai didelis. Štai čia prie pat Eufrato upės buvęs garsusis Babelio bokštas. Jo dar yra likę pamatai. Tai yra buvusi dirbtinė kalva, kurios viršuje buvo babilo-

Pietiniai vartai Bagdade.

niečių dievo Marduko maldykla. Iš kitų pastatų yra likusios dalys pamatų bei sienų, ant kurių dar galima atpažinti bulių figūrų reljefus, nors juos kadaise dengusi spalvota glazūra jau laiko bėgyje nubyrežusi. Netoliese buvę griuvėsiai karališkųjų rūmų, kurių sa-

lėje ant sienos pasirodė ugninė ranka ir rašiusi: "Mene, mene, tekel ufarsin", kai karaliaus vietininkas Belšazaras puotavo ir gėrė vyną iš sidabrinių indų, atsigabentų iš užkariautos Jeruzalės Salliamono šventyklos. Belšazarui liepiant, Danielius jam paaikino, kad tie žodžiai reiškia, jog jo, karaliaus vietininko, geri ir blogi darbai buvo padėti ant svarstyklių ir jos pasviro jo nenaudai ir todėl ateina galas jam ir jo miestui. Danieliaus pranašavimas išsipildė. Dar tą pačią naktį prieš aušrą persai ir medai užėmė miestą be kovos. Čia pat stovi ir pamatai karališkųjų arklidžių, ant kurių stogo buvę garsieji karalienės Semiramidės kabantys sodai - vienas iš anų laikų, taip vadinamų, pasaulio septynių stebuklų. Padavimuose sakoma, kad karalienė Semiramidė buvo kilusi iš Asirijos ir labai ilgėjosi savo tėvynės. Jai pralinksminti, karalius liepė įrengti šį garsųjį stogų parką. Gal karalienė Semiramidė dažnai vaikščiojo šiame sode ir su ilgesiu žvelgė į ūkanose paskendusią tolimą šiaurę, kur kadaise praėjo jos laiminga vaikystė...

Babilono griuvėsiai.

Einu paradų gatve, kurios viename gale garsusis Babilono liūtas žvelgia susimąstęs į tolumą. Dalis šios gatvės asfaltuota, nes babiloniečiai mokėjo pasigaminti dervą ir, ją sumaišę su smėliu ir žvyriumi, naudodavo namų statyboje vietoj cemento, kuris tada dar nebuvo žinomas. Su ta derva jie taip pat kai kur grįsdavo ir gatves.

Vidurdienis. Karšta Mezopotamijos saulė negailestingai kaitina. Tyla. Palmių lapai visai nejuda. Amžinybės miegu miega kadaise garsus Babilonas, miega jo kariai ir karaliai, miega ir tėvynės ilgesio palaužta gražioji Semiramidė, tik aš, vienišas keleivis iš tolimo krašto, panorau pavaikščioti jų takais ir išdrįsau sudrumsti jų kapų ramybę.

Mėnulio pilnatis atsispindi sidabru srauniuose Tigro upės vandenyse ir mistiška šviesa aplieja įvairiaspalvėmis mozaikomis (panašiomis į lietuviškus tautinius raštus) papuoštas mečetes ir jų minaretus. Tai Bagdadas - "Tūkstančio ir vienos nakties miestas", Juk beveik visi prisimename vaikystėje skaitytas pasakas apie turtingąjį Bagdado miestą ir galinguosius jo valdovus - kalifus.

Modernusis Bagdadas gi beveik niekuo nesiskiria nuo kitų miestų įvairiose pasaulio šalyse: plačios asfaltuotos gatvės, moderniški pastatai ir puikūs tiltai per Tigro upę, kuri yra labai išpūdinga pavasarij, kai kalnuose pradėjęs tirpti sniegas ir ledas papildo jos ir šiaip jau galingą srovę. Tačiau Bagdado senamiestis dar turi daug senų mečečių ir plokščiais stogais arabiško stiliaus pastatų. Jo vingiuotos siauros gatvelės, bazarai ir jų lankytojai, apsirengę arabiškais drabužiais, tikrai sudaro pasakose aprašytą nuotaiką.

Bagdadas yra labai senas miestas. Nors jis jau prieš 4000 metų egzistavo kaip prekybos centras, jo, kaip miesto, įkūrėju 762 metais laikomas kalifas Al-Mansour. Tačiau Bagdadas ypatingai padidėjo ir pasauliniai pagarsėjo, valdant kalifui Haroun al-Rashid. Iš XII-jo šimtmečio Bagdado tvirtovės yra likę tik griuvėsiai, kurie yra dalinai restauruoti. Lankytojai čia gali pasigėrėti islamo architektūros puikiais vartais. Už kelių kilometrų į šiaurę nuo Bagdado, ant vakarinio Tigro kranto, stovi Kadhimain mečetė, kuri savo paausuotais ir keturiais auksinės spalvos minaretais sudaro labai imponantišką vaizdą, ypatingai, žiūrint iš lėktuvo. Tik, gaila, kad Irake vien musulmonams galima jas apžiūrėti ir iš vidaus; kitatikiams gi draudžiama įeiti į mečetes arba net į jų kiemus. Taigi jomis galima tik iš tolo pasigrožėti. Kituose arabų kraštuose, k. a. Egipte, Libane, Jordanijoje ir Turkijoje, kiekvienas gali lankyti mečetes, tik turi prie durų nusiauti ir palikti batus. Tai daroma todėl, kad išsaugoti nuo purvo ir nuo susidėvėjimo gražius originalius kilimus, kuriais visos mečetės išklotos.

Bagdado istorija labai marga. VIII-me šimtmetyje po Kristaus gimimo jis buvo vienas iš didžiausių ir gražiausių miestų pasaulyje. Jis buvo garsus kaip mokslo ir meno centras. Vėliau jo garbė pradėjo blėsti, ypatingai, kai jis buvo puldinėjamas ir plėšiamas mongolų, persų ir turkų. XVII-tame šimtmetyje, valdant turkams, jo gyventojų skaičius nuo kadaise buvusių dviejų milijonų nukrito iki maždaug keturiolikos tūkstančių.

Nuo 1920 metų Bagdadas yra Irako sostinė. Dabar jis yra tvarkingas, seni pastatai restauruojami. Jis taip pat turi visą eilę gana įdomių muziejų, kuriuose išstatytos įvairios arabiškos senienos ir eksponatai iš Bagdado ir Mezopotamijos praeities.

Mano penkių dienų tranzito viza jau baigiasi. Turiu ruoštis tolimesnei kelionei. Dar kartą aplankau Bagdado senamiestį ir jo įdomius bazarus. Pavaikščioju jo vingiuotomis siauromis gatvelėmis ir mėnesienoj grožiuosi jo mečečių margais minaretais. Sustoju prie Tigro upės. Verpetais sukasi jo sraunus vanduo ir savo ūžesiu pasakoja apie "Tūkstančio ir vienos nakties miestą", jo garbingą praeitį, o taip pat ir apie jo vargingas dienas šimtmečių eigoje.

Pastaba: Šio rašinio autorius lankėsi Irake 1967 metų gegužės mėnesio pabaigoje, prieš pat prasidedant karui tarp Izraelio ir arabų kraštų.

M. K. ČIURLIONIS KŪRĖJAS IR ŽMOGUS

(Stasys Yla)

Knyga parašyta labai išsamiai ir kruopščiai. Jei kas, kur nors, kada nors apie M. K. Čiurlionį yra rašęs - knygos autorius tai skaitė ir ne tik skaitė, bet ir pasidarė tą medžiagą sau prieinamą, rašant knygą. Nuolat cituoja laiškus ir įvairių žmonių atsiliepimus... vienu žodžiu, charakterizuoja Čiurlionį ne pats, bet leidžia tai daryti tiems žmonėms, kurie su juo tuo laiku gyveno (laiškais, atsiminimais ir pan.). Mano nuomone, geresnio metodo tokios rūšies knygai rašyti negali būti.

Pradedama nuo Čiurlionio prosenių, išsamiai pereina prie tėvų, jų susipažinimo ir gyvenimo; pereina ir prie paties M. K. Čiurlionio, paliesdamas jo draugus ir pažįstamus (apibūdinamas aplinką, kurioj jis gyveno, jo studentavimo metus - jaunystę ir subrendusio menininko amžiaus metus).

Žinoma, kad genijai padebesiais neskraido, bet turi bristi su tokiais žmonėmis kaip mes per kasdieninio gyvenimo sunkumus, juos nugalėti ir rasti laiko, energijos ir jėgų, dažnai ir lėšų, kūr-

rybai. Dėl to jie dažnai jauni miršta (Mozartas, Shubertas, Weberis ir daugelis kitų).

Prieina ir prie jo gyvenimo liūdnos pabaigos; kaip žmogus gyveno ir kaip žmogus susirgo... susirgo žmogiška liga, kaip daugelis iš mūsų serga, ne kokia ypatinga, skirtinga.

Pagalčiau, susijaudinę skaitome apie jo mirties valandą... Bet knyga nesibaigia, nes mirė tik Čiurlionis. Jo kūryba gyvena toliau ir daugiau triukšmo, susidomėjimo kelia ne tik namie, bet ir svetur. Autorius - kun. Stasys Yla - su daugiau kaip 100 puslapių vaizduoja jo kūrybos avantiūras parodose, spaudoj ir kitur.

Įdomus sutapimas: M. K. Čiurlionis mirė savo darbų nebaigęs (mirė savo kūrybos vidurdieny). Knygos autorius Stasys Yla taip pat darbo visiškai neužbaigė. Keli maži darbeliai liko Kaziui Bradūnui ir Alinai Skrupskelienei. Maloniai nustebina brolis Jonas Yla ir Petronėlė Strumskienė savo piniginėmis aukomis, be kurių knyga, gal būt, spaudoj būtų nepasirodžiusi.

Baigiant reikia dar priminti, kad įvairūs M. K. Čiurlionio gyvenimo epizodai yra aprašomi vaizdingai, su ypatingu kruopštumu ir smulkiom detalėm. Skaitant atrodo, kad visa tai buvo dar tik vakar. Skaitydami knygą, susipažįstame su tolima praeitimi, su daugeliu kitų ano laiko žinomų menininkų.

Bendrai viską apžvelgus, reikia knygą tik pagirti ir palinkėti visiems ją išsigyti. Dailininko Petro Aleksos meninis knygos apipavidalinimas daro malonų išpūdį. Knyga yra 468 psl., jos kaina tik 15 dol.

Povilas Mieliulis

Krt. Jonas SNARSKIS

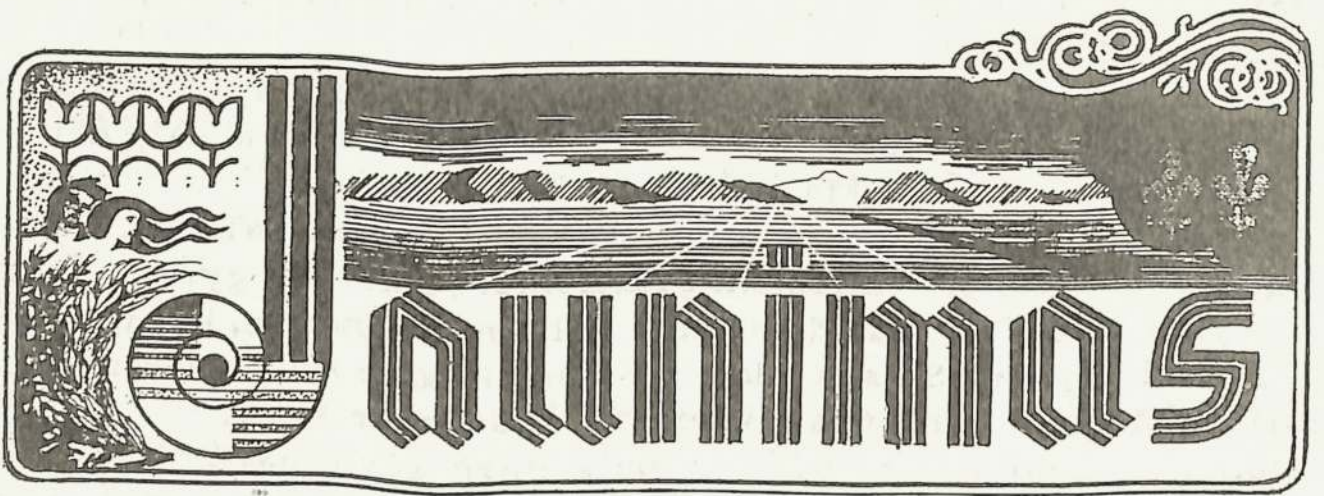
LEDINĖS GĖLĖS

Kalėdų gėlės ant langų
ramiai pražydo mėnuliu,
šiaurės pašvaisčių mirguliais,
trobose pečiais prikurtais.

Per naktį ištisos žiemos
nebijo jos sausros, šalnos;
kai langus jos slapčia apleis,
spindės vaivorykščių žiedais...

Tai vėl-po džiugesių, kančių
Kalėdų gėlėse ramu...
Tat šie linkėjimai visiems:
per amžius būti nekaltiems!

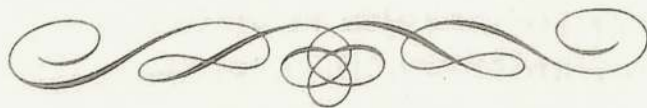
Kaunas, 1983 m. Kalėdos

KRIKŠTYNOS

Laimos Gerulytės ir Edvardo Puzų krikštynos. Christina Dana gimė 1984.III.10 d. Evanstone, IL. Nuotraukoje iš d. į k.: krikšto tėvai — Rimas Gerulis ir AnnMarie Puzo Stepovy. Krikštas įvyko 1984.VIII.19 d. tėvų namuose — Morton Grove. Krikšto apeigas atliko Kristinos senelis kun. Eugenius Gerulis.

SENELIO MEILĖ

Kas nėra buvęs Šiaurės Lietuvoje, tas negali suprasti ir įsivaizduoti tų grožybių, kurios gaubia tą jaukiąją apylinkę. Čia tiek daug paslėpta gamtos grožio ir gyvenimiškos laimės: paslaptingos lygumos, upeliai ir senovę primeną miškai. Pati šiaurinės Lietuvos sostinė apjuosta dviejų upių, kurios, sutekėdamos į šiaurę nuo miestelio, sudarė palankias sąlygas užtvenkti ir sudaryti puikų ežerą.

Už ežero stovi didelių medžių apgaubti paslaptingi grafų rūmai. Šiandien jie apleisti, varnos sukasi ten lizdus. Bet seniau čia virė gyvenimas. Kiek ten buvo paslaptingų meilės nuotykių, pokylių, pramogų...

Apylinkės gyventojams tie rūmai atrodė užburti, nes jie neturėjo teisės peržengti dvaro parko ribų. Visų svajonė buvo patekti į tuos rūmus ir nors viena akimi pažvelgti į vidų, pasigrožėti prabanga, išgirsti triukšmą ir juoką.

Aš buvau jau septintoje gimnazijos klasėje. Mėgdavau važinėti laiveliu po ežerą, skinti vandens lelijas. Ak jūs, baltosios vandens lelijos, kokios jūs švelnios ir malonios! Nors daug jų buvo visur, bet aplink "Kaziuko Pakaruoklio" salą ir "Mirties Baseiną" jų buvo daugiausia. Kodėl "Kaziuko Pakaruoklio" salą ir "Mirties Baseiną" pamilo baltosios lelijos, sunku pasakyti, nors ežero paviršius ir dugnas buvo visur vienodas. Gal todėl apjuosė baltosios lelijos tuos plotus, kad primintų gyviesiems tuos nelaimingus jaunuolius, kurie gyvenimo parblokšti, rado galą, atsiskyrė nuo gyvųjų ir paliko tik vietų pavadinimus. Kartų kartos iš lūpų į lūpas kartos tuos vardus, bet niekuomet nepagalvos, kokia kaina atsirado tie pavadinimai.

Kaziukas buvo miestelio stalius. Jis gražuolis, persisotinęs žemiškosios laimės, išbučiuotas moterų, praranda lygsvarą, suklumpa, išeina iš proto. Vieną rytą jį randa salos vidurio aukščiausiam medyje pasikorusį. Nuo to laiko bevardė sala gavo vardą "Kaziuko Pakaruoklio".

"Mirties Baseinas" gavo pavadinimą todėl, kad ten buvo prigėręs ištikimiausias grafo tarnas, kuris, dar gyvas būdamas, buvo praminęs šį baseiną tuo vardu. Galbūt nujautė, kad šitame baseine teks užbaigti gyvenimo dienas jam, ištikimiausiam grafų tarnui.

Tyliame saulėlydyje, kada saulė slinkdavo už horizonto, nušvisdavo ežero paviršius auksinėmis varsnomis, o vandens lelijos parausdavo. Jos tarytum gėdinosi tos atslenkančios nakties tamsos, kuri paslėpdavo jų grožį, ir jos suglaUSDavo savo žiedus.

Miestelio triukšmo aš nekenčiau. Troškau ištrūkti į užmiestį, į gamtą, paplūduriuoti laiveliu po ežerą. Gamtoje aš jausdavau ramybę ir poilsį. Mano mintys ir ežero bangelės sudarydavo vienodą ritmą. Stebėdavau gamtą, nors klasėje gamtos pamokų nemėgdavau. Mat ten buvo popieriuje parašyta, o čia jausmais išgyvenama.

Dažnai laivelis pasukdavo į grafų rūmus. Palikęs laivelį prie prieplaukos, pavaikščioldavau po dvaro parką. Parkas jau buvo atgyvenęs savus laikus. Visur matėsi netvarka. Medžių šakos, nukritusios į supuvusius lapus, teršė tą kadaise buvusį triukšmingąjį parką. Gyvatvorės pradilo, takeliai apžėlė ir sunku buvo juos beatiskirti.

Pasiekęs rūmus ir įlindęs į juos pro langą, lyg romanuose aprašytas vagis, apžiūrėdavau užsilikusius paveikslus, išlandžiodavau visus užkampius. Varnos išsigąsdavo manęs, o pelėdos tingiai apleisdavo ramų kampelį. Grafų rūmai taip pat buvo apleisti. Kiauras stogas, dažni lietūs sugadino aliejiniais dažais išdažytas sienas. Grindys vos tik laikėsi. Aksomu išmuštas miegamasis buvo mažiau nukentėjęs.

Viskas dvelkė tik senove. Didelė prabanga nuvarvėjo kartu su lietaus lašais, prasiveržusiais pro kiaurą stogą. Cementiniai laiptai vingiavosi į viršutinių aukštą ir į bokštelio verandą.

Aplink dvaro rūmus lingavo dideli kaštanų medžiai. Nulenkę savo sunkias šakas, jie buvo tylūs kaip ir tie dvaro rūmai.

Labai mažai buvo likę gyvų žmonių, kurie savo akimis būtų matę dvaro triukšmą, linksmybes ir išdykavimus. Ėjo gandai, o gal tik perdėtos pasakos, apie dvaro praeitį.

Aš žinojau, kad mano kaimynas Mykolas tarnavo grafo rūmuose. Bet tai buvo seniai, prieš pirmąjį pasaulinį karą. Ką Mykolas ten dirbo, niekas nežinojo. Jis pats buvo mažai kalbus, sėdėdavo vienas, buvo užsidaręs savyje. Jeigu užeidavo labai gera nuotaika, tai truputį paplepėdavo. Papasakodavo apie grafų gyvenimą.

Man būdavo labai įdomu išgirsti Mykolo pasakojimus. Ištempęs ausis klausydavausi jo pasakojimų.

Mykolas mane savotiškai mylėjo. Aš tuo didžiavaus. Jis kviesdavo mane mesti tinklus ežere, vaišindavo išsirpusiais juodaisiais serbentais. Kartais pavaišindavo balta ir saldžia mėsa, ponų valgiu, kaip jis pats sakydavo. Tik daug vėliau aš sužinojau, kad tas ponų valgis buvo žaliųjų varlių mėsa.

Mykolas nemėgo, kad jį klausinėtų, kad trauktų iš jo žodžius. Aš palengva pradėjau jį suprasti. Galbūt už tai jis mane ir pamilo. Retkarčiais prasitardavo, kad mano būdas labai panašus į jo vaikystės būdą. Nors metų skaičius tarp mudviejų buvo labai didelis, bet mudviejų draugystė buvo gana stipri.

Išaušo gražus pavasaris. Aš baigiau septintąją gimnazijos klasę. Mūsų gimnazijoje buvo įvesta savotiška, bet gana graži tradicija. Septintokai, užbaigę savo mokslo metus, persirengdavo civiliniais drabužiais. Vieną dieną ateidavo jie be gimnazistiškų uniformų. Ta diena buvo pavadinta "šlipsininkų" šventė. Ji atžymėjo, kad nuo tos dienos vyresniškumo laipsnis priklauso septintajai klasei, nes aštuntokai yra paleidžiami laikyti abiturientų egzaminus. Labai sunku buvo susimedžioti civilinius drabužius. Sau kostiumą gavau pas gimnazijos direktorių, o gimnazijos kapelionas paskolino kietą skrybėlę.

Vargais negalais pasirišau kaklaraištį. Ilgai stovėjau prieš veidrodį, šukavau savo šviesius plaukus, sukinėjau į visas puses. Civiliniai drabužiai buvo truputį platoki.

- Jonai, - išgirdau Mykolo balsą.

Aš atsigrėžiau. Mykolas šypsojosi pasirėmęs ant palangės.

- Kodėl puošies? - iš lėto paklausė Mykolas.

- Pas mus, dėde, šiandien didelė šventė. Mes gimnazijoje likome vyresnieji. Šiandien "šlipsininkų" šventė.

Mykolas palingavo savo nubalusią galvą ir paklausė:

- Ar ilgai užtruks šventė?

- Neilgai, po pietų būsime laisvi, - lyg suprasdamas Mykolo mintį, atsakiau.

- Kada būsi laisvas, ateik pas mane, - pratarė Mykolas ir retais žingsniais nuėjo takeliu pro sodo pakraštį.

Aš palydėjau jį akimis. Tai buvo pirmas ir paskutinis kartas, kada jis atėjo pas mane, prie mano lango. Aš visuomet stengdavausi jį pagauti, o šiandien jis mane pagavo.

Gimnazijos kieme margavo visokių spalvų drabužiai. Taip buvo juokingi visų apsirengimai - didelis skirtumas nuo bendros uniformos. Nuotaika buvo labai gera. Mes jautėmės tokie dideli ir tokie galingi. Mūsų mokytojai šypsojosi iš mūsų, iš mūsų civilinių drabužių. Direktorius ir mokytojai mus sveikino.

Direktorius, labai malonaus būdo žmogus, geras auklėtojas, nedaręs jokių skirtumų tarp auklėtinių, prашneko į mus:

- Jūs likote vyresnieji šitoje gimnazijoje. Šitoji šventė teprima na jums ir pareigą. Būkite jaunesniesiems savo draugams pavyzdys. Taisykite jų klaidas. Jūs baigsite savo laimingąjį amžių, kitais metais išsiskirstysite. Šitoji šeima, kurioje jūs išbuvote aštuonerius metus, subyrės. Jūs susidursite su nauja aplinka, su naujais žmonėmis. Vieni tęsite mokslą universitetuose, o kiti liksite namuose. Bet, kur jūs bebūsite, žinokite, kad daug didesnė atsakomybė užguls jūsų pečius. Mes padėjome jums pagrindus, o patį pastatą pastatysite jūs. Mes atlikome savo pareigą, neapvilkite mūsų ir nepadarykite mums gėdos.

Direktorius baigė kalbėti. Mes jam plojome. Iš mokinių taip pat buvo kalbų. Jie padėkojo direktoriui ir mokytojams už auklėjimą, rūpestį. Prižadėjo jiems, kad išėję į gyvenimą, jie bus geri ir nebus našta visuomenei.

Pasibaigė oficialioji programos dalis. Vakare vėl žadėjo visi susirinkti ir užbaigti dienos šventę šokiais, žaidimais ir vaikiškais išdykavimais.

Aš skubėjau į namus. Man rūpėjo Mykolas. Aš jokių būdų negalėjau suprasti, koks reikalas vertė jį ateiti pas mane.

Nepajutau, kaip atsiradau savo kambaryje. Numečiau neįprastus šventės drabužius ant lovos, užsivilkau gimnazistišką uniformą. Tokia miela ir daili buvo ta uniforma ir taip tiko prie mano šviesių plaukų.

Astravo dvaro rūmai, kadaise buvusi graf. Tiškevičių buveinė.

Senelį Mykolą radau kieme. Jis sėdėjo ant trobelės slenksčio ir rūkė. Pamatęs mane, jis nusišypsojo.

- Greitai baigėte, - prašneko Mykolas ir, pasitraukęs į dešinę pusę, leido man prie jo atsisėsti.

- Dabar buvo tik kalbos, o vakare turėsime linksmesnę dalį, - paaiškinau aš jam.

Mykolas pažiūrėjo į mane. Jo rankos drebėjo, o veidas buvo išbalęs.

- Ar norėtum su manim važiuoti į dvaro rūmus? - paklausė Mykolas.

- Mielu noru, - atsakiau.

Savo kalboje Mykolas užsiminė, kad šita diena jam labai brangi ir niekuomet neišnyks iš jo atminties. Aš nedrįsau jo klausti kodėl jam ši diena tokia brangi.

Oras buvo labai gražus. Dangus mėlynas, jokio debesėlio. Abu atsikėlėme nuo slenksčio. Aš paėmiau irklus ir norėjau paimti tinklus, kurie buvo padžiauti už namo tvoros.

- Ne, Joneli, šiandien palikime tinklus ramybėje.

Nuėjome prie upės. Ten stovėjo daug laivelių. Mykolo laivelis buvo gražiausias. Švarus. Naujai užtepti dažai blizgėjo prieš saulę. Ant laivelio šono buvo gražus užrašas "Baltoji Lelija".

Mykolas liepė lipti į laivelį. Jis atrakino laivelį nuo pririšto stulpo ir nustūmė nuo kranto. Aš irklavau, o jis atsisėdo užpakaliname laivelio gale. Pasiūliau "Regatos" papirosą. Mykolas paėmė. Abu užsirūkėme. Laivelis plūduriavo tarp žolių, nes vanduo buvo nusekęs, ilgai neturėjome lietaus.

Sudėjau irklus ir pradėjome plaukti.

- Neskubėk, Joneli, - draudė mane Mykolas. - Laiko turime. Aš šiandien noriu šį tą papasakoti iš savo gyvenimo praeities... Aš noriu daug kalbėti... Mane pajuokia kaimynai... Sako, kad aš užsidaręs ir nebendrauju su žmonėmis, nes esu raganius... Visokių priekaištų man atranda... Nudvesia kieno karvė, tai jie kaltina mane... Sako, kad mano akys yra užkerėjusios tą gyvulį...

Senelis palingavo galvą. Jo veide atsirado daugiau raukšlių. Iš upės įvažiavome į ežerą.

- Neimk, dėde, per daug į galvą. Bendrai apie jus taip blogai negalvoja. Galbūt tik prikiša jūsų tylią vienatvę, vengimą žmonių, - padrąsinau aš, matydamas, kad jis truputį suabejojo tęsti savo pasakojimą.

- Čia tai jų teisybė, - pasikeitė vėl Mykolo veidas. - Jau seniai aš vengiu žmonių... Jau seniai aš gyvenu tokį vienuolišką gyvenimą... Galbūt greit važiuosiu į amžinuosius namus... Gal greit teks palikti šitą ašarų pakalnę, kurioje išgyvenau gana ilgą laiką.

- Dar tvirtas esi, dėde, dar ilgai gyvensi, - pertraukiau aš, norėdamas padrąsinti jį ir pakelti ūpą toliau tęsti pasakojimą.

Anksčiau toks kalbos pertraukimas seneliui Mykolui netikdavo. Bet šiandien aš jaučiau, kad į mano išsišokimus jis nereaguoja.

Mykolas nusišypsojo.

- Senatvė palenkia taip pat ir tvirtus pečius, - pridėjo. - Šiandien, vaikščiodamas po sodą, nutariau aplankyti tave, Joneli... Kada tu stovėjai prieš veidrodi, pakeitęs uniformą į naują civilinį apsirengimą, man pasivaideno tolimesnis praeitis... Man prieš akis atsistojo toji atmintina diena, kada aš turėjau atsisveikinti su vienu mylimu žmogumi, kuris paliko mano širdyje skausmą... Tas skausmas pasikartoja ir šiandien, nors daug metų prabėgo... Sto-

vėdamas prie tavo lango, aš vietoje tavęs, Joneli, įsivaizdavau save... aną pavasarių... Aš būdavau toks pat vienišas kaip tu... Dažnai vienas važinėdavau po ežerą... Aš su tavim esu atviras todėl, kad tavo charakteris labai panašus į manąjį. Aš jaučiu, kad tu mane suprasi ir nepasijuoksi iš manęs senio. Iki šiol savyje nešiojau tą paslaptį, bet dabar aš noriu pasidalinti ja su tavimi. Aš nenoriu nusinešti tos paslapties, kaip daro kiti... Mat išpasakotas skausmas padalinamas į dvi dalis... Anksčiau negalėjau suprasti savęs, bet vėliau negalėjau surasti patikimo žmogaus... Nenorėjau susilaukti dar daugiau šmeižtų... Šiandien aš tau pasakysiu... Žinau, kad tos paslapties neišnešiosi po pakiemius...

- Ne, dėde, manim gali pasitikėti, - nors pats nuraudau tai pasakęs.

- Žinau aš tave... Nors tu dar jaunas, visas gyvenimas stovi prieš tavo akis, bet tu man visuomet būdavai meilus. Aš prisimenu tavo gimimą. Tu buvai toks silpnutis. Sunki liga sukaustė tavo silpną kūnelį. Daktarai sakė, kad tu greit mirsi, bet tu pasveikai. Aš puikiai atsimenu tavo kūdikystės ir vaikystės metus. Tu buvai labai jautrus. Kitoks negu kiti apylinkės vaikai. Aš atsimenu, kada tu, nors ir svetimam, nuskriaustam būdavai visuomet jautrus ir padėdavai.

- Mane taip mokė tėveliai, - prisiminiau tėvus.

- Aš žinau, bet ne visi paklauso...

Aš jam negalėjau atsakyti. Mano veidas paraudonavo.

- Iš mažens, iš mažų dalykų susikristalيزuoja charakteris.

- Galbūt, - nusileidau.

- Aš šiandien tau papasakosiu, kokia buvo mano jaunystė... Buvau vienturtis sūnus, bet mano tėvai buvo labai neturtingi. Tėvą labai retai matydavau namuose. Dažnai važinėdavo biznio reikalais į Rygą: veždavo linus, grūdus, obuolius. Labai mažai jis uždirbdavo. Smarkiai gerdavo. Didesnę dalį uždarbio pravarydavo pro butelį. Į namus parveždavo tik trupinius. Mano vargai sukosi motinos prieglobstyje. Ji buvo gera, bet truputį per staigi. Kada būdavo reikalas - visai nebardavo, bet dar pagirdavo, o už mažą prasikaltimą - nupešdavo ausis. Mes labai gerai sugyvenome. Laikydavome bendrą frontą prieš tėvą, skaitydavome jo parvežtus grašius... Taip slinko dienos. Skaityti išmokau pas parapijos vargonininką, o rašyti išmokė klebono šeimininkė. Su visais gerai sugyvenau, bet vengiau glaudžios draugystės. Aš pamačiau, kad dalis mano pažįstamų buvo geri tik akyse, o už akių pajuokdavo, apjuodindavo. Man įgriso tokie veidmainiavimai. Aš pradėjau pamilti vienatvę... Pasiimdavau laivelį ir išvažiuodavau. Žuvaudavau po upelio pakraščius, nes tuo laiku dar nebuvo šito ežero. Šiandien kur banguoja ežero vandenys, buvo miesto ūkininkų ganyklos, o už

tų ganyklų stovėjo grafų rūmai. Dažnai aš nuslinkdavau į dvaro parką. Pažvelgdavau į tuos dvaro rūmus. Žiemą ten gyvenimas apmirdavo, bet vasarą, kada grafai su savo svečiais sugriūždavo iš Prancūzijos, gyvenimas virdavo kaip katilė.

Savo svajonėse sudarinėjau planus patekti į dvaro rūmus. Nežinau, ką būčiau paaukojęs tokiam žmogui, kuris būtų man padėjęs įsikurti tame dvare...

Ežero paviršius atrodė kaip stiklinis. Tik laivėlio pirmagalio sutrupindavo tą paviršių, palikdamas mažas bangeles. Iš vieno šono matėsi didžioji sala, kurioje bėgiojo vaikai, palikę miestelio triukšmą, o iš kitos pusės buvo apleista "Kaziuko Pakaruoklio" sala. Į kurią užklysdavo žmonės tik rudenį pasiskinti skanių ir pribrendusių riešutų.

- Bet likimas buvo man palankus, - tęsė toliau Mykolas. - Mano dėdė, motinos brolis, gyveno Rygoje. Aš jo nepažinau, nes jis nė karto neaplankė mūsų. Vieną kartą aš nuvažiavau su tėvu į Rygą. Aplankiau dėdę. Dėdė buvo labai gerai išsikūręs. Turėjo mažą dirbtuvėlę. Buvo "rimorius" - taisė senus ir siuvo naujus arkliams pakinktus. Išsikalbėjome. Aš patikau dėdei. Jis paprašė mano tėvo, kad paliktų mane pas jį, nes jis turįs labai daug darbo. Tėvas sutiko palikti mane Rygoje pas dėdę...

Ir taip palikau aš savo namus. Neteko net atsisveikinti su motina. Menką turtelį, kurį buvau palikęs namuose, atvežė tėvas. Dėdė buvo geras amatininkas, mokėjo darbą, turėjo daug užsakymų, bet buvo labai šykštus. Skriaudė darbininkus, kurie pas jį dirbdavo, buvo priekabus. Nors uždirbdavo nemažai, bet jo namuose nesimatė prabangos. Kada ateidavo šventės, buvo daug barnių su žmona. Ji norėdavo nusipirkti ką nors geresnio, o dėdė piestu šokdavo: keikdavo žmoną, aprėkdavo darbininkus. Iš pradžių dirbau tik už valgių, nes buvau tik mokinys. Retkarčiais primesdavo pusrublį. Mokiniu būdamas tenkinaus. Kada pramokau amato, pradėjau pykti ant dėdės. Prašiau daugiau pinigų, bet dėdė nesutiko - išnaudojo mane. Kentėjau, bet kančia turi taip pat savo ribas. Buvau jaunas, norėjau pasipuošti ir gyventi kaip kiti turtingieji amatininkai, kurių labai daug buvo Rygoje, pramonės centre. Vieną vakarą sėdėjau vienas dėdės namuose. Dėdė su teta buvo išėję pas kaimynus. Tą vakarą atsilankė dėdės pažįstamas, tokio pat amato žmogus kaip ir dėdė. Daug kartų aš jį matydavau dėdės namuose, bet vienam neteko su juo išsišnekėti. Paklausinėjo apie darbą, apie užmokestį. Labai jis nustebė, kad dėdė man nemoka, o tik iš malonės primeta kokį pusrublį. Pakvietė jis mane dirbti savo dirbtuvėje. Aš nežinojau ką daryti. Nepasitaręs su dėde, aš bijojau priimti jo pasiūlymą. Jis prižadėjo didelį užmokestį. Tą patį vakarą aš pasakiau dėdei, kad jis duotų man nuolatinį atlyginimą, o ne tik nu-

graužtą kaulą kaip alkanam šuneliui. Dėdė užpyko. Prižadėjo mokėti, bet jo pasiūlytoji suma nesiekė net trečdaliao jo pažįstamo paskirtos sumos. Palikau aš dėdę ir pradėjau dirbti naujoje dirbtuvėje, pas dėdės pažįstamą. Gyvenimo ir darbo sąlygos pasikeitė. Naujas darbdavys nerėkė ant darbininkų. Netrukus aš pasidariau darbovietėje savininko dešinioji ranka. Mano uždarbis dar padvigubėjo. Kartą net pasiūlė atostogų. Žadėjo ir už jas apmokėti. Išsirengiau į kelionę aplankyti tėvus. Motina buvo visai susenusi, tėvas dar laikėsi, bet nebegalėjo nuvažiuoti į Rygą. Laikė miestelyje mažą krautuvėlę, bet iš tos krautuvėlės pilnas buvo toks menkutis, kad, kaip jis pats sakydavo, vargiai užsidirbsiąs grabui nusipirkti. Grįžęs atostogų, aš išvaikščiojau visas tas vietas, kurias jaunystėje buvau pamėgęs. Aplankiau dvaro parką. Buvo vasara. Dvaro rūmuose girdėjosi muzika, dainos. Taip norėjau peržengti rūmų slenkstį, bet baimės jausmas sukaustė mane. Atsimenu kaip šiandien, atsisėdau ant žolės. Bitelės skraidė po orą, dirbo, rinko medų. Saulė kepino, dvaro parke čiulbėjo paukšteliai. Aš svajojau...

Stiprios rankos supurtė mane. Staiga atsisukau ir pamačiau parko sargą. Jis ant manęs rėkė. Sakė, kad parke yra draudžiama vaikščioti. Žadėjo paleisti piktus šunis, kad pamokytų neklaūžadas. Aš teisinaus. Melavau, sakiau, kad nežinojau, kad atvažiavau aplankyti savo senų tėvų, iš Rygos. Sargas atsileido, pradėjo klausinėti apie Rygą, pasisakė, kad jis gimęs Rygoje. Pasipasakojau apie savo išminktą amatą Rygoje. Pasirodė, kad dvarui buvo reikalingas "rimorius" - pakinktų taisytojas, nes senasis jau nepajėgė sutvarkyti. Dvaro sargas liepė prisistatyti man dvaro darbų prižiūrėtojui. Žadėjo ir pats pasikalbėti su prižiūrėtoju...

- Koks supuolimas, - neiškenčiau neprataręs.

- Taigi, - atsiduso senukas.

Laivelis jau buvo įvažiavęs į "Mirties Baseiną". Aš atleidau irklus. Įtempiau ausis, kad galėčiau viską išgirsti, nes kartais senelio balsas būdavo toks silpnas. Matyt, jis bijojo smarkaus susijaudinimo. Bijoj, kad neišgirstų kokia pašalinė ausis.

- Nuo to laiko prasidėjo mano tikrasis gyvenimas, - tęsė senukas. - Aš pats nejutau, kaip greit parskubėjau į namus. Papasakojau savo tėvams. Visi kartu džiaugėmės. Patekti į dvarą buvo labai sunku, čia laimė man nukrito kaip iš dangaus. Dvare buvo labai gerai apmokama. Grafai į dvaro išlaidas mažai kišo savo nosį. Neapsirikau. Rytojaus rytą gavau šaukimą prisistatyti į dvarą. Išsipuošiau kaip į didžiausią šventę, nors mane kvietė ne puotai, bet dirbti. Dvare visos priėmimo ceremonijos buvo greitai atliktos. Matyti, parko sargo žodis buvo labai svarus. Man uždėtos pareigos buvo nemenkos ir atlyginimas buvo gana aukštas, didesnis už Rygoje gautą atlyginimą. Patekau į vidutinių tarnautojų tarpą. Man

buvo paskirti du nuolatiniai darbininkai, o reikalui esant prižadėjo ir daugiau duoti. Žodžiu, aš iškėliau koją į grafų dvarą. Man viskas buvo svetima, bet širdžiai taip miela. Dabar aš jau turėjau pilną teisę vaikščioti parko takeliais. Apie dvaro rūmus žiopsoti dar negalėjau. Buvo daug taisyklių. . .

Tie patys Astravo rūmai šandie, bet jau restauruoti.

Buvo nustatyta, kas galima daryti, o kas draudžiama. Kada ponai grafai ir jų svečiai iš dvaro pranykdavo, tada jau tarnautojų teisės buvo platesnės. Tada ir žemesnieji užimdavo aukštesnes kėdes, neretai pavaizduodami didelius ponus. Iš pradžių buvo gana sunku priprasti prie tvarkos, nes senesnieji tarnai visaip mus apgaudinėdavo, bet palengva gyvenimas įėjo į normalias vėžes. Darbų prižiūrėtojas, grafo patikėtinis, iš aukštesniojo luomo kilęs, greit pastebėjo mano sąžiningumą ir stropumą. Aš stengdavaus atlikti visus darbus, nereikėjo manęs raginti. Tokia jau mano prigimtis. Bijojau gauti "vilko" bilietą, kuris buvo labai praktikuojamas duoti jaunesniesiems tarnams, kurie nepataikaudavo grafo patikėtiniam, nes pats grafas buvo neprieinamas. Ir taip aš išstarnavau tame dvare dvejus metus. Įvairių nuotykių, skaudžių pergyvenimų ir džiaugsmo aš patyriau tuose dvaro rūmuose. Aš nežinau, ar dar buvo Lietuvoje toks kampelis, kurio savininkai mokėdavo taip gražiai praleisti tą trumpą žmogaus gyvenimo laikotarpį, kaip čia, šituose gražiuose grafų rūmuose. Ir ko ten nebūdavo, kiekviena diena atnešdavo vis naują gyvenimą. Palengva ir aš išitraukiau į tą gyvenimo sūkurį. Neužmiršdavau ir savo tėvų, padėjau jiems susitvarkyti. Karts nuo karto ateidavau pas juos, atnešdavau jiems dovanų, nupirkdavau skaniau pavalgyti. Bet neilgai jie džiaugėsi ta gerove: pirma tėvas, o paskui jį, tais pačiais metais ir motina nu-

ėjo į amžinybę. Gražiai abu palaidojau. Likau aš vienas. Tėviškės namus, sodą ir daržą išnuomojau miesto žydeliui. Likau pasaulyje vienas, svetimas tarp svetimų. Pats pasidariau savo likimo kalvis. Dvare labai sekėsi. Daug pinigų uždirbdavau. Išleisti nebuvo kur. Gražiai apsirengdavau. Dvaro tarnaitės sukosi aplink mane, bet aš visoms likau abejingas. Aš troškau ir svajojau sukurti aukštesnį gyvenimą. Retkarčiais aš nueidavau pėsčias toli už dvaro parko, o kartais pasibalnodavau arabų veislės kumelę. Iš pradžių ji buvo tarytum laukinė, bet priprato, nesitraukdavo nuo manęs, net arkli-dėje sužvengdavo, mane pamačiusi. Nunešdavau jai cukraus, lėpinau...

Mykolas nutilo. Nulenkė vieną vandens leliją.

- Atsimenu, kada nebuvo šito ežero. Arti šitos vietos, - parodė ranka Mykolas, - subėga dvi upės. Senis grafas sumanė užtvėnkinti ežerą. Kur dabar ežeras, seniau buvo miestelio ūkininkų pievos. Atsimenu tas pievas. Atsimenu ir takelius, kuriais jaunystėje traukdavau į dvaro rūmus. Ten, kur dabar malūnas, grafas pastatė tą užtvanką. Jis pavaišino miestelio ūkininkus ir tik prašė jų, kad jam leistų uždaryti užtvanką, bet jis nieko neminėjo apie būsimą ežerą. Ūkininkai iš pradžių nesuprato grafo planų. Grafas, juos sukviėęs, davė pasirašyti. Visi pasirašė. Už savaitės buvo ežero atidarymo iškilmės. Suvažiavo labai daug svečių. Jaunesnysis grafo sūnus Andrius pasakė, kad jis perplauksiąs tą naujai užtvėnkėtą ežerą. Ėjo lažybos. Didelė pinigų suma buvo surinkta. Mat, vieni dėjo pinigus už Andrių, o kiti prieš. Kada vanduo pakilo ir užtvėnkė visas pievas, Andrius pradėjo plaukti. Laiveliai sekė paskui Andrių, kuris lengvai nardė išilgai ežero. Aš taip pat sėdėjau viename laivelyje, irklavau. Koks buvo didelis džiaugsmas, kada Andrius išlipo kitoje pusėje ežero. Tik vieni miestelio ūkininkai nesidžiaugė. Pamatę savo aptvindytas pievas, keikė grafą, bėgo pas advokatą. Kėlė grafui bylą. Bet buvo tokie laikai, grafai visurlaimėjo. Prabėgo daug metų. Išaugo kita karta. Užmiršo pievas, gaivinosi vasaros metu švariame ežero vandenyje...

Mykolas man parodė, kurioje vietoje išlipo Andrius.

- Grafas turėjo du sūnus. Jaunesnysis Andrius buvo paprastas ir labai nuoširdus. Jis nesilaikė dvaro taisyklių. Jis draugaudavo ir su žemesniojo luomo žmonėmis, nors senasis grafas, o ypatin-gai grafienė dažnai jį bardavo ir prikaišiodavo, kad jis žeminąs savo grafo vardą, bet jis nepaisydavo. Ateidavo jis pas mane. Mes buvome vienmečiai. Jis buvo labai gražus ir labai geros širdies. Gražių dovanų jis man atveždavo iš užsienio. Tą vakarą, kada Andrius perplaukė ežerą, buvo suruoštos didelės vaišės. Visi sveikino Andrių, bet jis nesidžiaugė. Jis mylėjo mergaitę, ji žadėjo atvažiuoti, bet jis negalėjo jos paimti, nes ji buvo žemesnio luomo, ne-

tiko prie garbingų svečių. Saulei leidžiantis jis atbėgo pas mane. "Žinai ką, Mykolai, šiandien atvažiuoja mano mylimoji. Nueik pas arklininką, pasikinkyk arklius ir atvežk ją. Patalpink ją į mano svečių kambarėlį. Čia laiškas, paduok jai", pasakė ir vėl pranyko. Tokių paslapčių dvare buvo labai daug. Mokėjau aš išlaikyti paslaptis. Aš iš miestelio atvežiau Andriaus mylimąją, bet jis neilgai džiaugėsi su ja. Grafai turėjo palikti dvarą ir išvažiuoti į Prancūziją. Su jais kartu turėjo išvažiuoti ir Andrius. Andrius žadėjo greit sugrižti. Paliko globoti ją man. Jos vardas buvo Marta. Šitą paslaptį be manęs žinojo tarnaitė Marcelė ir rūmų prižiūrėtojas. Marta, likusi viena, vaikščiodavo po dvaro parką, sėdėdavo ant prieplaukos kranto. Kažką rašydavo. Aš ją stebėdavau tik iš tolo. Ji buvo vokiečių kilmės, bet su manim kalbėdavo tik prancūziškai. Prancūzų kalbą aš buvau pramokęs gana gerai ir neturėjau jokio vargo su ja susišnekėti. Rytais per tarnaitę Marcelę nusiųsdavau jai gėlių. Praėjo dvi savaitės, o Andrius negrižo. Atėjo ir žiema. Tokia šalta ir gili, bet Andrius nesirodė. Gaudavo ji iš jo laiškų ir dovanų, bet tie laiškai ateidavo vis rečiau ir rečiau. Marta susirgo. Geriausias dvaro gydytojas buvo Prancūzijoje. Aš važiavau į miestą, atvežiau kitą daktarą, kuris retkarčiais pavaduodavo išvažiavusį. Martos kambaryje pradėjau dažniau užeidinėti. Aš atnešdavau jai vaistų, vaisių... Ji su manim pasidarė tokia nuoširdi ir atvira. Išpasakojo savo gyvenimą. Buvo kilusi iš smulkių dvarininkų, vienturtė duktė. Pasisakė, kaip ji susitikusi Andrių, jį pamilusi. Daug gražių valandų aš praleisdavau su ja. Žiemos keliais, apvilkęs šiltais kailiniais, išveždavau pasivažinėti. Išvežiodavau po plačiasias apylinkes. Aš buvau senas tarnautojas, Andriaus patikėtinis ir niekas man negalėjo prikišti. Jeigu būtų sužinojęs senasis grafas, kad aš globoju jaunojo grafo meilužę, gal būtų buvę ir blogai. Bet dideliuose dvaruose toks gyvenimas buvo priimtas. Buvo gandų, kad grafienė pati mėgo nuotykius. Ir senasis grafas buvo taip pat ne iš šventųjų. O mes, tokie paprasti dvaro tarnai, mokėdavome tas paslaptis neišplepėti. Buvome smalsūs ir norėjome viską matyti, viską užuosti. Tarpusavyje mėgdavome paplepėti, perleisti per liežuvį vieni kitus, bet prieš ponus laikėmės bendro fronto. Oi, mes mokėjome "blizginti" tuos grafų rūmus...

Jaučiau, kad senelis Mykolas labai pergyveno, bet, matyt, jis norėjo išpasakoti viską, nieko nepraleisti.

- Grižo ir Andrius, - tęsė toliau Mykolas. - Grižo vienas, toks susirūpinęs ir neramus. Jis man davė pinigų už mano rūpestį ir Martos priežiūrą. Aš nenorėjau imti, bet jis pametė ant mano kambarėlio lango, ir aš nedrįsau jam sugrąžinti, nes jis buvo ponas, o aš tik patikimas pono bernas. Tik viena tada aš jaučiau Andriui - neapykantą. Jis atplėšė nuo manęs gyvenimo laimę. Jis pats

ja nepasinaudojo, bet pastūmė iš kelio kaip nereikalingą balastą, kaip šluotą į kampą. Andrius išsivežė Martą. Ji su manim atsisveikino labai nuoširdžiai, viena, be liudininkų. Jos švelnutė ranka sudrebėjo mano sugrubusioje rankoje. Jos akyse pasirodė ašaros. Tada aš nesupratau, kodėl ji verkė ir jaudinosi. Juk grįžo jos Andrius, jos išsvajotasis ir pamiltasis, ilgai lauktas, mylimas. Jos mintys turėjo suktis apie jį, nes aš buvau tik apmokamas grafų tarnas, pildęs pono įsakymus. Gal ji jautė, kad aš ją myliu...

Mykolas išsiėmė geltoną suglamžytą popierėlį. Atvyniojo. Pasakė, kad tai Martos laiškas. Jis mintinai žinojo, kas buvo ten parašyta, Marta paliko laiškeliį Marcelei ir prašė, kad perduotų jam. Laiškas buvo rašytas prancūzų kalba. Gimnazijoje mokiaus prancūzų kalbos, bet viso turinio nesupratau, Mykolas man padėjo. Ten buvo parašyta:

"Mielas Mykolai,

Tu pasilieki dar dvare. o aš jau išvažiuoju. Aš jaučiu, kad niekuomet nebegrišiu į šį dvarą. Andrių myliu, bet nežinau, ar jis mane tebemyli...

Mielas Mykolai, aš esu labai dėkinga Tau už visą rūpestį ir už suteiktas malonias valandas, beslaugant mane ligos metu. Tu buvai toks geras... Tu sutrumpinai mano laukimo valandas. Būk laimingas, Mykolai, pilno džiaugsmo Tavo gyvenime linki Tau,

Marta".

Mykolas vėl sulankstė laišką. Švelniai įsidėjo į švarko kišenę.

- Taigi, mielas Joneli, - tęsė toliau Mykolas. - Daug vandens nubėgo pro užtvanką. Dvaro rūmai jau paseno, kaip ir aš, jų tarnas. Bet tą laišką aš nešioju su savais dokumentais, kaip relikviją. Tas laiškas man pasidarė dar meilesnis, kada sužinojau, jog ji nutraukė savo nelaimingo gyvenimo siūlą, paėmusi nuodų taurę. Nuvarginta, apvilta, nepažinusi gyvenimo, užmerkė akis, o aš likau gyventi... Aš buvau toli nuo jos. Šiandien suėjo lygiai penkiasdešimt metų nuo to laiko, kada ji paliko šį pasaulį, todėl ši diena man tokia brangi. Gal kitų metinių aš nesulauksiu, todėl noriu dar kartą aplankyti tą vietą, tą kambarėlį, kuriame ji gulėjo sirgdama...

Abu nutilome. Mykolas, sujaudintas senovės pergyvenimų, žiūrėjo į mėlyną dangų. Aš buvau taip pat sukrėstas, išgirdęs senelio paslaptį, bet nesumečiau, ką man daryti: ar išreikšti jam užuojautą, ar tylėti ir klausyti. Mykolas ašarotomis akimis pažvelgė į mane ir paragino smarkiau irkluoti.

- Aš tau parodysiu tą kambarėlį, - truputį lyg atsigavęs, pratarė Mykolas. - Aksomu... mėlynu aksomu aš išpuošiau jos kambarėlio sienas. Mat, jai patiko mėlyna spalva. Ji sakydavo, kad ta spalva primena dangų, ir ji norėtų būti angeliukas ir sėdėti dangaus skliaute. Vėliau dailininkas nutapė ir angeliuką kambarėlio lubose,

bet jai neteko pamatyti to paveikslo. Angeliuko veidas buvo labai panašus į Martos nekaltą veidelį...

Aš paspaudžiau smarkiau irklus. Aplenkę prieplauką, įvažiavome į iškyšulį, kuri buvo išskalavusios ežero bangos. Laivelį pririšome prie medžio ir išlipome į dvaro parką. Niekas to dvaro parko nebesaugojo kaip senovės laikais. Galėjai laisvai įeiti ir nevaržomas landžioti po visus pakampus. Nebebuvo dvaro prižiūrėtojų. Visi jie jau buvo sugulę po velėna. Iš tarnų buvo likęs tik Mykolas, ištikimas grafų tarnas. Jis dar šventai saugojo tą kambarėlį, kuri buvo išmušęs mėlynu aksomu...

Priėjome prie rūmų. Sulindome abu pro langą, nes durys buvo užkaltos. Palipome laiptais iki antrojo aukšto. Mykolas išsiėmė kambario raktą. Įėjome į kambario vidų. Tai buvo Martos kambarėlis. Kvepėjo pelėsiais. Jis aprodė viską. Rankomis glostė sienas. Kažką pradėjo murmėti. Aš nesupratau jo žodžių. Pamojo man ranka ir parodė lubose besišypsantį angeliuką:

- Jos veidas buvo lygiai toks pat, kaip to, kuris aukštai įamžintas.

Aš ilgai žiūrėjau. Mano vaizduotėje atsistojo tikroji Marta. Mykolo Marta, ilgus metus užslėpta meilė. Mes išėjome iš to kambarėlio. Mykolas vėl užrakino duris.

- Aš dažnai čia atvažiuoju. Ilgas valandas prasėdžiu. Kada užmerkiu akis, kaip gyvi atsistoja tie laikai, prieš šešiasdešimt metų pajusta laimė, gyvenimo džiaugsmas... Čia aš atsigaivinu. Sienos aksomas kalba man tik vienam suprantama kalba. Angeliukas šypsosi tik man vienam. Aš pajuntu vėl jaunystės džiaugsmą. Dažnai kartoju tuos posakius, kurie buvo vartojami dar anais laikais.

Mes priėjome prie laivelio. Senelis dar ilgai nenuleido akių nuo kaštanų alėjos, už kurių slėpėsi saulėje blizgantis langas.

- Aš atėjau į šį dvarą jaunas, pilnas energijos, gyvenimo džiaugsmo, o išėjau nuvargęs, prislėgtas gyvenimo naštos. Dabar galbūt supranti, mielas Joneli, kodėl aš negalėjau pritapti prie žmonių, prie bendros aplinkos. Aš nesupratau jų gyvenimo, o jie nesuprato mano gyvenimo. Kartu su dvaro rūmais aš pasenau. Jie tokie tylūs, kaip ir aš. Aš tik vienas su tais senais rūmais dar surandu bendrą kalbą, tokią tolimą, bet mielą ir širdžiai malonią...

- Bet, dėde, juk jūs jos nuskriaudėte. Jūs buvote jai geras, - guodžiau senelį. - Ją nuskriaudė Andrius, jaunesnysis grafas.

Senelis susimąstė. Jis, pasikrapėtęs po kišenę, išsiėmė storais viršeliais knygutę.

- Čia yra Martos dienoraštis, - parodė Mykolas. - Šį dienoraštį ji rašė iki paskutinės dienos... Šį dienoraštį aš nupirkau iš Martos dėdės po jos mirties. Jos dienoraščio yra dvi dalys. Antroji dalis liečia ir mane, man ji yra brangiausia. Pirmoje dalyje Marta

rašo apie gimnazijos laikus, džiaugsmingą jaunystę, o antroje dalyje atsispindi jos gyvenimo tragedija. Antroji dalis yra tokia trumpa, kaip ir pats jos gyvenimas. Ji aprašo Andrių, pradinę meilę, savo nelaime. . .

Mykolas drebančiomis rankomis pradėjo versti dienoraščio puslapius. Paskaitė:

- "Tokios švelnios meilės, tokio pasiaukojimo, kuri man parodė Mykolas, aš iš pradžių neįvertinau. Tik tada, kada aš buvau apkrėsta nepagydoma liga, supratau, kad mano išsvajotasis Andrius ieškojo manyje ne tikrosios meilės. Aš atidaviau jam savo jaunystę, o jis mane atstūmė. Apvilta, aš atsiminiau Mykolą tolimame grafų dvare. Atsiminiau tuos lėtus jo žingsnius, kada jis praeidavo palei mano lovą, priskynęs baltųjų lelijų nuo "Mirties Baseino" ir "Kaziuko Pakaruoklio" salos. Mėlynas aksomas stovi mano akyse, o geraširdiškos Mykolo akys liko man brangiausias prisiminimas, kuri aš pajutau šitoje žemėje. Jeigu aš būčiau buvusi sveika, aš būčiau grįžusi pas jį, pas savo mieląjį Mykolą. Aš tikiu - jis būtų mane priėmęs. Bet dabar, nuvežti save, gyvą lavoną, neturėjau noro ir drąsos. Tegu lieka jis skaistus ir amžinai mielas Mykolas".

Senelis Mykolas užvertė dienoraštį. Iš senelio paskaitytų Martos dienoraščio vietų, susidariau pilną vaizdą. Supratau, kad Marta buvo jį taip pat pamilusi ir, kad Mykolas liko ištikimas jai iki gilios senatvės. Galbūt jo gyvenimas būtų pasikeitęs, jeigu būtų bendravęs su žmonėmis, galbūt jo jaunystės nekurstoma meilė būtų išgaravusi. Bet dabar jis liko suaugęs su tais tyliais dvaro rūmais, su tuo mėlynu aksomu išdekoruotu kambarėliu, kurio lubose šypsojosi jo Marta, amžinai jauna ir nepasikeitusi. . .

- Meilė yra brangakmenis, - pratarė senelis, rišdamas laivelį.
- Man dabar svarbu nunešti tą brangakmenį ten, kur šiandien yra Marta, ir iškeisti jį į amžinąjį gyvenimą. . .

Mes atsisveikinome. Mykolas grįžo į savo namus, o aš į savuosius. Apsirengęs vėl "šlipsininkų" uniforma, nuėjau į gimnaziją. Ten daug šokomė, juokėmės, išliejome jaunystės džiaugsmą, apsvaiginti švelnios tango, valsų ir polkų muzikos.

Grįžau gana vėlai, nes klasės auklėtojas pratęsė pasilinksminimo laiką. Mykolo lange dar švietė žiburėlis. Jis turbūt skaitė Martos dienoraštį ir svajojo apie senovės laikus. kada jam gyvenimo laimė buvo taip arti, o jis negalėjo jos pasiekti. . .

IŠKELIAVĘ AMŽINYBĖN

ONA NEIMANAITĖ-YČIENĖ

Baigiant paruošti spaudai žurnalą, gauta liūdna žinia, kad 1984 m. lapkričio 12 d. mirė ONA NEIMANAITĖ-YČIENĖ, prof. Jono Yčo žmona, sulaukusi 98 metų amžiaus. Velionė gyveno prie savo dukros North Bay, Ontario, Kanada. Palaidota 1984. XI. 17 d. Toronte, Kanada.

Onos Yčienės artimiesiems-dukroms: Birutei, dr. Danutei ir Onai, sūnums-dr. Jonui ir Martynui; broliui kun. Stasiui Neimanui ir seseriai Alisai ir jų šeimoms žurnalo vadovybė reiškia giliausią užuojautą ir kartu liūdi.

Redakcija

ELZBIETA KLYBIENĖ

Po ilgesnio negalavimo 1984 m. spalio 30 d. amžinybėn iškeliavo Elzbieta Kvedaravičiūtė-Klybienė, buv. ilgamečio Biržų miesto burmistro Povilo Klybo žmona. Klybienė buvo gimusi Lietuvoje 1891 m. liepos 20 d. Gyvendama Biržuose aktyviai veikė labdarybėje. Palaidota 1984 m. lapkričio 2 d. Cypress Hills kapinėse New Yorke.

Liko liūdėti sūnus inž. Kostas Klybas su šeima, Vida Klybaitė-Vambutienė su šeima ir kiti artimieji.

"Mūsų Sparnų" redakcinis kolektyvas reiškia jiems nuoširdžią užuojautą.

Redakcija

ANTONINA ERINGYTĖ-NASTOPKIENĖ

Velionė ANTONINA Eringytė-NASTOPKIENĖ, kairėje antroji šalia vyro inž. Viliaus Nastopkos, savo šeimos tarpe.

Gilaus liūdesio slegiamas pranešu giminėms, draugams ir pažįstamiems, kad 1984 m. birželio 12 dieną Baltimorėje (JAV) mirė mano mylima žmona a. a. Antonina Eringytė-Nastopkienė.

Velionė buvo gimusi Lietuvoje, Gustonių kaime, Panevėžio apskrityje. Į JAV atvyko 1949 metais ir apsigyveno Baltimorės mieste. Lietuvoje buvo mokytoja ir sėkmingai veikė su skautais. Tremtyje - Vokietijoje taip pat įsijungė į auklėjimo ir mokymo darbą. Užaugino ir išmokslino dukrą ir sūnų.

Palaidota Dulaney Valley Memorial Gardens Holy Cross Circle kapinėse.

Liūdesy liko vyras Vilius, sūnus Šarūnas, duktė Gražina Pearson, jų šeimos ir kiti giminės.

Vilius Nastopka

MARTYNAS JAŠINSKAS

Martynas Jašinskas su žmona Mare ir dukrele Birute. 1934 m.

1982 m. lapkričio 17 d. Biržų rajono Obelaukių "Vinco Kudirkos" vardo kolūkyje mirė Martynas, Stasio, Jašinskas, sulaukęs 81 metų amžiaus. Palaidotas Kilučių kaimo kapinėse. Ten pat, kur anksčiau mirusi buvo palaidota jo žmona Marė Klybaitė iš Beržinių kaimo. Abu buvo Biržų ev. reformatų parapijos nariai. Martynas kurią laiką buvo tos parapijos seniūnu.

Vykdamas Lietuvoje žemės reformą 1922-1923 m., Martynas Jašinskas, kaip nepriklausomos Lietuvos kovų dalyvis, gavo iš skirstomo Šlyžių dvaro 17 ha sklypą, kuriame buvo pavyzdingai įsitaisęs Varniūnų vienkiemis. Antrojo Pasaulinio karo pasėkoje, vykdamas Lietuvoje kolūkių prievartinį steigimą, M. Jašinskas bandė išvengti įjungimo į kolūki, tačiau pokarinė Lietuvos vyriausybė užkrovė jo vienkiemiu tokius didelius mokesčius, kurių savininkas nepa-

jėgdamas mokėti, "savanoriškai" įsijungė į steigiamą kolūki. Tame kolūkyje, išgyvenęs kelioliką metų kaip pensininkas, ir mirė. Jis buvo Mūsų Sparnų bendradarbio Jurgio Jašinsko brolis.

W. ŠERKŠNIS

Pirmas iš kairės yra velionis W. Šerkšnis, šalia jo žmona Vanda ir dukra Linda.

W. Šerkšnis, būdamas 69 metų, mirė 1984 m. spalio 17 d. Gardner, Mass. Širdies smūgis užklupo jį darbovietėje. Skubiai buvo nuvežtas į ligoninę, bet atgaivinti nepavyko.

Velionis gimė ir augo Gardneryje, MA. Buvo vedęs kurt. J. Tunkūno dukterį Vandą. Užaugino ir išmokslino dukrą Lindą. Darbovietėje turėjo vadovaujamą vietą. Buvo darbštus ir tvarkingas.

"Mūsų Sparnai" reiškia nuoširdžią užuojautą velionio žmonai Vandai, jos dukrai ir visiems jų artimiesiems.

Redakcija

AGOTA LENGVINAITĖ

Agota Lengvinaitė, gimusi 1904 m. gruodžio 9 d. Zuikiškėje, Šilalės vals., Tauragės apsk., mirė 1984 m. rugsėjo 3 d. "Motinos Werner" prieglaudoje Reutlingene senatvės ir visokių ligų išvarginta.

Nuo 1916 m. ligi 1922 m. ji lankė pradžios mokyklą Šilalėje ir po to išsimokė verpimo ir audimo amatų. 1941 m. ji su savo broliais ir sesėmis repatriavo į Vokietiją. Iki repatriacijos buvo savaranki ir dirbo nuosavame mažame ūkyje.

Atvykusi su savo broliais Jonu, Adomu ir sesutėmis Marija bei Marta į Vokietiją, dirbo ligi 1942 m. Mecklenburge vienoje pieninėje, Vėliau visus Lengvinus perkėlė į repatriacijos stovyklą Mainfrankene ir ji ligi 1943 m. turėjo dirbti ūkyje. Po to Lengvinus perkėlė į Reutlingen-Gönningeną. Čia gavo darbo savo specialybėje - verpimo ir audimo fabrike, kur išdirbo ligi 1955 m.

Trumpą laiką gyveno pas pusbrolių Simoną Lengviną Horbe am Neckar. Iš čia persikėlė pas sesutę Martą į Bleistätten. Iš ten abi seserys 1964 m. persikėlė į Reutlingen-Gönningeną, kur brolis Adomas nusipirko namą. Paskutiniu laiku jį gyveno ir buvo labai gerai aprūpinta sesers Martos. Dėl silpnų akių turėjo anksti išeiti į rentą (Frührentnerin), Sveikatai smarkiai pablogėjus 1983 m. lapkritį perėjo į "Motinos Werner" prieglaudą Reutlingene. Čia ir mirė, sulaukusi beveik 80 m. amžiaus.

Palaidota 1984 m. rugsėjo 6 d. Gönningeno kapinėse. Laidotuvėse dalyvavo apie 40 žmonių: giminės, kaimynai ir tautiečiai, kilę iš Lietuvos. Ant kapo sudėta daug vainikų ir gėlių. Kun. Fr. Skėrys iš Mannheimo atliko laidojimo apeigas.

Velionė buvo giliai religinga ir susipratusi lietuvių krikščionė. Ji uoliai skaitė "Svečią" ir kitus krikščioniškus laikraščius, leidžiamus išeivijoje. Visuomet lankė lietuviškas pamaldas, kai kunigas Fr. Skėrys jas laikydavo Gönningene. Priklausė Lietuvių Bendruomenės Stuttgarto apylinkei.

Paliko liūdinčius: seserį Martą Nikolajevienę su šeima, brolių Adomą su šeima, brolienę Anelyzę Lengvinienę su šeima bei kitas gimines Vakarų pasaulyje ir Lietuvoje.

Kun. Fr. Skėrys //

ERNSTAS GLOŽAITIS

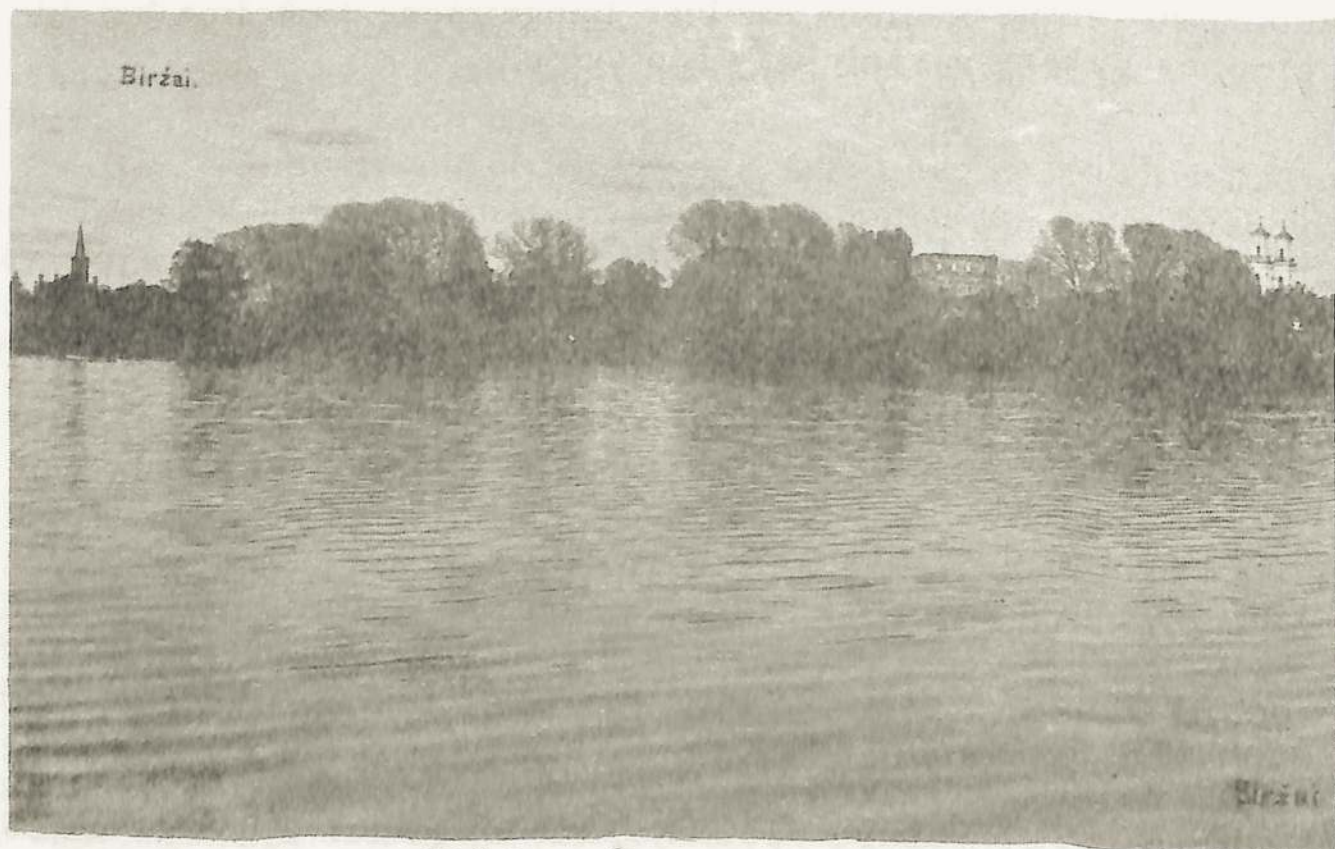
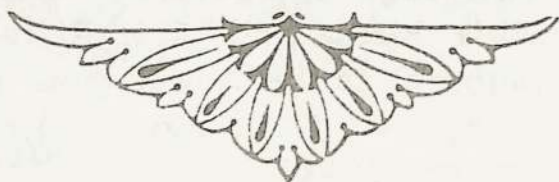
Rugpiūčio 12 d. Wolverhamptone, Anglijoje, širdies negalavimu mirė Ernstas Gložaitis. Mudu rišo virš 50 metų draugystė. Velionis gimė 1909 m. gegužės 31 d. Ašpurvių kaime, Vanagų parapijoje, Klaipėdos apskrityje. Tėvai Martynas ir Katarina Gložaičiai buvo smulkūs ūkininkai. Lankė Poškų pradžios mokyklą. Nuo 1928 ligi 1930 m. tarnavo Klaipėdos pašte. Karinę prievolę atliko nuo 1930 m. rudens ligi 1932 m. pavasario ryšių batalione Kaune. Grįžus iš kariuomenės buvo paskirtas Laugalių pašto agentūros vedėju. Nuo 1939 m. dirbo Kauno centriniame pašte, kur išbuvo iki 1944 m. liepos mėnesio. 1943 metais vedė, bet 1944 metais buvo atskirtas nuo šeimos ir atsidūrė Vakarų Vokietijoje. Kelis metus praleido Merbecko stovykloje, o iš ten pasiekė Angliją.

1944 m. gimė duktė Marytė, kuri kaip gydytoja dirba Lietuvoje. Žmona mirė 1976 m. rugsėjo 30 d. Birštone.

Ernstas buvo tautiniai susipratęs mažlietuvis. Jis buvo aktyvus Pėžaičių jaunųjų draugijos "Eglės" narys, o Anglijoje DBLS Wolverhamptono skyriaus narys. Uoliai rūpinosi lietuvių evangelikų religiniais reikalais ir ilgus metus buvo Lietuvių Ev. Liuteronų Bažnyčios išeivijoje atstovas Anglijoje ir josios Vyr. Bažnytinės Tarybos narys. Rėmė lietuvių evangelišką ir kitą lietuvišką spaudą ir lietuviškas mokslo įstaigas.

Rugpiučio 21 d., St. Marks anglikonų bažnyčioje, Wolverhamptone, dalyvaujant broliui Erikui su dukra iš Vokietijos ir vietos apie 60 lietuvių, kun. A. Putvė atlaikė pamaldas. Prie duobės atsisveikinimo žodžius tarė DBLS Centro valdybos narys E. Šova, Wolverhamptono skyriaus pirm. E. Bertašius ir "Šiluviečių" pirm. G. Kaminskienė, Po laidotuvių visi dalyviai buvo pakviesti į E. Gložaičio namus ponių gražiai paruoštai arbatėlei.

Fr. Šlenteris

Biržai nuo Sirvėnos ežero pusės.

Kun. J. Juozapaičio miške pasiuntinystės pamaldose 1984.VI.24 d. iš d. į k.: kunigai: E. Gerulis, J. Juozapaitis ir A. Trakis. Foto M. Nagio.

PASIUNTINYSTĖS ŠVENTĖ

Praeitą (1984) vasarą per Jonines Čikagos ev. liuteronai surengė pasiuntinystės bendrą lietuvių evan. šventę-iškylą-miško pamaldas. Dalyvavo trys kunigai: iš Tėviškės parapijos A. Trakis, Zijono parapijos J. Juozapaitis ir reformatų-

E. S. Gerulis. Per šimtas dalyvių išklause tris miško aplinkai pritaikintus pamokslus, kuriuos kartais trukdė garsus paukštelių čyrenimas pritariant vėjo ošimui aukštų medžių viršūnėse. Sveikinimo žodį tarė ir viešnia kurt. H.

Y. Petkienė iš Kalifornijos nuo Liet. Prot. S-gos. Po pamaldų visi vaišinosi pasidalindami savo atsi-vežtais skanėstais. Dalyvavo ir bū-

relis reformatų šioje gražioje iš-
vykoje į gamtą - Zijono miške prie
Lemonto, apie 20 mylių nuo did-
miesčio. H. Y. P.

Ev. Reformatų Bažnyčios Lenkijoje 1984.IV.7-8 d. Sinodo vadovybė, iš k. į d.:
Sinodo viceprez. kun. Zdzisław Tranda, Sinodo prezid. dr. Jan Zaunar ir dr.
Dorota Niewieczeral Konsistorijos prezidentė.

Ev. Reformatų Bažnyčia Lenkijoje

Dabartinėje Lenkijoje veikia Ev. Reformatų Bažnyčia su 5-6000 narių. Oficialiai Bažnyčia vadina-
si "Kościół Ewangelicko - Refor-
mowany w PRL" (Ev. Reformatų
Bažnyčia Lenkijos Liaudies Res-
publikoje - LLR). Ev. Reformatų
Bažnyčia Lenkijoje, po II Pasauli-
nio karo, buvo administraciniai
pertvarkyta. Vietoje vyriausio ku-
nigo-superintendente buvo įvestas
titulas vyskupas. Kolegija pava-

dinta konsistorija, o parapijos ta-
ryba - parapijos kolegija.

Dabartiniu laiku Bažnyčią su-
daro 10 parapijų bei filialų. Ji tu-
ri 8 kunigus su vyskupu Zdzisław
Tranda priešakyje ir du teologi-
jos studentus. Bažnyčia yra gana
veikli. 1984 m. balandžio 7-8 die-
nomis sušaukė savo Sinodą Var-
šuvoje. Sinodui pirmininkavo Jan
Zaunar iš Varšuvos. Sinode pla-
čiai aptartas 1982 m. Ottawos

WARC atsišaukimas. Tam reikalingai išrinkta komisija. Nutarta Otawos atsišaukimą (52 psl. brošiūrą) išversti į lenkų kalbą ir išsiųsti parapijoms ne vien susipažinti, bet ir studijoms. Be to, nutarta suorganizuoti netoli Lodzės miesto naują parapiją Belchatovoje.

Šiuo metu konsistorijai pirminkauja dr. Dorota Niewieczewzal, Varšuvos universiteto docen-

tė. Vyskupas Z. Tranda yra ir Varšuvos parapijos klebonas. Konsistorijoje jis užima vicepirm. vietą. Vyskupo brolis Bogdan Tranda redaguoja mėnesinį žurnalą "Jednota" (Vienybė).

Praeitais (1983) metais popiežius Jonas Paulius II, aplankęs Varšuvoje neįkatalikų ekumeninį centrą, apdovanojo reformatų vyskupą Z. Trandą savo memorialiniu medaliu.

Kun. P. Dilys

Sena biržiečių draugystė nerūdyja... Iš d. į k.: Jonas Palšis, Dagmara Puodžiūnaitė-Jurcienė, kun. Eugenius Gerulis, Ona Tunkūnaitė-Budėjienė, Aldona Palšytė-Dagienė, Vanda Tunkūnaitė-Šerkšnienė, Jonas Dagys ir Stasys Briedis švenčiant Onos vardines Čikagos priemiestyje 1984 m.

VENGRIJA. Apie VII Pasaulio Liuteronų Bažnyčių S-gos suvažiavimą Vengrijoje, Budapešte, viešai ir privačiai buvo daug diskutuota, kadangi jis įvyko pirmą kartą socialistiniame krašte Vengrijoje. Vienas kunigas, kuris tame suvažiavime dalyvavo, viešai pareiškė džiaugsmą, kad jis viskuo buvo patenkintas Vengrijos sostinėje ir jokių nusiskundimų negirdėjęs. Jis nušvietė trumpai

paskaitų temas ir, kas ten uždaro-se patalpose buvo diskutuojama. Viešos eisenos ar demonstracijos buvo uždraustos ir viskas vyko uždaroje salėse ar bažnyčiose.

Vengrų Liuteronų Bažnyčia (turinti apie pusę milijono narių) metų metus šiam suvažiavimui ruošėsi, kad laisvajam pasauliui įrodyti, jog socialistiniuose kraštuose yra "tikėjimo laisvė". Ar čia neklaidinamas laisvasis pa-

saulis? Visi gerai žinome, kokia tikėjimo laisvė yra Tarybų Sąjungoj (Tarybų Lietuvoj, Latvijoje, Estijoje). Bet kokia kritika Budapešte buvo iš anksto užgniaužta ir niekas negalėjo viešai pasisakyti apie "religijos laisvę" socialistiniuose kraštuose, ypač Tarybų Sąjungoj, kur žmogaus teisės laužomos, Helsinkio charta nepripažįstama, žmonės persekiojami, kurie kovoja už religijos laisvę. Jie baudžiami kalėjimu, uždaromi psichiatrinėse ligoninėse ir t. t. Šiame suvažiavime buvo varoma propaganda prieš JAV, prieš Vakarų pasaulį ir prieš Pietų Afriką.

Nauju Pasaulio Liuteronų Bažnyčių S-gos prezidentu 7-riems metams išrinktas Vengrijos socialist. respublikos parlamento narys vyskupas Z o l t a n K a l d y iš Budapešto. Tie rinkimai jau buvo surežisuoti prieš porą metų Pasaulio Liuteronų S-gos centre Ženevoje. Pasisakymai prieš vyskupą Kaldy nebuvo leisti. Atrodo, kad Pasaul. Liuteronų S-ga pasuko gerą žingsnį į kairę. Tikėkime, kad kiti Sąjungos vykdomojo komiteto nariai (jų yra 30) neleis vyskupui Z. Kaldy savavaliauti.

Apie šį suvažiavimą pasirodė gana aštri Vakarų ir Rytų Vokietijos vyskupų kritika "Mannheimer Morgen" 1984 m. rugpiučio 6 d. Nr. Budapešte buvo daugiau politikuojama (80%) ir tik 20% buvo kalbama apie Evangelijos skelbimą ir misijos darbus. Tą patvirtino man dekanas dr. Eberhard iš Stuttgarto.

Kun. Fr. Skėrys

VAKARŲ VOKIETIJA. Liuteronų kunigų ir Bažnyčios veikėjų suvažiavime 1984 m. rugsėjo 10-14 d. Annaberge, Vak. Vokietijoje, kun. Fr. Skėrys padarė pranešimą apie Vasario 16 Dienos gimnazijos mokinius 1984 m. Šiuo metu gimnazijoje yra 80 mokinių: 28 evangelikai, 2 žydai ir 50 katalikų. 51 mokinys yra iš Vak. Vokietijos, 22 mok. iš JAV, 1 iš Kanados, 1 iš Venezuelos, 1 iš Kolumbijos, 1 iš Argentinos, 1 iš Brazilijos, 1 iš Mali (Afrikos) ir 1 iš Australijos.

Vak. Vokietijoje veikia dar šios išeivių gimnazijos: latvių gimnazija turi 82 mok. (75 evangelikai ir 7 katalikai), vengrų gimnazija turi 252 mok. (200 katalikų ir 52 evangelikai).

Šiame suvažiavime dalyvavo: latvių - 15 asmenų, estų - 12, lietuvių - 9, vengrų 4 ir lenkų - 2 asmenys.

Kun. Fr. Skėrys

NAUJI LEIDINIAI

Atspausdinta nepaprasta knyga TIKROJI LIETUVA, aiškinanti Lietuvos žemėlapi. Knygos parengimas truko daug metų. Knyga yra didelio formato - 11 x 8,5 inčų arba 28 x 22 centimetrų, kietais viršeliais, puikiame popieriuje, yra 79-ių senų Lietuvos ir Pabaltijo žemėlapių atspaudai ir dar 172 iliustracijos. Kaina 20 dol. ir 2 dol. persiuntimas. Autorius Alg. Gustaitis.

Užsakymus amerikiečių doleriais siųsti leidinių platintojui: S. Bernatavičius, 1513 South 48th Court, Cicero, Illinois 60650, USA. Čia gaunami ir autoriaus išleisti Lietuvos žemėlapiai.

OK. LIETUVOJE

Dabartinėje Lietuvoje yra išleidžiama daug įvairių knygų. Jų tarpe būna ir labai vertingų, žinoma, su sovietiniu atspalviu. Tarp jų minėtini jau atspausti du dideli tomai dvidešimtojo a. Lietuvos meno istorijos. Pirmasis tomas (apima) aprašo dailininkus senosios šio amžiaus kartos. Tai yra nuo pirmosios parodos 1906 m. iki 1930 m.

Antrasis tomas aprašo tik vieno dešimtmečio, t. y. nuo 1930 iki 1940 m. sukurtus darbus ir trumpas biografijas jų autorių. Tenka pasigėrėti, kad vienodai aprašomi asmenys, gyvenę Lietuvoje ir pasitraukę į užsienius. Neatstumti ir tie, kurie buvo ištremti (1941 m.) į tolimus Rytus ir ten žuvę, kaip Adomas Smetona (1942 miręs). Jo spalvotas autoportretas turi visą puslapį. O grafikas Virbickas irgi neužmirštas. Žinoma, partiečiai dailininkai paglostomi švelniau.

Iš pasitraukusių į Vakarus, pradedant Galdiku ir kitais žymesniais, paminimi gana plačiai, parodoma nemažai to dešimtmečio jų darbų nuotraukų. Gražiai įvertintas Valeška. Jų tarpe skulptoriui Dagiui duota trys puslapiai ir 5-ių cementinių darbų vaizdai, nes tuo laiku Dagys taip realizavo savo darbus. Iš išeivių skulptorių dar minimas žymiai jaunesnis V. Košuba, ką tada jis suspėjo padaryti, ir 4 jo darbai įdėti. Kokių 12 silpnesnių išeivių dail. minimi tik atsitiktinai jų vardai tarp kitų asmenų tekstų. D.

LOS ANGELES. Hollywoodo liuteronų bažnyčia-pastorius Harry Durkee-jau ketvirtą kartą surengia Pasaulinį Komunijos sekmadienį, į kurį kviečia atsilankyti pabaltiečius, senuosius (tautinius) katalikus, korėjiečius ir kt.

Šiais metais toks sekmadienis įvyko spalio 7 d. Atsilankė gausi estų grupė, moterys apsirengusios tautiniais drabužiais. Jie pasirodė ir su savo choru. Iš lietuvių dalyvavo E. Dovydaitienė, M. Glažė ir J. Kutra su tautine vėliava. Kiekvienos grupės vadovas tarė sveikinimo žodį. J. Kutra pasveikino Liet. Prot. S-gos vardu: padėkojo bažnyčios vadovybei už kvietimą ir prašė visų susirinkusių prisiminti mūsų kenčiančius brolius ir seseris pavergtoje Lietuvoje. M. Glažė paskaitė ištrauką iš Evangelijos. Po iškilnių visiems buvo suteikta komunija.

Pageidautina, kad ateityje atsilankytų daugiau mūsų žmonių į taip mielai mus sutinkančią past. Har. Durkee bažnyčią.

jk

S. MONICA. Serga du Liet. Prot. S-gos nariai: E. Blynienė ir Edv. Balceris. E. Blynienė negaluoja su gerklės liaukomis. Gydos ligoninėje ir namuose. Edv. Balcerį, aktyvų mūsų sąjungos narį, visuomenininką ištiko didelis smūgis-trūko gysla prie širdies, prarado daug kraujo, paliesti yra ir plaučiai. Tuoju buvo nugabentas į ligoninę, padaryta operacija. Atrodo, dar reikės daug laiko, kol išgys. Linkime abiems kuo greičiau išsveikti ir sustiprėti.

jk

Kun. M. Frankas Rokiškyje reformatų moksleivių tarpe: iš k. Jonas Yčas, Rokiškio komendanto sūnus Jašinskas ir Martynas Yčas, 1936 m.

NESVYŽIAUS ARCHYVAS

Vienas didžiausiųjų, rasit ir seniausiųjų, privačių knygynų Lietuvoje buvo kunigaikščių Radvilų knygynas Nesvyžiuje. Nors šandien Nesvyžius neįeina į Lietuvos teritoriją, bet, kadangi jo knygynas glaudžiai siejasi su Lietuva, manau, nesuklysiu, priskirdamas jį prie Lietuvos knygynų...

Nesvyžiaus knygynas buvo ne tik didelis ir pirmas privatus knygynas Lietuvoje, bet ir brangus, pats turtingiausias, nes jame, be knygų, buvo sukaupta daug rankraščių ir visokių dokumentų, kitaip sakant - archyvas. Tas archyvas pirmiau buvo Nesvyžiaus archyvas, knygyno iškurtas. Iškūrė jį Mikalojus Radvila, Vilniaus vaivada, didysis Lietuvos kancleris XVI šimtmetyje, 1551 m. iš kara-

liaus Žygimanto Augusto išgavęs privilegiją laikyti Nesvyžiuje visokius dokumentus, liečiančius Lietuvos Didžiąją kunigaikštystę, taip pat ir lietuviškas privilegijas, iki tol krašto išde sudėtas.

K.

* * *

LOS ALAMITOS. Liet. Ev. Reformatų Bažnyčios kuratorius dr. Jonas Kregždė, gyvenantis Los Alamos, CA garsėja lietuvių ir vietinių Long Beach (CA) gyventojų tarpe, kaip geras ir paslaugus gydytojas. Medicinos mokslą jis pradėjo Rygoje ir baigė Vokietijoje. Dirbo New Yorke, vėliau persikėlė į Kaliforniją. Be privačios praktikos jis dar dirba UC Irvine medicinos fakultete, eidamas ir docento pareigas.

J.

Kun. dr. Jonas Kalvanas (vyskupo sūnus)
su šeima ordinācijas dienā 1984.IV.29.

Du kuratoriai lietuvių „Festivalyje“ Marquette Parke 1984 m. vasarą, iš d. į k.: H. Y. Petkienė ir J. Indriūnas.

Iš d. į k.: kurt. Ad. Uznieinė ir elektrikas Vyto Uznys, prižiūrėjęs vėsinimo įrengimo darbus reformatų Čikagos bažnyčioje 1984 m.

SKAITYTOJŲ ŽODIS

Esu dėkingas Jums už siuntinėjimą "Mūsų Sparnų". Visada pasi-stengiu žurnalo turinį pristatyti klausytojams ok. Lietuvoje per "Amerikos Balsą". Žurnale man įdomiausia visa tai, kas liečia Biržus.

Su pagarba

Vl. Butėnas

NUO 1984 M. BIRŽELIO 1 D. IKI 1984 M. GRUODŽIO 1 D.
GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

ELZBIETAI KLYBIENEI mirus,
Jos brangiam prisiminimui, aukojame "Mūsų Sparnams" 30 dol.

Jonas ir Arianė Bortkevičiai

Mano mylimos žmonos Antoninos prisiminimui aukojau "Mūsų Sparnams" 100 dol.

Vilius Nastopka ir šeima

Pagerbdamas mūsų mielą Motiną-velionę E. Klybienę, aukojau "Mūsų Sparnams" 50 dol.

Kostas Klybas su šeima

Po 10 dol. :

Dr. J. Yčas, Toronto-30 dol., Rev. Fr. Skėrys, Vokietija-30 dol., A. Macionis, FL-25 dol., Max Langston, FL-25 dol., Rev. P. Palches, Concord-25 dol., L. Gerulytė-Puzo-25 dol., E. Tunkūnas, Gardner-25 dol., V. Kregždienė, Ark. 20 dol., J. Šernienė, N. J.-20 dol. P. Mekas, Hyannis Post-20 dol. A. Gustaitis, L. A. -20 dol., Mrs. X, CT-20 dol., A. ir D. Jankūnai, Hamilton-20 dol., Ar. Bortkevičius, N. Brunswick-20 dol., P. Kėzelis, Australia-16.20 dol., N. Baueris, Australia- 15 dol., M. Kaufman, Danija-15 dol., V. Žiobrys, Berywyn-15 dol., H. Y. Petkus, Capistrano-15 dol., J. Normantas, Australia-13.37 dol.

J. Pauperas ir P. Kuginys iš Irvine, O. Dagienė, Colonial Hts, Tom. Miglinas, FL, E. Blynas, CA, K. Plepys, Ark., C. Carlson, Rockf., P. Šernas, Rockf., J. Vaisiūnas, Venezuela, J. Staigys, Port Colb. R. Svalbonas, Richm. Hill, A. Šilimas, Centerville, M. Tamulėnas, Racine, A. J. Gillies, Austin, Dan. Kregždienė, Cincinnati, E. Šilgalis, R. Gerulis, P. Lampsatienė, A. Uzniene ir E. Pušneraitienė visi iš Čikagos. K. Vaitaitis, CT P. Devenis, Calgary

P. Jaunius, Toronto-8 dol., P. Laurinavičius, Čikago- 7.20 dol., E. Lenderskis, CA-7 dol., A. Kappa, Toronto-6 dol., A. Š. Kenstavičius, Hope-6 dol.

Po 5 dol. :

A. Matulionienė, Calgary, R. Vilkas, FL, V. Sherksnis, Gardner, V. Mieželis, Sun City, A. Pilmonienė, Hickory Hills, O. Tilindienė, Elgin, K. Neimanienė, Evanston, O. Yčienė, Toronto, O. Dubra, Rockfrd; H. Drejerienė, P. Vaitaitienė, M. Guobužienė, M. Hermanienė, A. Vengrys, E. Jasiūnas, R. Keturka, V. Variakojis - visi iš Čikagos.

* * *

J. Jokubka - 3 dol., St. Dagys - 3 dol.
P. Mieliulis - 2 dol., M. Nordenas - 2 dol.

* * *

Per J. Dambarą, "M. Sp.", atstovą Kanadoje, aukojo:

V. E. Stanaitis - 20 dol., M. Šenferienė - 20 dol., M. A. Kuolai - 10 dol.
J. Trečiokas - 10 dol., J. Preikšaitis - 5 dol. ir pavieniai - 3 dol.

Gauta svetima valiuta: B. Jankauskiene - 30 dol., A. Langas - 12 dol. - abu iš Kanados ir J. Pipynė, Anglija - 5 Svarai.

* * *

Už aukas ir žurnalo turinį visiems nuoširdi padėka!

Redakcija ir Administracija

Aukotojas, jei nerastų savo pavardės aukų sąrašė, prašomas susisiekti su administracija:

"Mūsų Sparnai"
5718 S. Richmond St.
Chicago, IL 60629

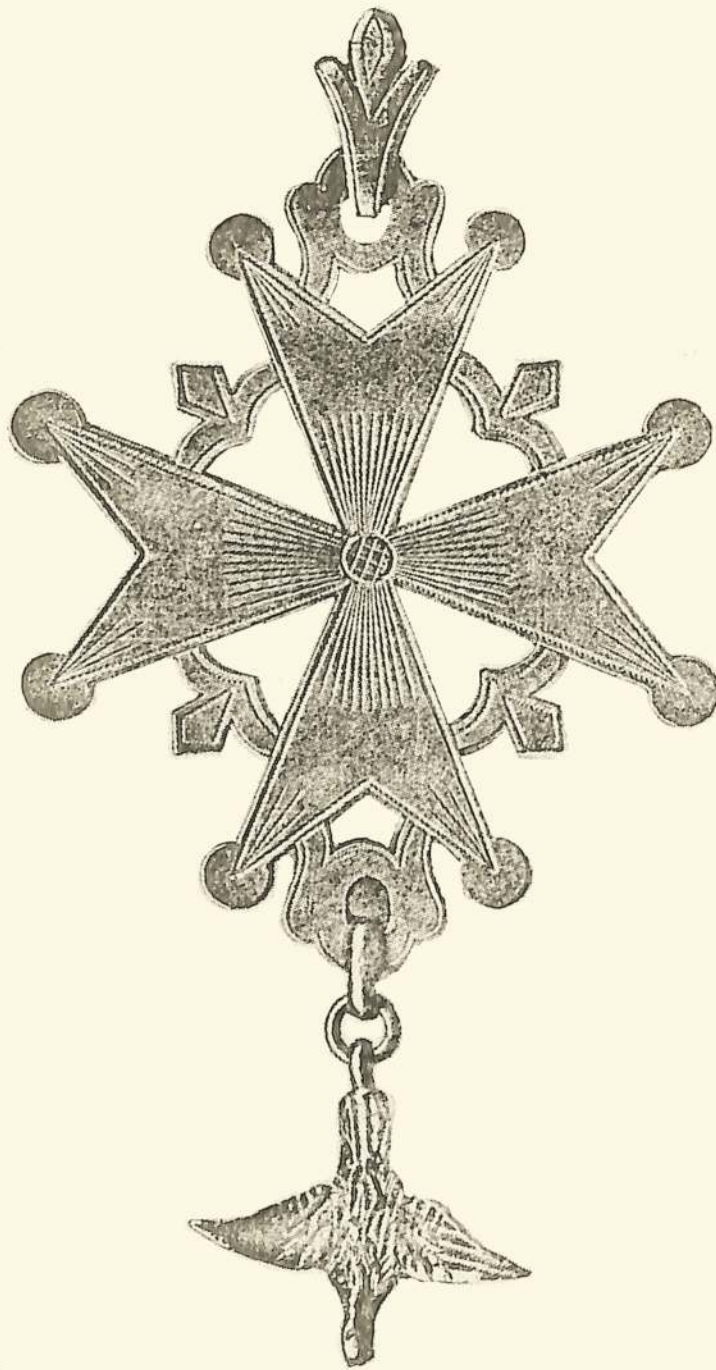

Gaunamos "Mūsų Sparnų" administracijoje:

1. Kun. V. Kurnatauskas "Evangelikų tikybos knyga lietuviams tremtyje" su prof. dr. kun. P. Jakubėno ir senjoro kun. A. Kelerio pratarne. Išleista Schleswig-Holstein, 149 psl. Kaina 3 dol.
2. Kun. lic. Jonas Pauperas "Dievo Žodžio tarnyboje" su Marijos Pauperienės žodžiu skaitytojui ir prof. Vl. Jakubėno straipsniu. Išleista Chicagoje 1975 m., 240 psl. Kaina 3 dol.
3. Jurgis Jašinskas "Julius Janonis, poetas ir revoliucionierius". Monografija su poeto ir šeimos nuotraukomis ir su autoriaus epilogu. Išleido "Naujienos", Chicago 1975 m., 265 psl. Kaina 8 dol.
4. Brunonas Bušackis "Radvila Juodasis", biografija. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 1, iliustruotas, istorinis veikalas, 263 psl. Kaina 5 dol.
5. Kostas Burbulys "Gyvoji Evangelija". Krikščioniškos minties 6"x9" knyga, 348 psl. Išleido "Rūta", Hamilton, Kanada 1977 m. Kaina 5 dol.
6. Viktoras Karosas "Lietuvos ryšys su Amerika". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 2, Chicago, 1977 m. Iliustruota, skirta JAV 200 m. nepriklausomybės paminėjimui. Gale yra plati santrauka anglų kalba, 176 psl. Kaina 3 dol.
7. "Dagys klajoja ir galvoja", "Meilė tarp priešų". Abi knygos stambaus formato (164 ir 154 psl.). Knygos iliustruotos autoriaus nuotraukomis ir skulptūrų reprodukcijomis. Autoriaus leidiniai (1979 ir 1980 m.). Siuntinėja veltui prisiuntus pašto išlaidoms padengti. Adresas: Dagys, 78 Chelsea Ave, Toronto, Canada M6P 1C2.
8. Jokūbas Kregždė "Lietuvos Reformatų Rąštija". Istorinė apžvalga. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 4, Chicago, 1978 m. Iliustruota rašytojų nuotraukomis ir tituliniais knygų lapais, 271 psl. Kaina 5 dol.
9. Jokūbas Kregždė "Reformacija Lietuvoje". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 5, Chicago, 1980 m. Knyga gausiai iliustruota, 272 psl. Kaina 5 dol.
10. Juozas Andrius "Lietuva-Lithuania"-žemėlapis, Devenių Kultūrinio Fondo leidinys. Spausdino J. Kapočius 1979 m. Formatas-35"x25". Kaina 6 dol. plus persiuntimas.
11. Motiejus Karaša "Gyvenimo Sūkuriuose", atsiminimai ir pergyvenimai iš 1901-1951 m. laikotarpio. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 7, Chicago, 1982 m., kietais drobės viršeliais, iliustruota, 424 psl., kaina 12 dol. plus persiuntimas 1 dol.

Užsakant knygas prašome prisiųsti knygos vertės money orderį šiuo adresu:

"Mūsų Sparnai"
5718 So. Richmond St.
Chicago, IL, 60629

HUGENOTŲ KRYŽIUS, vartotas 16 ir 17 amž.